

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

1945: de vreugde
van de
bevrijding . . .
1985: in vrijheid
bezinning op wat
vrijheid is . . .

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap

Secretaris:

Denijsstraat 135, 2551 HJ Den Haag

Ledenadministratie:

K. Doormanlaan 274,
2283 BB Rijswijk

HOOFDREDACTEUR:

P. L. Hoevers

brigade-generaal der infanterie

p/a HKS, Frederikkazerne
v.d. Burchlaan 31, 2597 PC Den Haag
Telefoon (070) 73 15 05

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

W. C. Louwerse

kolonel van de Koninklijke
luchtmacht

REDACTEUREN:

J. M. J. Bosch

majoor der cavalerie

ir. G. M. van der Laan
brigade-generaal van de techn. staf

drs. J. W. M. Schulten
luitenant-kolonel verbindingdienst

BUREAU-REDACTIE/PRODUKTIE:

Spui 47, 2511 BL Den Haag
Telefoon (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 30,-, buitenland f 40,- per jaar
Losse nummers f 2,75

ADVERTENTIES:

N.V. Noord-Nederlandse Drukkerij
Postbus 6, 7940 AA Meppel
Telefoon (05220) 7 09 11
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

- 194 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
- 195 Veertig jaar geleden
- 197 De verovering van de Noordduitse laagvlakte in 1945, door drs. J. W. M. Schulten, luitenant-kolonel van de verbindingdienst
- 211 Vuursteun aan het verdedigend gevecht volgens Gevechtshandleiding 80/90, door T. W. A. Damen en A. H. F. M. Beekwilder, resp. kolonel en majoor der artillerie
- 223 Verdedigen met helikopters . . . hoe moet dat? door H. H. Heidema en A. C. Tjepkema, resp. eerste luitenant en majoor van de Koninklijke luchtmacht
- 232 Sir Basil Zaharoff. Militair-industrieel complex ten voeten uit, door H. Toorenvliet, publicist
- 235 Meningen van anderen: Verkenningseenheden
- 237 Antwoord op meningen van anderen: Verkenningseenheden
- 238 Boeken
- 240 Vakpers: Economie van de oorlog

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT
KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

LaO 83005 (51.15/113) / LuO 83503 (51.15/106). Regeling vervoer voor rijksrekening bij verlof voor in het buitenland verblijvende militairen alsmede voor uit het buitenland afkomstige dienstplichtigen die in Nederland hun militaire dienstplicht vervullen (herdruk, oktober 1984).

LaO 73010 (78/397). Cursus voortgezette militaire vorming aan de Hogere Krijgsschool (herdruk, oktober 1984).

LaO 80020 (78/475). Cursus stafdienst aan de Hogere Krijgsschool (herdruk, oktober 1984).

LaO 80021 (78/476). Cursus staforiëntatie aan de Hogere Krijgsschool (herdruk, oktober 1984).

LaO 84007 (23.1/94). Instelling commissie van advies voor de aanstelling tot leerling-beroepsonderofficier voor onbepaalde tijd bij de onderscheidene wapens en dienstvakken van de Koninklijke landmacht.

LaO 77009 (23.1/79). Adviescommissie-II bij de Koninklijke landmacht (herdruk, december 1984).

LaO 77010 (23.1/80). Adviescommissie-III bij de Koninklijke landmacht (herdruk, december 1984).

LaO 79014 (21/49) / LuO 79510 (21/46). Interimregeling faciliteiten belangenverenigingen van militairen (herdruk, november 1984).

LaO 84008 (51.2/127). Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof

voor dienstplichtigen der Koninklijke landmacht.

LaO 70023 (55.5/74) / LuO 70515 (55.5/71). Toepassing Ziekenfondswet (militairen) (herdruk, januari 1985).

LaO 84008 (51.2/127). Klein verlof en groot verlof voor dienstplichtigen der Koninklijke landmacht van de lichtingsploeg 1985.

LaO 85001 (81/48) / LuO 85502 (81/44). Toepassing van de wegenverkeerswetgeving.

LuO 85501 (57/61). Emblemen voor formaties behorende tot de Koninklijke luchtmacht.

LaO 85002 (02/44) / LuO 85503 (02/43). Voorhanden hebben van vuurwapens door vrijwilligers en reserve-officieren van de nationale reserve.

LuO 78515 (81/38). Reisbesluit militairen 1978 (herdruk, januari 1985).

LuO 85504 (78/50v). Samenstelling commissie hogere technische vorming KLu.

LuO 85505 (78/104f). Samenstelling commissie sociale wetenschappen beroepsofficieren KLu.

LuO 85506 (55.1/9ap). Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht (47e wijziging).

LuO 85507 (82.2/14). Vervoer van personen, niet in dienst van defensie, in militaire voertuigen.

Lamed 018-82 (55.5/85) / Lumed 516-82 (55.5/82). Inkomensgrens vrijwillige ziekenfondsverzekering (herdruk, december 1984).

Lamed 018-84 (78/385i). Studie hogere militaire vorming 1985/1987 aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 020-84 (78/397m). Cursus voortgezette militaire vorming aan de Hogere Krijgsschool.

Lamed 021-84 (78/520). Omscholing tot administrateur.

Lamed 022-84 (78/521). Opleiding lo- en sportinstructeur.

Lumed 517-84 (51.13/64). Benoeming tot officier bij de dienstgroep van de officieren van de Koninklijke luchtmacht.

Lumed 518-84 (55.3/236). 37e Tweedaagse militaire prestatietocht.

Lamed 001-85 (55.3/236) / Lumed 501-85 (55.3/237). Deelneming schermwedstrijden KOS/KOOS op 23 februari en van 25 februari tot en met 1 maart 1985.

Lamed 013-84 (85/29) / Lumed 510-84 (85/27). Aanwijzing m.b.t. dienststukken (herdruk, januari 1985).

Lamed 024-84 (78/522). Opleiding voor sergeant-majoor administrateur.

Lumed 502-85 (78/179). Universitaire studies.

Lumed 516-84 (03/11). Aanwijzing als deviezenrechtelijke ingezetene (herdruk, januari 1985).

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit dienen bekend te maken aan de administratie van de eenheid waarbij zij in onderhoud zijn.

Veertig jaar geleden

MS Sinds 1945 staat de maand mei in het teken van herdenking, gekarakteriseerd door vreugde en rouw.

Vreugde omdat jaarlijks wordt herdacht dat veertig jaar geleden, op 5 mei 1945 om 08.00 uur, de Duitse troepen in het nog bezette deel van Nederland, in Denemarken en in de Noordduitse laagvlakte zich onvoorwaardelijk overgaven. Nederland was, na vijf jaar overheersing en onderdrukking, eindelijk bevrijd en vrij.

Rouw omdat eerst toen in volle omvang bleek welk een onnoemelijk leed de Naziterreur had aangericht. Nu, na veertig jaar, schrijven de toen aangebrachte wonden nog steeds.

De jaarlijkse herdenking van het einde van de Tweede Wereldoorlog kreeg vorig jaar extra aandacht omdat veertig jaar daarvoor onder meer de eerste Nederlandse stad, Maastricht, werd bevrijd en het dezelfde tijd geleden was dat de operatie Market-Garden — de verovering van de corridor over de grote rivieren richting Arnhem — werd uitgevoerd, een operatie die „een brug te ver” was.

Dit jaar staat de maand mei in het teken van de veertigjarige bevrijding van geheel Nederland.

Een groot aantal manifestaties is opgezet; aan een aantal daarvan zal worden deelgenomen door eenheden van de Nederlandse strijdkrachten. Een juiste zaak, omdat immers ook Nederlandse strijdkrachten metterdaad aan de bevrijding van Nederland hebben deelgenomen.

Doch niet alleen het feit dat veertig jaar geleden een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog is waard te worden gevierd; nog belangrijker is de constatering, dat gedurende die veertig jaar geen Derde Wereldoorlog met al zijn verschrikkingen is uitgebroken. Het kan helaas niet worden ontkend dat in die veertig jaar vele, te vele, gewapende conflicten zijn uitgebroken. Korea, Viëtnam, Libanon, Afghanistan, de Falklands maar ook de politionele acties in voormalig Nederlands-Indië zijn daarvan voorbeelden.

Maar al veertig jaar bestaan de NAVO-landen soeverein en vrij. Een soevereiniteit en een vrijheid die zijn te danken aan een hecht NAVO-bondgenootschap en aan een consequente uitvoering van de NAVO-strategie die het *voorkómen* van oorlog door afschrikking als voornaamste doelstelling heeft en uiting geeft aan de niet mis te verstane wil bij een vijandelijke agressie metterdaad de vrijheid en onafhankelijkheid te verdedigen.

Veertig jaar geen wereldoorlog, veertig jaar geen conflict van mondiale omvang; dat feit — waarbij door de dingen van de dag begrijpelijk niet steeds wordt stilgestaan — is het alleszins waard in deze maand mei te gedenken.

Veertig jaar afwezigheid van oorlog houdt voor de krijgsmacht gelukkig in dat deze gedurende die tijd onder vredesomstandigheden is opgeleid en geoefend om in voorkomend geval haar taak uit te voeren. Dat zou kunnen inhouden dat de Nederlandse bevolking zich anders, minder positief, ten opzichte van die krijgsmacht zou opstellen. Dat laatste is evenwel niet het geval. Uit een — in opdracht van de omroepvereniging Veronica — onlangs gehouden enquête onder de Nederlandse bevolking zou zijn gebleken dat 85% de noodzaak van een krijgsmacht en 75% het lidmaatschap van de NAVO onderschrijft. Weliswaar wordt de krijgsmacht door velen gezien als een noodzakelijk kwaad, hoewel — en dat wordt ook wel beseft

— het kwaad wel een krijgsmacht noodzakelijk maakt.

De Nederlandse krijgsmacht is nog steeds maatschappelijk aanvaard; dat was veertig jaar geleden zo en het is nu nog steeds het geval. En terecht, immers onze krijgsmacht bestaat uit Nederlanders die deel uitmaken van de Nederlandse samenleving. De krijgsmacht is daarin niet een elitaire gemeenschap; het is geen staat in de staat.

De maand mei, tot nu toe staande in het teken van herdenking, zou mede kunnen staan in het teken van bezinning op de toekomst; het blijven voorkomen van een gewapend conflict waarvoor — behalve een hecht bondgenootschap — de middelen voor afschrikking en een effectieve verdediging beschikbaar dienen te blijven.

Een krijgsmacht, gedragen en gewaardeerd door de bevolking, blijft echter hierbij een voorwaarde.

KONINKLIJKE VERENIGING TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP

Op *maandag 20 mei 1985* te 19.30 uur houdt de vereniging voor leden en introducé(e)s een bijeenkomst in het Nederlands Congresgebouw te 's-Gravenhage, waar door kolonel H. A. van Randwijk en generaal-majoor KLu M. C. Visser een inleiding zal worden gehouden over het onderwerp

Luchtverdediging in de jaren '90

Na de voordracht wordt als gebruikelijk, gelegenheid tot discussie geboden. (In aansluiting daarop vindt de jaarlijkse Algemene ledenvergadering plaats die alleen voor leden toegankelijk is.)

Introductie: d.t.v. de secretaris, lkol W. F. Anthonijsz, Frederikkazerne, gebouw 110, Postbus 90701, 2509 LS Den Haag (tel. tijdens diensturen (070) 73 24 33).

drs. J. W. M. Schulten

luitenant-kolonel van de verbindingdienst

De verovering van de Noordduitse laagvlakte in 1945

Op 23 maart 1945 staken eenheden van 21 (BR) Legergroep bij Wesel de Rijn over. Met de verovering van de Noordduitse laagvlakte was een begin gemaakt. Van een goed georganiseerde Duitse tegenstand was geen sprake meer omdat de Wehrmacht, evenals het Derde Rijk, in staat van ontbinding verkeerde. Toch duurde het tot 4 mei 1945 voordat de opperbevelhebber van 21 (BR) Legergroep, veldmaarschalk Bernard L. Montgomery, in zijn commandopost op de Lüneburgerheide van admiraal Hans von Friedeburg de onvoorwaardelijke overgave van alle Duitse troepen in Noord-Duitsland, Nederland en Denemarken in ontvangst kon nemen ([1] blz. 339). Enkele dagen later zou de totale ineenstorting van Hitler's duizendjarige rijk een feit zijn.

Het doel van deze beschouwing is niet alleen maar dat feit te herdenken en dan weer over te gaan tot de orde van de dag. De Noordduitse laagvlakte is voor de Nederlandse krijgsmacht geen onbekend terrein. Jaar in, jaar uit vinden er grote en kleine oefeningen plaats en eenheden zijn er permanent gelegerd. Plaatsen als Stolzenau, Celle, Uelzen en Soltau zijn velen niet onbekend. De Nederlandse krijgsmans kent zijn oefengebied door en door.

Naar de kennis van zaken betreffende het jongste oorlogsverleden van dit gebied behoeft echter niet te worden gevraagd. Het antwoord staat bij voorbaat al vast, en dat is jammer, want enige kennis over hetgeen zich veertig jaar geleden op de Noordduitse laagvlakte heeft afgespeeld, kan wellicht ertoe bijdragen dat het inzicht in de defensieve mogelijkheden van dit gebied wordt verdiept. Behalve een beschrijving van het verloop van de gevechten zal in deze beschouwing ook worden ingegaan op enkele andere problemen, zoals de geallieerde samenwerking en de verschillende militair-historische opvattingen over de strijd in dit gebied.

Persoonlijke en nationale tegenstellingen hebben aan geallieerde zijde een efficiënte oorlogvoering erg vaak belemmerd. Meer dan ooit is heden ten dage een goede bondgenootschappelijke samenwerking van groot belang. De bestudering van deze problematiek in het verleden kan een bijdrage zijn aan het vinden van oplossingen voor eigentijdse problemen.

In de Oosteuropese militair-historische literatuur wordt vaak gesteld dat de Wehrmacht in het westen nauwelijks tegenstand heeft geboden. De bedoeling hiervan was dat de Engelsen en Amerikanen zo ver mogelijk naar het oosten konden oprukken teneinde de opmars van de zegevierende Sovjetrussische legers te blokkeren. Op die wijze wordt dan bewezen hoe het kapitalistische Westen ook toen al gemene zaak maakte met Duitsland. Door na te gaan of de Wehrmacht inderdaad zonder slag of stoot de Noordduitse laagvlakte heeft prijsgegeven, kan deze beschuldiging wellicht worden weerlegd.

Binnen het kader van deze beknopte verhandeling is het niet mogelijk de hierboven aangegeven vragen en probleemstellingen uitputtend te behandelen. De beschouwing wil slechts wijzen op de mogelijkheden van nader onderzoek. Misschien betekent het literatuuroverzicht voor sommigen een echte „startlijn” voor de beoefening van de militaire geschiedenis, waar — in tegenstelling tot de oefeningen in de Noordduitse laagvlakte — wèl met scherp wordt geschoten.

Ten westen van de Rijn

Nadat het Duitse Ardennenoffensief was afgeslagen, gaf generaal Eisenhower opdracht de opmars over een breed front tot aan de Rijn voort te zetten. Hij had drie legergroepen onder zijn bevel. In het noorden opereerde 21 (BR) Legergroep; 12 (US) Legergroep onder bevel van generaal Omar

N. Bradley bezette het centrale gedeelte van het front en generaal Jacob Devers nam met 6 (US) Legergroep de zuidelijke flank voor zijn rekening. De Wehrmacht gaf zich nog niet gewonnen en de Duitsers verdedigden zich zeer hardnekkig in de Westwall. De geallieerde soldaten hadden een zeer zware strijd te voeren, terwijl op en tussen de verschillende geallieerde hoofdkwartieren niet minder hard werd gevochten. Hier ging het echter om persoonlijke reputaties, om nationale belangen en om de vraag welke strategie moest worden gevolgd om Duitsland militair te verslaan [2] [3] [4].

Zijn Patton en Montgomery de meest in het oog springende kemphanen, de deelneming aan het gevecht door Bradley, Tedder en Eisenhower mag evenmin worden onderschat.

Na de slag bij El Alamein — de Engelse militair-historicus Michael Howard noemde dit de eerste en enige overwinning die de Engelsen tijdens de Tweede Wereldoorlog zonder geallieerde steun hebben behaald — werd Engeland snel door de Verenigde Staten overvleugeld ([5] blz. 127).

Teneinde te voorkomen dat het machtige Britse imperium na de oorlog alleen nog maar een plaats in de geschiedenisboeken zou innemen, was de Engelse politieke en militaire leiding veel eraan gelegen dat Montgomery met zijn legergroep Berlijn zou veroveren. Het Engelse aandeel in de eindoverwinning zou dan zeer groot zijn hetgeen in politieke munt zou kunnen worden omgezet. Voor de Amerikanen was dit natuurlijk een moeilijk te verteren zaak. Door de beperkte logistieke middelen zouden zij dan pas op de plaats moeten maken. Ten hoogste mochten zij zorgen voor de flankbeveiliging van de eigenzinnige Engelse veldmaarschalk. Eisenhower kreeg zeer nadrukkelijk van generaal Marshall te horen niet aan de wensen van Montgomery toe te geven [6]. De Amerikaanse publieke opinie zou dat trouwens nooit hebben geaccepteerd. Patton en Bradley waren geenszins genegen Montgomery de eindoverwinning te laten behalen. Bij de besluitvorming over de te kiezen strategie speelde ook de overweging een rol dat de eindzege moest worden behaald met zo gering mogelijke verliezen. In september 1944 was eigenlijk al gekozen voor de zg. „Broad-front strategy”. Keer op keer zou Montgomery trachten dat te wijzigen, maar de Amerikanen gaven geen krimp. Een speciaal probleem vormde het Roergebied.

Montgomery, Eisenhower en Bradley; staande Crerar, Simpson en Dempsey

Hoewel het natuurlijk een strategisch doel van de eerste orde was, voelden de geallieerden er weinig voor dit verstedelijkte gebied binnen te dringen en daar in allerlei straatgevechten verwickeld te raken. Allereerst moest het Roergebied worden omtrokken. De vraag was echter tot wiens verantwoordelijkheid dit zou behoren en of een enkelvoudige of dubbele omvatting diende te worden uitgevoerd. Uiteindelijk werd na veel touwtrekken besloten dat 21 (BR) Legergroep vanuit het noorden en 12 (US) Legergroep vanuit het zuiden het Roergebied zouden omvatten.

Toen Montgomery in januari 1945 de strijd voortzette, had hij drie legers onder zijn bevel: 1 (CAN) Leger kreeg opdracht van Nijmegen uit het Reichswald te veroveren en vervolgens naar het zuiden door te dringen; 9 (US) Leger, dat tijdens het Ardennenoffensief onder zijn bevel was gekomen en bij Jülich en Düren aan de Roer was vastgelopen, zou tegelijkertijd naar het noorden aanvallen [7]; 2 (BR) Leger kreeg opdracht zich voor te bereiden op het oversteken van de Rijn en de opmars in de richting van Hamburg en Berlijn. Op 10 februari 1945 begonnen de Canadezen volgens plan met hun offensief, dat de codenaam Veritable had gekregen. Tegelijkertijd met de operatie Grenade had 9 (US) Leger moeten beginnen. Hier trad echter vertraging op door het slechte weer en het gegeven dat de Duitsers, omdat zij de Roerdammen nog beheersten, in staat waren het waterpeil van de Roer dusdanig te beïnvloeden dat deze rivier een nauwelijks te overkomen hindernis was geworden. Op 23 februari barstte tenslotte ook het Amerikaanse offensief los. Snel

rukten de Amerikanen op naar het noorden. Roermond en Venlo werden bevrijd, en Rheinland, Waldniel en Mönchen-Gladbach vielen in geallieerde handen. Op 11 maart had 9 (US) Leger de linker Rijnsoever tussen Neuss en Wesel vast in handen [8]. Met het uit het noorden oprukkende Canadese leger was contact gemaakt. Ook de andere Amerikaanse legers waren ondertussen de Rijn genaderd. Tot verrassing en ergernis van respectievelijk Patton en Montgomery slaagde 1 (US) Leger als eerste erin op 7 maart 1945 bij Remagen de Rijn over te steken. Door een gelukkig toeval was de spoorbrug, beschadigd maar begaanbaar, in Amerikaanse handen gevallen. Aan de overzijde van de Rijn werd een sterk bruggehoofd gevormd. Een verdere opmars vond daar voorlopig niet plaats.

Terwijl de slag om het Rijnland woedde, maakte 2 (BR) Leger zich gereed voor een gewelddadige Rijnoversteek. Het oversteken van waterhindernissen onder gevechtsumstandigheden werd druk beoefend en er werden grote voorraden aangelegd. Teneinde een goede aanvoer te verzekeren

werden over de Maas vier extra bruggen gelegd. Het oversteken van de Rijn zou worden ondersteund door zeer veel artillerie en uitgebreide luchtsteun. Tevens zou aan de overzijde van de Rijn een luchtlandingsoperatie plaatsvinden. Montgomery had werkelijk niets aan het toeval overgelaten.

Als plaats van handeling was Wesel gekozen. Aanvankelijk lag het in de bedoeling dat alleen 2 (BR) Leger de oversteek zou uitvoeren; 9 (US) Leger zou steun mogen verlenen en toeschouwer zijn. Hierdoor zou er sprake zijn van een zuiver Engelse overwinning hetgeen voor de Amerikanen onaanvaardbaar was. Ten slotte werd besloten dat beide legers aan de oversteek zouden deelnemen. Op 9 maart 1945 vond de bevelsuitgifte plaats. De bedoeling van de operatie was volgens Montgomery „to secure a bridgehead prior to developing operations to isolate the Ruhr and to thrust into the northern plains of Germany” ([9] blz. 515). Als eerste mogelijke aanvalstijd — de weersomstandigheden moesten uitstekend zijn — werd de nacht van 23 op 24 maart 1945 gekozen.

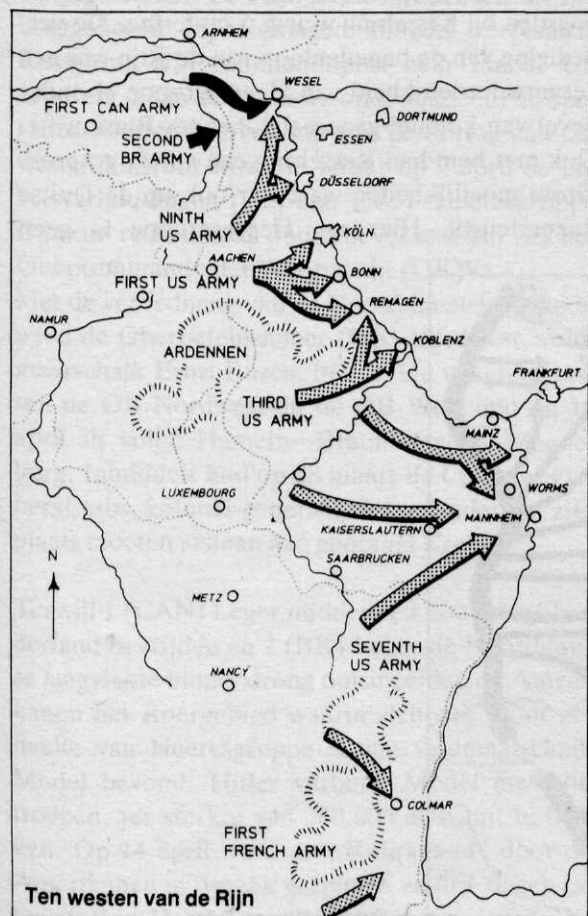
Op de ochtend van 23 maart 1945 stak generaal Patton met zijn 3 (US) Leger bij Oppenheim de Rijn over. Tijdens de ochtendbriefing op 24 maart 1945 in de commandopost van 12 (US) Legergroep rapporteerde de liaisonofficier van Patton:

Without benefit of airborne drop, without benefit of the United States or British Navy and not having laid down the greatest smoke-screen in history of modern war, and without either a three months' build-up of supplies or a whole extra American army, and with no preliminary bombardment, and without even a code word, Lieutenant General Patton and the Third United States Army crossed the Rhine yesterday. ([10] blz. 312)

Na deze mededeling weerklonk er een vrolijk gelach. Hiermee kon Monty het voorlopig doen. De onverbeterlijke Georgie was hem niet één, maar meer slagen voor geweest. De liaisonofficier van Montgomery die tijdens deze bespreking aanwezig was, lachte zuurzoet mee.

Tussen Rijn en Oder

Op 23 januari 1945 bereikte het Rode Leger in

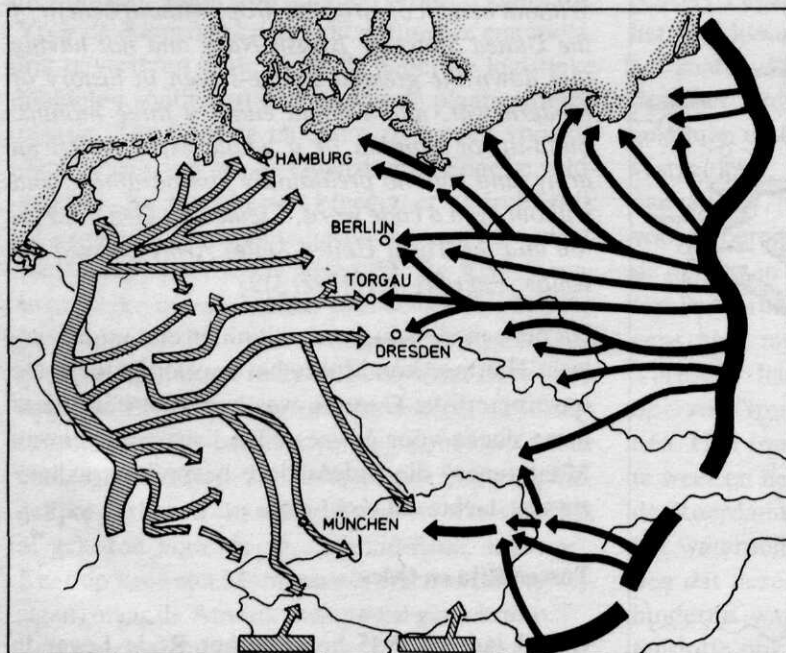

Neder-Silesië de Oder. Terwijl de Wehrmacht zich langs deze rivier gereedmaakte om de laatste Russische stormloop op te vangen, richtte Stalin zijn aandacht op het noorden. Eerst moest daar orde op zaken worden gesteld. In Oost-Pruisen ontwikkelden zich zware gevechten. Pas op 26 februari bereikten de Russen in Pommeren de Oostzee. Enkele dagen later werd Danzig veroverd. Königsberg, het huidige Kaliningrad, capituleerde op 9 april 1945. Vier dagen later trok 4 Russisch Gardeleger Wenen binnen. In Italië doorbraken de geallieerden de Gotenlinie en maakten zich gereed om de Povlakte over te steken. Ook aan het westelijke front stonden voor de Wehrmacht de zaken er niet zo best voor. In het Führerhauptkwartier in Berlijn klampte men zich vaak tegen beter weten in aan iedere strohalm vast. Daar bestond nog altijd de stille hoop dat het Amerikaans-Engels-Russische bondgenootschap uiteen zou vallen. Sommigen bleven hun vertrouwen stellen in de nieuwe wapens, zoals het eerste straalvliegtuig, de Me262. Dagelijks begon om 15.00 uur de grote stafbespreking, die meestal twee tot drie uur duurde.

Langzamerhand begon Hitler de greep op de oorlog te verliezen. Zijn trouwe vazal in het kwade, Heinrich Himmler, probeerde op eigen gezag via de Zweedse Graaf Folke Bernadotte met de Engelsen en Amerikanen in contact te komen om tot een wapenstilstand te geraken.

Hitlers bevel, van 19 maart 1945, in Duitsland de tactiek van de verschroeiende aarde toe te passen werd met name door Speer gesaboteerd. Toch gaf Hitler zich nog niet gewonnen. Hierbij werd hij gesteund door een aantal veldmaarschalken en generaals die tot het bittere einde bleven doorvechten. Een van hen was veldmaarschalk Albrecht Kesselring (1885-1960). Op 9 maart 1945 kreeg deze van Keitel te horen dat hij veldmaarschalk Gerd von Rundstedt moest opvolgen in wie Hitler het vertrouwen had verloren. 's Middags werd hij door de Führer ontvangen. Hoewel hij nog niet was hersteld van een verkeersongeval, dat hem op 23 oktober 1944 bij Bologna was overkomen, ging hij zeer energiek aan de slag. In de nacht van 9 op 10 maart arriveerde hij in Ziegenberg ten noorden van Frankfurt, waar zich het hoofdkwartier van de Oberbefehlshaber West bevond.

Veel kritiek had Kesselring op de opperbevelhebber van de Heeresgruppe B, veldmaarschalk Model. De wijze waarop deze het Amerikaanse bruggehoofd in Remagen trachtte af te grendelen en de daaropvolgende verdediging van het Roergebied oogstten bij Kesselring weinig waardering. De verdediging van de benedenloop van de Rijn was een verantwoordelijkheid van Heeresgruppe H onder bevel van kolonel-generaal Johannes Blaskowitz. Ook met hem had Kesselring een vinnig gesprek. Grote moeilijkheden waren er ook op de Duitse linkervleugel. Hier zag Heeresgruppe G geen

Tussen Rijn en Oder

Russen en Amerikanen ontmoeten elkaar bij Torgau aan de Elbe

kans de Amerikanen in de Palts te stoppen. Dit alles overziende, formuleerde Kesselring zijn opdracht als volgt:

Halten des Rheins und der Saar-Pfalz Bastion; Be-seitigung oder Einengung des Brückenkopfes Remagen. ([11] blz. 350)

Daarna reisde hij naar Berlijn en bracht verslag uit aan Hitler. Toen in de laatste week van maart de geallieerden de Rijn overschreden en uit het bruggehoofd bij Remagen braken verplaatste Kesselring zijn commandopost naar Fulda. Uit een trein die in een tunnel stond, leidde hij de operaties. Gezien het verloop van de oorlog aan het westelijke front wijzigde Hitler op 7 april de bevelsverhoudingen ([12] blz. 1585). Heeresgruppe B kwam rechtstreeks onder bevel te staan van het Oberkommando der Wehrmacht (OKW).

Met de verdediging van de Noordduitse laagvlakte werd de Oberbefehlshaber (OB) Nordwest, veldmaarschalk Ernst Busch, belast. De vakgrens tussen de OB Nordwest en de OB West liep op 12 april als volgt: Hameln—Braunschweig—Magdeburg. Inmiddels had op 28 maart de Chef des Generalstabs, kolonel-generaal Heinz Guderian, zijn plaats moeten afstaan aan generaal Krebs.

Terwijl 1 (CAN) Leger midden- en noordoost-Nederland bevrijdde en 2 (BR) Leger de Noordduitse laagvlakte binnendrong omsingelden de Amerikanen het Roergebied waarin zich een groot gedeelte van Heeresgruppe B van veldmaarschalk Model bevond. Hitler verbood Model met zijn troepen, ter sterkte van 300.000 man, uit te breken. Op 14 april werd de „Ruhrkessel” door de Amerikanen in tweeën gespleten en drie dagen later staakte Heeresgruppe B of wat daarvan nog

over was, de uitzichtloze strijd. Model pleegde op 21 april zelfmoord.

Terwijl de strijd om het Roergebied ten einde liep waren de Russen op 16 april begonnen met hun grote aanval op Berlijn. Hitler besloot in de stad te blijven. Deze werd op 24 april volledig door de Russen ingesloten. De naar het oosten opmarcherende Amerikanen en de naar het westen trekkende Russen ontmoetten elkaar voor het eerst op 25 april om 16.00 uur in Torgau aan de Elbe. Het Derde Rijk was daarmee in twee gedeelten uiteengevallen. Deze situatie kwam voor Hitler niet onverwacht, getuige het „Führerbefehl betr. Befehlsgliederung im getrennten deutschen Nord- und Südraum” dat op 15 april 1945 was uitgegeven ([13] blz. 308). Daarin werd onder meer bepaald:

Falls ich mich südlich der unterbrochenen Verbindung befinde, wird als Oberbefehlshaber im nördlichen Raum Grossadmiral Dönitz bestimmt. Zu ihm tritt ein möglichst klein zu haltender Gen.-Stab d. Heeres (Chef Generalleutnant Kinzel).

Voordat de Russen Berlijn omsingelden, vertrok Dönitz met zijn staf naar Plön in Holstein. Als zijn belangrijkste taak zag hij:

Hauptsorge der militärischen Führung in der augenblicklichen Situation ist die Rettung deutschen Landes und deutschen Volkstums vor dem Bolschewismus. Der Schwerpunkt der Kampfführung liegt daher eindeutig im Osten. Es wird militärisch alles nur Mögliche getan, den russischen Vormarsch im Mecklenburger Raum abzustoppen oder zumindest so lange als möglich aufzuhalten, um den Abfluss der deutschen Menschen zu ermöglichen. ([14] blz. 429)

Teneinde zoveel mogelijk Duitsers aan de Russen

te laten ontkomen moesten de Engelse en de Amerikaanse opmars in Noord-Duitsland zo lang mogelijk worden vertraagd. Hamburg mocht niet capituleren en langs de Elbe werd een verdedigingslinie opgebouwd. Het Oberkommando der Wehrmacht had intussen ook Berlijn verlaten en zich in Rheinsberg gevestigd. Hitler, die Dönitz als zijn opvolger had aangewezen, pleegde op 30 april om 15.30 uur in Berlijn zelfmoord. De Engelsen, die op 26 april aan de oostzijde van de Elbe bij Lauenburg een bruggehoofd hadden gevormd, braken hier op 2 mei uit en stootten door naar Wismar. Dönitz verplaatste zijn hoofdkwartier naar Mürwik bij Flensburg aan de Deense grens. Keitel en Jodl voegden zich bij hem. In opdracht van Dönitz werd met Montgomery contact opgenomen om tot een gedeeltelijke capitulatie te komen. De gebeurtenissen volgden elkaar toen snel op. Op 9 mei 1945 om 00.01 uur was de onvoorwaardelijke Duitse overgave een feit.

Dönitz en de door hem gevormde regering leidden tot 23 mei 1945 in Flensburg een schemerachtig bestaan. Plannen werden gemaakt en kabinetszittingen gehouden. Het leek net echt. Op 23 mei vonden de geallieerden het genoeg en werden Dönitz, Keitel, Jodl en de anderen gearresteerd en weggevoerd.

De operaties Plunder en Varsity

Het oversteken van de Rijn bij Wesel door 21 (BR) Legergroep was een voor Montgomery zeer kenmerkende operatie. Pas na een zeer lange en grondige voorbereiding — reeds begonnen in oktober 1944 — gaf de Britse veldmaarschalk op 23 maart 1945 om 15.30 uur het sein voor de aanval. Alle ook maar denkbare voorzorgen waren genomen opdat het drama van Market-Garden zich

niet zou herhalen. De oversteek zou worden uitgevoerd door 2 (BR) Leger en 9 (US) Leger. Over de omvang van de operatie schreef de Amerikaanse historicus Charles B. MacDonald:

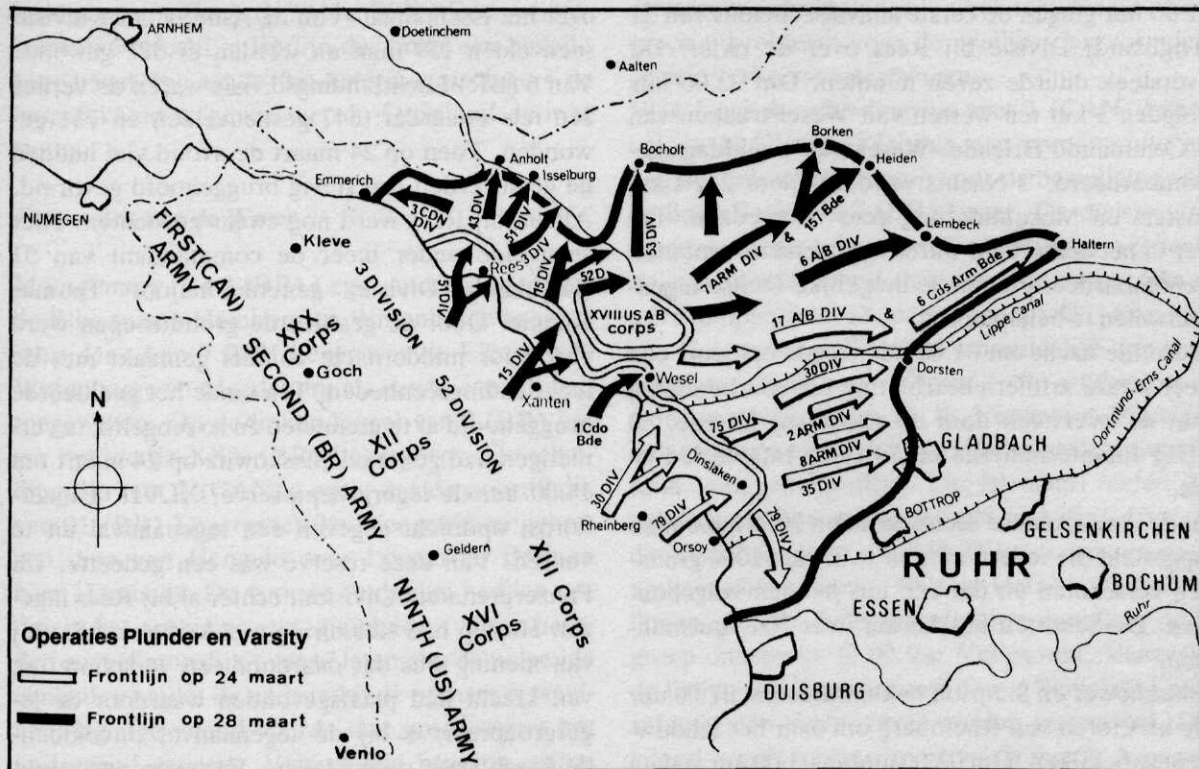
Given a target date of 24 March and the code name Plunder, the 21 Army Group's crossing of the Rhine was to rival D-day in Normandy in terms not only of number of troops involved but also in build-up of supplies, transport, and special equipment, in amount of supporting firepower, in complexity of deception plans, and in general elaboration. ([15] blz. 297)

En of dat nog niet genoeg was zou de operatie worden ondersteund door een luchtlandingsoperatie, de operatie Varsity. Het XVIII (US) Luchtlandingskorps onder bevel van luitenant-generaal Matthew B. Ridgway, dat uit 17 (US) Luchtlandingsdivisie en 6 (BR) Luchtlandingsdivisie bestond, zou ten noordoosten van Wesel landen. De opdracht was de bruggen over de Issel en de Lippe in handen te krijgen en belangrijke naderingswegen af te grendelen. De Amerikanen hadden een primeur: zij zouden als eersten de 57 mm en de 75 mm tlv op het gevechtveld in de praktijk beproeven. Met XII (BR) Legerkorps en het XXX (BR) Legerkorps zou 2 (BR) Leger de Rijn tussen Wesel en Rees oversteken; de sector tussen Wesel en Dinslaken was voor dit doel toegewezen aan 9 (US) Leger.

Aan Duitse zijde waren de geallieerde voorbereidingen niet onopgemerkt gebleven. Voor de verdediging had de opperbevelhebber van Heeresgruppe H, generaal Blaskowitz, hier de 1. Fallschirmarmee tot zijn beschikking. De commandant daarvan, generaal Schlemm, was op 21 maart zwaar gewond geraakt en vervangen door generaal Günther Blumentritt. Tijdens de geallieerde

Engelse artilleriestelling tijdens operatie Plunder

aanval was deze door ziekte echter niet in staat het bevel te voeren. Het sterkst was de Duitse verdediging bij Rees waar het II. Fallschirmkorps van generaal Meindl was ingezet. De sterkte van dit legerkorps bedroeg overigens maar 12.000 man. De legergroepreserve bestond uit het XLVII. Panzerkorps met als sterkste eenheid 116. Panzerdivison. Ook hier was armoe troef want dit pantserkorps beschikte over slechts vijfendertig tanks. Wel beschikten de Duitsers in ruime mate over artillerie van allerlei kaliber. De befaamde 88 mm Flak was uiteraard present. De verdedigingsplannen — de verdediging zou in de diepte worden gevoerd — waren op 14 maart door veldmaarschalk Kesselring goedgekeurd.

Door Montgomery werd de Duitse sterkte in hoge mate overschat. Enerzijds kwam dit door zijn overdreven voorzichtigheid, anderzijds is tegen een zwakke tegenstander weinig eer te behalen zodat enige overdrijving van diens kracht geen kwaad kan. Voor de operatie Plunder metterdaad begon richtte Montgomery zich in een dagorder tot zijn troepen. Hierin zei hij onder meer:

Having crossed the Rhine, we will crack about in the plains of Northern Germany, chasing the enemy from pillar to post. The swifter and more energetic

our action the sooner the war will be over, and that is what we all desire; to get on with the job and finish off the German war as soon as possible. Over the River Rhine, then, let us go. And good hunting to you all on the other side. ([16] blz. 241)

Montgomery was toen nog steeds ervan overtuigd dat het zwaartepunt van de geallieerde opmars bij zijn legergroep lag en dat zijn uiteindelijke aanvalsdoel Berlijn zou zijn. Terwijl de troepen zich voor de strijd gereed maakten, stroomden de bezoekers voor het komende schouwspel toe. Zij brachten prachtig weer mee: het was zonnig en onbewolkt. Mede door het totale luchtoverwicht van de geallieerden was er voor de toeschouwers weinig risico en een prachtig uitzicht was gegarandeerd. Op 23 maart verscheen Winston Churchill in de commandopost van Montgomery bij Venlo. De Engelse premier zou de volgende dag met groot enthousiasme de oorlogshandelingen van nabij volgen. Ook de opperbevelhebber van 9 (US) Leger mocht niet klagen over belangstelling: bij hem verscheen de „Supreme Commander himself”.

De aanval zelf was op 23 maart met een enorme, drie uur durende, artilleriebeschieting begonnen. Duizenden kanonnen namen hieraan deel. Om

21.00 uur gingen de eerste aanvalselchons van 51 (Highland) Divisie bij Rees over de rivier. De oversteek duurde zeven minuten. Om 22.00 uur volgden 3 km ten westen van Wesel troepen van 1 Commando Brigade. Wesel was 's middags gebombardeerd. 's Nachts werd dat door 212 Lancasters en Mosquitos nog eens overgedaan. Tot ver in het achterland waren verkeersknooppunten gebombardeerd teneinde mogelijke Duitse tegenaanvallen te belemmeren.

Dezelfde nacht om 01.00 uur volgde opnieuw een zeer zware artilleriebeschieting ter voorbereiding van de oversteek door 15 (Scottish) Divisie, 30 (US) Infanteriedivisie en 79 (US) Infanteriedivisie.

In de Amerikaanse sector stonden 2070 kanonnen opgesteld die iedere minuut te zamen 1000 granaten verschoten en dat een uur hebben volgehouden. De Schotten beschikten over 700 vuurmonden.

Eisenhower en Simpson beklommen om 01.00 uur de kerktoren van Rheinberg om daar het schouwspel te bekijken. Om 02.00 uur en 03.00 uur staken respectievelijk 30 (US) Infanteriedivisie en 70 (US) Infanteriedivisie de Rijn over. De Schotten deden hetzelfde om 02.00 uur. Er was weinig Duitse tegenstand. Pas toen de dag aanbrak gaven de Duitsers op de oversteekplaatsen storend artillerievuur af. Veel effect had dat echter niet.

Op 24 maart om 10.00 uur vond de geallieerde luchtlanding, operatie Varsity, plaats. Deze werd in het algemeen een groot succes. Met 1696 transportvliegtuigen en 1348 zweefvliegtuigen werden 21.680 man in één „shift” naar het operatiegebied gebracht. Ruim 2100 jagers beveiligden het luchtruim. De geallieerde troepen, die intussen de Rijn waren overgestoken, verleenden artilleriesteun. Om 12.30 uur waren alle troepen met 695 voertuigen, 113 stukken geschut en 109 ton munitie aan de grond.

Om 13.00 uur had 6 (BR) Luchtlandingsdivisie haar aanvalsdoelen, twee verkeersbruggen en een spoorwegbrug over de Issel, in handen. Helaas moest zij 's nachts een van beide verkeersbruggen zelf opblazen om te voorkomen dat deze weer in Duitse handen zou vallen. Hamminkeln werd zonder al te veel problemen veroverd; tijdrovender was daarentegen het zuiveren van de bossen.

De strijd bij 17 (US) Luchtlandingsdivisie gaf een zelfde beeld te zien. Hier ging het om bruggen

over het Isselkanaal. Van de Amerikaanse divisie sneuvelen 159 man en werden er 522 gewond. Van 6 (BR) Luchtlandingsdivisie waren de verliezen iets zwaarder: 347 gesneuvelen en 731 gewonden. Toen op 24 maart de avond viel hadden de geallieerden een stevig bruggehoofd gevormd. Alleen bij Rees werd nog zwaar gevochten. Hier sneuvelde onder meer de commandant van 51 (Highland) Divisie, generaal-majoor Thomas Rennie. Door de geallieerde grondtroepen werd vlak voor middernacht contact gemaakt met de luchtlandingseenheden. Ten einde het geallieerde bruggehoofd af te grendelen en zo mogelijk te vernietigen had generaal Blaskowitz op 24 maart om 14.00 uur de legergroepreserve, XLVII. Panzerkorps, opdracht gegeven een tegenaanval uit te voeren. Van deze reserve was een gedeelte, 15. Panzergrenadier Division, echter al bij Rees ingezet. Hierop had Kesselring veel kritiek omdat hij van mening was dat daardoor een versplintering van kracht had plaatsgevonden waardoor de legergroepreserve bij de tegenaanval onvoldoende kracht kon ontwikkelen. Vanwege een acuut brandstoftekort kon de beschikbare legergroepreserve, 116. Panzer Division, pas op 25 maart worden ingezet. Een poging van 30 (US) Infanteriedivisie om uit te breken mislukte omdat de vijand, ondanks zijn zwakte, nog zeer hardnekkig tegenstand bood. Toch werd het bruggehoofd langzaam uitgebreid terwijl over de Rijn verschillende bruggen werden geslagen. Tegen de avond van 28 maart was het bruggehoofd ongeveer 50 km breed en 30 km diep. Montgomery gaf op die dag bevel aan 2 (BR) Leger naar Hamburg op te marcheren terwijl 9 (US) Leger op de rechterflank naar Magdeburg zou gaan. Dit leger zou tevens het Roergebied omtrekken en bij Paderborn met 1 (US) Leger contact maken. Aan 1 (CAN) Leger werd de opdracht gegeven de Duitse legers in Nederland af te grendelen en de Noordduitse kust bij Embden, Wilhelmshaven en Bremerhaven te zuiveren. Meer dan één Engelse commandant sloot die avond zijn stafbespreking af met de opmerking „Next stop: Berlin”. Veel zou daarvan niet terechtkomen. Dezelfde dag ontving Montgomery van Eisenhower het bericht dat 9 (US) Leger zodra het Roergebied was omsingeld weer onder bevel van Bradley zou komen. Als klap op de vuurpijl kreeg de held van El Alamein tevens te horen: *The mission of your army will be to protect Brad-*

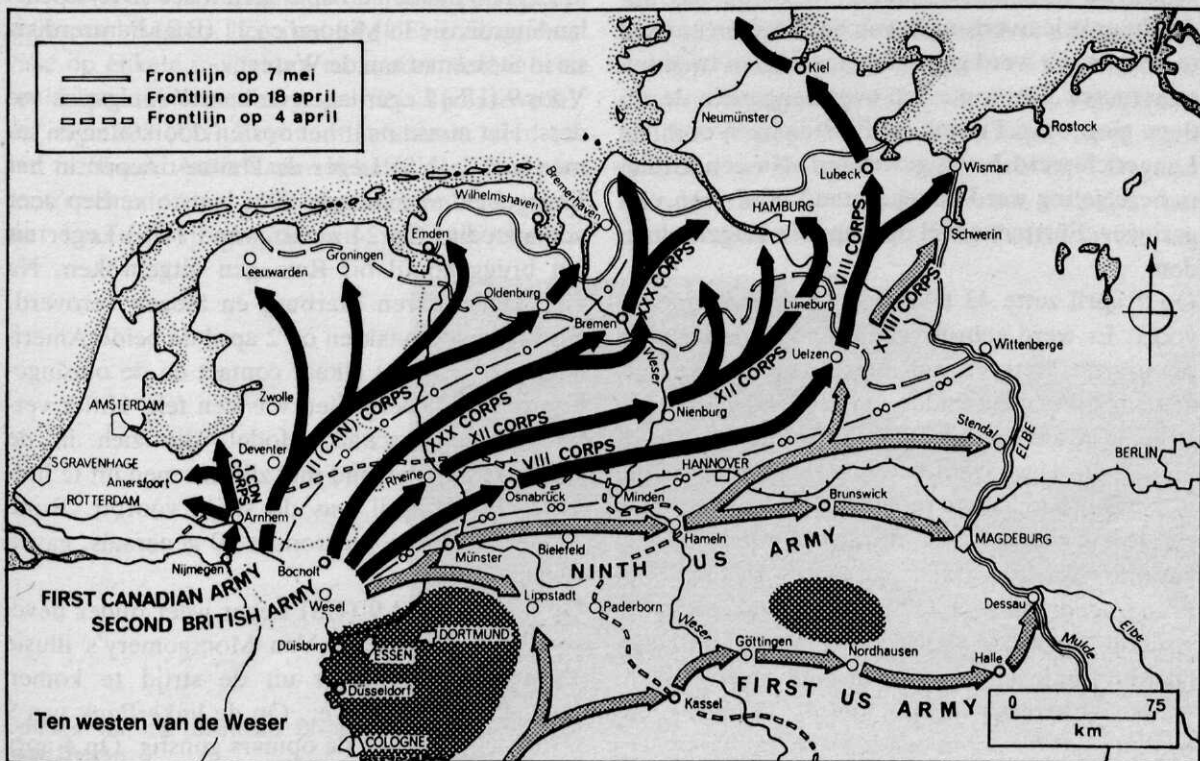
ley's northern flank ([17] blz. 374). Geen triomfantelijke intocht in Berlijn dus maar een beveiligende taak ten einde de Amerikaanse legers de mogelijkheid te geven diep in Duitsland door te stoten.

Ten westen van de Weser

Montgomery had 2 (BR) Leger opdracht gegeven de Elbe tussen Hamburg en Wittenberge te overschrijden. Aan 9 (US) Leger was de Elbe tussen Wittenberge en Magdeburg als eerste aanvaldoel toegewezen. Op de linkervleugel van 2 (BR) Leger opereerde XXX (BR) Legerkorps. De scheidslijn met 1 (CAN) Leger, dat de noordflank van 21 (BR) Legergroep had toegewezen gekregen, liep van Hengelo over Lingen en Bremen naar Hamburg. De voorste eenheden hadden opdracht het opruimen van vijandelijke verzetsharden zoveel mogelijk over te laten aan de volgende eenheden omdat de nadruk bij de opmars op snelheid lag. De vijand voerde met groot succes het vertragend gevecht. Vrijwel alle bruggen waren vernield en er waren op ruime schaal mijnen gelegd. Bij de verdediging van de vele wegversperingen was aan het antitankgeschut en de andere antitankwapens, zoals de Panzerfaust en de Pan-

zerschreck, een belangrijke rol toebedeeld. Een speciaal probleem voor de geallieerden vormden de vele verkeersopstoppingen.

Vlak langs de scheidslijn met 1 (CAN) Leger volgde 43 (Wessex) Divisie een opmarsroute en had de opdracht te zorgen voor de beveiliging van de linkerflank van 2 (BR) Leger. De divisiecommandant, generaal-majoor G. I. Thomas, verdeelde zijn divisie in vijf groepen die achter elkaar werden opgesteld. De eerste groep, de „Armoured Thrust Group”, werd onmiddellijk gevolgd door de „Follow-up Group”, die onder bevel stond van brigadier J. O. E. Vandeleur. Pantseren en infanterie-eenheden waren in beide groepen ruim vertegenwoordigd. Op 30 maart stelde de „Armoured Thrust Group” zich in Anholt op voor de aanval hetgeen onmiddellijk tot een enorme verkeerschaos leidde. Na wat kleine schermutelingen met 6. Fallschirmdivision bereikte deze groep omstreeks 19.00 uur Varsseveld. Vanwege de Duitse tegenstand moest door 4 Somerset Light Infantry een nachtaanval worden uitgevoerd. De vijand werd verdreven maar de beide bruggen over de Slingerbeek waren opgeblazen. Op 31 maart werd begonnen met het slaan van een brug. Tegen de avond was deze gereed en onmiddellijk werd de opmars voortgezet. De brug bij Ruurlo

viel met veel moeite onbeschadigd in Engelse handen. Kleinere gevechten volgden in Barchem en Lochem. Het Twentekanaal vormde een nieuwe hindernis. Een poging om bij Delden het kanaal over te steken mislukte door de zware Duitse tegenstand.

De Guards Armoured Division had het minder moeilijk en bevrijdde op 2 april Enschede. Een gevechtsgroep van 43 (Wessex) Divisie ging vervolgens via deze stad naar Hengelo. Deze operatie vond plaats midden in de nacht en tijdens zeer slecht weer. Op 3 april om 09.00 uur werd de aanval op Hengelo ingezet.

De Guards Armoured Division, gevolgd door 3 (BR) Infanteriedivisie, had intussen bij Lingen de Eems bereikt. Hier hadden de Duitsers achter de Eems en het Dortmund-Eemskanaal een sterke defensieve positie opgebouwd. Na hevige gevechten, waarbij de Guards steun kregen van infanterie-eenheden van 3 (BR) Infanteriedivisie, werd de vijand verdreven.

De volgende dag, 5 april, werd gebruikt voor reorganisatie en bruggebouw. Geheel onverwacht en tot ieders verbazing viel de Luftwaffe de Engelse artillerieopstellingen aan. Ook werd door de vijand met artillerieschiet een tegenaanval uitgevoerd. Deze kon worden afgeslagen. Op 6 april zetten de Guards de opmars voort met als opdracht enkele overgangen van de Weser in handen te krijgen. Er werd gebruik gemaakt van twee opmarsroutes. Eén route liep over Lengerich, de andere ging over Freren en Fürstenau. Vooral in Lengerich werd hevig gevochten. Na een artilleriebeschieting werd de tegenstand bij Freren veel geringer. Fürstenau viel op 8 april in Engelse handen.

Op 7 april zette 43 (Wessex) Divisie de opmars voort. Er werd gebruik gemaakt van de bruggen bij Lingen, hetgeen ook hier tot geweldige verkeersopstoppingen leidde, en zette koers richting Bremen. Bawinkel en Bückelte werden nu strijdtoneel. De Hase werd overgestoken en Haselüne viel zwaar beschadigd in geallieerde handen. Een meevaller was dat twee distilleerderijen met een enorme drankvoorraad gespaard bleven. Met twee brigades in voorste lijn zette 43 (Wessex) Divisie op 10 april de aanval voort. Vooral bij Herzlake en Löningen werd tegenstand ondervonden. Na hevige straatgevechten viel op 13 april Cloppenburg dat hierbij in een rokende puinhoop was

veranderd. De twee volgende dagen werden gekenmerkt door allerlei kleinere gevechten bij Ahlhorn en in de bossen rondom Cloppenburg. De laatste Duitse tegenaanval op de divisie vond in de vroege ochtend van 15 april plaats.

De Guards Armoured Division, die tot in de omgeving van Warnstedt was doorgedrongen, werd op 16 april onder bevel van XII (BR) Legerkorps gesteld. De reden hiervoor was dat de volgende taak van XXX (BR) Legerkorps de verovering van Bremen was en de pantserdivisie daarvoor minder geschikt werd geacht.

De opmars van XII (BR) Legerkorps verliep aanvankelijk heel wat eenvoudiger. Pas bij het Dortmund-Eemskanaal was er sprake van echte tegenstand. Vooral bij Rheine werd zwaar gevochten. Op 6 april had de beroemde 7 (BR) Pantserdivisie, de „Desert Rats”, de zaak onder controle. Diepholz, Sulingen en Twistringingen werden zonder veel moeite ingenomen. Bassum kon pas op 8 april na zware gevechten worden veroverd. Op 9 april vielen Harpstedt en Wildeshausen in handen van de Desert Rats. Intussen had 22 Pantserbrigade van de divisie op 6 april bij Hoya de Weser bereikt.

Ook de opmars van VIII (BR) Legerkorps verliep erg voorspoedig. Het Dortmund-Eemskanaal werd zonder moeite overgestoken. Osnabrück viel in Engelse handen en op 5 april was 6 (BR) Luchtdivisie in Minden en 11 (BR) Pantserdivisie in Stolzenau aan de Weser.

Voor 9 (US) Leger lagen de kaarten enigszins anders. Het moest naar het oosten doorstoten en samen met 1 (US) Leger de Duitse troepen in het Roergebied vernietigen. Dat laatste verliep zeer voorspoedig. Op 24 maart was 1 (US) Leger uit het bruggehoofd bij Remagen uitgebroken. Na vier dagen waren Marburg en Siegen veroverd. Bij Lippstadt maakten op 2 april de beide Amerikaanse legers met elkaar contact en de omsingeling van het Roergebied was een feit. Hitler verbod veldmaarschalk Model, die zich in de „Ruhrkessel” bevond met zijn troepen uit te breken. Op 18 april was de strijd voorbij. Rond 317.000 Duitsers, waaronder 30 generaals, gaven zich over.

Op 4 april werd 9 (US) Leger weer onder bevel van Bradley gesteld. Van Montgomery's illusie als grote overwinnaar uit de strijd te komen was nu niets meer over. Op de linkerflank van 9 (US) Leger verliep de opmars gunstig. Op 4 april

waren de Amerikanen in Hameln tot aan de Weser doorgedrongen. De volgende dag werd hier op drie plaatsen de rivier overschreden.

Tussen Weser en Elbe

Op 6 april om 05.00 uur overschreed 84 (US) Infanteriedivisie onder dekking van de duisternis ten zuiden van Minden bij Barkhausen de Weser. Er werd een sterk bruggehoofd gevormd en over de Weser werden twee bruggen geslagen. Nadat de hevige tegenstand bij Nammen en Bückeburg was doorbroken, verliep de opmars tot Holtensen bij de Leine zonder al te veel problemen. Ondanks toenemende vijandelijke weerstand wisten de Amerikanen bij Dedensen een onbeschadigde brug over het Mittellandkanaal in handen te krijgen. Op 9 april stond 84 (US) Infanteriedivisie gereed om van drie kanten Hannover aan te vallen. De Duitse tegenstand was gering en op 10 april in de namiddag kon United Press al berichten:

American troops captured Hannover today in an amoured sweep that caved in Germany's northern and central defenses and rolled forward at a mile-an-hour clip 115 to 120 miles from the Nazi capital. ([18] blz. 226)

Alhoewel er vertraging ontstond door de vele opgeblazen bruggen, bereikte 84 (US) Infanteriedivisie op enkele incidenten na zonder veel moeite op 15 april bij Wittenberge de Elbe. In Salzwedel, dat door 333 (US) Regiment Infanterie werd bezet, troffen de Amerikanen behalve een klein concentratiekamp met 3000 vrouwen en een kamp met Franse krijgsgevangenen ook 1400 Ameri-

kanen en Engelsen aan. Onder hen waren er die al in Noord-Afrika krijgsgevangen waren gemaakt.

De divisie begon nu haar gebied langs de Elbe uit te breiden. Hierbij kwam het plaatselijk, zoals op 21 april bij Gorleben, nog tot gevechten. Op 22 april kwam hieraan een einde en had de divisie een sector van 60 km langs de Elbe in handen. Een probleem dat bijzondere aandacht vroeg waren de vele vluchtelingen; onder hen veel Duitse soldaten die naar het westen uitweken.

Nadat op de oostelijke oever van de Weser verschillende bruggehoofden waren gevestigd, zette ook 2 (BR) Leger de opmars voort. Nu niet meer in de richting van Berlijn maar in noordelijke richting, naar de Oostzee. Op 7 april brak VIII (BR) Legerkorps uit de bruggehoofden bij Minden en Stolzenau. Op 10 april kreeg 15 (Scottish) Divisie opdracht zich te verplaatsen naar een verzamelgebied tussen de Weser en de Leine. Op 11 april werd 6 (BR) Luchtlandingsdivisie doorschreden en de Schotse divisie ging met twee brigades voor ten noorden van Hannover in de richting van Celle. Edelshausen, 10 km ten zuiden van Celle, werd die dag om 19.30 uur bereikt. Nadat de vijand enige tegenstand had geboden, verliet hij de volgende dag Celle en de stad viel onbeschadigd in geallieerde handen. Wel waren alle bruggen opgeblazen. De opmars werd in de richting van Uelzen voortgezet. Hier ging de vijand over tot een hardnekkige verdediging, met als doel tijd winnen om de verdedigingslinies achter de Elbe zo sterk mogelijk te maken. Na vier dagen zware strijd werd tenslotte op 18 april Uelzen veroverd. De zich links van 15 (Scottish) Divisie een weg naar het noordoosten banende 11 (BR) Pantserdivisie be-

Opmars van 15 (Scottish) Division naar Uelzen

zette Lüneburg en bereikte op 19 april bij Lauenburg de Elbe. Op 24 april had VIII (BR) Legerkorps de linker Elbe-oever in de legerkorpssector vast in handen. Voor de verdere opmars naar de Oostzee stelde Eisenhower XVIII (US) Luchtlandingskorps, dat toen uit 8 (US) Infanteriedivisie, 7 (US) Pantserdivisie en 82 (US) Luchtlandingsdivisie bestond, ter beschikking van Montgomery. Op 29 april om 02.00 uur, na een zware artilleriebeschieting, staken eenheden van 15 (Scottish) Divisie en 1 Commando Brigade bij Lauenburg de Elbe over. De volgende nacht, er viel natte sneeuw, deed een bataljon van 82 (US) Luchtlandingsdivisie hetzelfde bij Bleckede, dat 9 km stroomopwaarts ligt. Met uitzondering van vijandelijk artillerievuur was de tegenstand gering.

Op 1 mei werd het bruggehoofd snel uitgebreid en XVIII (US) Luchtlandingskorps werd versterkt met 6 (BR) Luchtlandingsdivisie. Na de uitbraak trok 11 (BR) Pantserdivisie zonder veel tegenstand te ondervinden Lübeck binnen; 6 (BR) Luchtlandingsdivisie bezette Wismar. Van de overgangen bij Lauenburg maakte XII (BR) Legerkorps gebruik om de aanval op Hamburg in te zetten.

Zonder tegenstand was 53 (Welsh) Divisie op 9 april bij Nienburg de Weser overgestoken. De echte moeilijkheden begonnen pas bij Rethem aan de Aller. Na zware gevechten — de strijd duurde vier dagen — kon hier een bruggehoofd worden gevormd en de weg vrijgemaakt voor 7 (BR) Pantserdivisie. Op 15 april waren de Desert Rats in Walsrode. De belangrijkste gebeurtenis van 16 april was de bevrijding van 10.000 Engelse en Amerikaanse krijgsgevangenen bij Fallingb. Sommigen van hen waren al sinds Duinkerken in Duitse krijgsgevangenschap. Rotenburg, Eisdorf en Visselhövede konden door XII (BR) Legerkorps worden ingenomen. Soltau was het volgende aanvalsdoel van 7 (BR) Pantserdivisie. Op 18 april viel Tostedt in Engelse handen. De divisie had nu twee taken uit te voeren: Harburg moest worden veroverd, en de Autobahn tussen Bremen en Hamburg moest worden afgesneden. Bij Hollenstedt lukte dat laatste op 19 april. In Harburg waren de Desert Rats op 21 april. De Duitsers hadden wel kans gezien daar alle bruggen over de Elbe op te blazen. Op 29 april nam de commandant van Hamburg, generaal-majoor Wolz contact op met generaal-majoor Lyne, die 7 (BR) Pantser-

divisie commandeerde. Op 2 mei werd de stad overgegeven.

De laatste grote operatie van XXX (BR) Legerkorps was de aanval op Bremen. De legerkorpscommandant, luitenant-generaal B. Horrocks, had hiervoor vier divisies tot zijn beschikking. Uit het oosten zouden 43 (Wessex) Divisie en 52 (Lowland) Divisie de stad aanvallen; 3 (BR) Divisie en 51 (Highland) Divisie zouden dat uit het zuiden doen. Op 24 april werd de aanval ingezet. Na vier dagen harde strijd was de stad in de nacht van 27 op 28 april vrijwel geheel in Engelse handen.

Daarna werd de aanval voortgezet in de richting van Bremerhaven en Cuxhaven. De Guards Armoured Division, die ook weer ten tonele was verschenen, veroverde Stade. Gedurende de laatste oorlogsmaand voerde 1 (CAN) Leger een geheel eigen opdracht uit: na de Rijnoversteek bij Wesel kreeg het opdracht Noordoost-Nederland te bevrijden en aan te vallen in de richting van de lijn Emden-Oldenburg. Op 25 april stonden de Canadezen voor de oude Grebbelinie. Oldenburg viel op 3 mei in Canadese handen.

De onvoorwaardelijke overgave

Op 1 mei 1945 gaf Grossadmiral Karl Dönitz een dagorder uit waarin hij verklaarde:

Der Führer hat mich zu seinem Nachfolger als Staatsoberhaupt und als Obersten Befehlshaber der Wehrmacht bestimmt. Ich übernehme den Oberbefehl über alle Teile der deutschen Wehrmacht mit dem Willen, den Kampf gegen die Bolschewisten so lange fortzusetzen, bis die kämpfende Truppe und die Hunderttausende von Familien des deutschen Ostraumes vor der Versklavung oder Vernichtung gerettet sind. Gegen Engländer und Amerikaner muss ich den Kampf so weit und so lange fortsetzen, wie sie mich in der Durchführung des Kampfes gegen die Bolschewisten hindern. ([14] blz. 438)

Dönitz hoopte de strijd nog acht tot tien dagen te kunnen volhouden, maar door de geallieerde doorbraak bij Lauenburg kwam hiervan weinig terecht.

Op 3 mei verscheen in de commandopost van Montgomery op de Lüneburgerheide een Duitse delegatie onder aanvoering van admiraal von Friedburg om te onderhandelen over een staken van de strijd. Montgomery stelde dat er niets te onder-

handelen viel. Hij wenste alleen de onvoorwaardelijke overgave te accepteren van de Duitse troepen in Noord-Duitsland, Denemarken en Nederland. Daarop keerde von Friedeburg terug naar Mürwik en bracht aan Dönitz verslag uit. Op 4 mei werden de Engelse eisen nog eens besproken met Keitel, Jodl en graaf Schwerin-Krosigk. Daarna kreeg von Friedeburg opdracht naar Montgomery terug te keren en de Engelse eisen namens de Duitse regering te aanvaarden. Op 4 mei om 18.20 uur ondertekende ten overstaan van Montgomery en vele verslaggevers von Friedeburg het capitulatieprotocol. De capitulatie zou op 5 mei om 08.00 uur van kracht worden. Daarna vertrok von Friedeburg in opdracht van Dönitz naar Reims, waar het hoofdkwartier van Eisenhower was, om de onvoorwaardelijke overgave van de Duitse troepen in het westen aan te bieden. Eisenhower weigerde hierop in te gaan. Alleen de onvoorwaardelijke overgave van alle Duitse troepen in het oosten en het westen was aanvaardbaar voor de opperbevelhebber. Generaal Kinzel, die met von Friedeburg naar Reims was gegaan, keerde met het antwoord van Eisenhower op 6 mei in Mürwik terug. Dönitz wilde echter nog niet toegeven en zond Jodl met de volgende opdracht naar Reims:

Versuchen Sie nochmals, die Gründe zu erklären, warum wir eine Teilkapitulation den amerikanischen Streitkräften gegenüber anstreben. Scheitern Sie hierbei bei Eisenhower, wie es Friedeburg erging, so erbitten Sie für eine Gesamtkapitulation folgendes Verfahren. In ihr werden zwei Termine festgelegt. Zu dem ersten Zeitpunkt hören die Kampfhandlungen auf, aber die deutschen Truppen dürfen sich noch bewegen. Versuchen Sie zu erreichen, dass die Zeitspanne zwischen beiden Terminen möglichst gross ist und dass der Übertritt einzelner Soldaten in die amerikanischen Frontlinien auf jeden Fall erlaubt wird. Um so mehr deutschen Soldaten und zivilen Flüchtlingen wird es dann gelingen, sich nach Westen zu retten. ([14] blz. 455)

Met de opdracht zoveel mogelijk tijd te winnen en pas het capitulatieprotocol te ondertekenen na telegrafische toestemming van Dönitz, vertrok Jodl op 6 mei naar Reims. 's Nachts om 01.00 uur rapporteerde Jodl al aan Dönitz dat Eisenhower geen enkele concessie wilde doen. De Grossadmiral nam onmiddellijk een beslissing en gaf Jodl opdracht het capitulatieprotocol te ondertekenen.

Dit gebeurde op 7 mei om 02.40 uur. Op 9 mei zou dit nog eens door Keitel ten overstaan van de Russen, in aanwezigheid van Tedder, Spaatz en De Lattre de Tassigny, in Berlijn worden overgedaan. Stalin wilde er geen twijfel over laten bestaan dat Duitsland voor alle geallieerden onvoorwaardelijk had gecapituleerd.

Slot

Nadat de geallieerde legers de Rijn waren overgestoken verliep de opmars in Zuid-Duitsland aanzienlijk voorspoediger dan die in het noorden. Het is niet aannemelijk dat de Duitse verdediging in Zuid-Duitsland minder goed was georganiseerd dan die in het noorden of dat de kwaliteit van de troepen in het zuiden minder zou zijn geweest. Chaotischer dan de verdediging van de Noordduitse laagvlakte kan het nauwelijks zijn geweest. Ook ten aanzien van de troepen moet worden gesteld dat in het noorden nu niet direct sprake was van elite-eenheden. Het is mogelijk dat de Amerikaanse overmacht in het zuiden groter was die van de Engelsen in het noorden, en — om de Engels-Amerikaanse tegenstellingen uit die tijd weer wat nieuw leven in te blazen — misschien waren de Amerikanen doortastender dan de Engelsen.

Dit zijn natuurlijk allemaal speculaties. Toch mag niet worden voorbijgegaan aan de vraag of Noord-Duitsland zich beter voor de verdediging leende dan Zuid-Duitsland. De vele waterhindernissen, overigens door de verdediger goed uitgebuit door in het algemeen de bruggen tijdig te vernielen, en het moerasachtige terrein vertraagden de geallieerde opmars aanzienlijk.

Goed gemotiveerde kleine groepen, voorzien van voldoende antitankwapens, bleken in dit terrein het vertragend gevecht goed te kunnen voeren. Opvallend is de weerstand die werd geboden in het gebied Bassum-Twistringen-Syke. Dit geldt ook voor de overgang van de Aller bij Rethem en het gebied rondom Uelzen. Waarom echter werd Cloppenburg niet zonder slag of stoot ingenomen? Het is verleidelijk om bij deze zaken wat al te gemakkelijk lessen uit het verleden te trekken. Gelukkig is daar von Clausewitz die ons voor deze misstap behoedt. Hij leerde immers — en doet dat nog steeds — dat men wel kennis van de militaire geschiedenis moet nemen maar deze niet zonder meer op de eigen tijd moet toepassen. ▷

Ter afsluiting van deze beschouwing nog enkele andere zaken. In de militair-historische literatuur wordt regelmatig de vraag aan de orde gesteld of de inzet van middelen tijdens de overgang van de Rijn bij Wesel niet wat overdreven was. Bij de beantwoording van die vraag moet niet alleen het militaire, maar ook het politieke aspect in de gaten worden gehouden. Het is niet zonder betekenis dat Churchill en Eisenhower hierbij aanwezig waren. Montgomery wilde alle aandacht op de operatie vestigen omdat hij naar Berlijn wilde, als Engelsman; hetgeen meer een politieke dan een mili-

taire doelstelling was. Aan de andere kant kan daartegen worden ingebracht dat de Engelse veldmaarschalk de man van de „set-piece battle” was. Aan risico's nemen had hij een broertje dood. Market-Garden was wat dat betreft een misstap geweest.

Blijft tenslotte de indirecte Oosteuropese beschuldiging dat de westelijke geallieerden min of meer gemene zaak met het „kapitalistische” Derde Rijk zouden hebben gemaakt. Deze moet zonder voorbehoud worden afgewezen en als geschiedvervalsing worden bestempeld.

Literatuur

1. B. L. Montgomery — *The memoirs of Field-Marshal Montgomery of Alamein*. Londen (1958).
2. O. N. Bradley — *A general's life*. New York (1983).
3. R. Lewin — *Montgomery as military commander*. Londen (1971).
4. G. S. Patton — *War as I knew it*. Boston (1947).
5. M. Howard — *Studies in war and peace*. Londen (1979).
6. F. C. Pogue — *The Supreme Command*. Washington (1953).
7. R. W. Thompson — *The battle for the Rhineland*. Londen (1958).
8. *Conquer, the story of the Ninth Army*. Washington (1947).
9. B. L. Montgomery — *Normandy to the Baltic. Victory*. Londen (1974).
10. R. Ingersoll — *Top secret*. New York (1946).
11. A. Kesselring — *Soldat bis zum letzten Tag*. Bonn (1953).
12. P. E. Schramm (ed) — *Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht 1944-1945* (Studienausgabe, Band 8). München (1982).
13. W. Hubatsch — *Hitlers Weisungen für die Kriegführung*. Koblenz (1983).
14. K. Dönitz — *Zehn Jahre und zwanzig Tage*. München (1977).
15. C. B. MacDonald — *The last offensive*. Washington (1973).
16. H. Essame — *The 43rd Wessex Division at war 1944-1945*. Londen (1952).
17. R. Lamb — *Montgomery in Europe. Success or failure*. Londen (1983).
18. T. Draper — *The 84th Infantry Division in the battle of Germany*. New York (1946).
- M. Howard en J. Sparrow — *The Coldstream Guards 1920-1946*. Londen (1951).
- G. S. Jackson — *Operations Eighth Corps*. Londen (1948).
- C. B. MacDonald — *The Siegfried-line campaign*. Washington (1963).
- H. G. Martin — *The history of the Fifteenth Scottish Division 1939-1945*. Londen (1948).
- J. North — *North-West Europe 1944-1945. The achievement of the 21st Army Group*. Londen (1953).
- J. B. Salmond — *The history of the 51st Highland Division 1939-1945*. Londen (1953).
- C. P. Stacey — *The Victory campaign*. Ottawa (1960).
- K. von Tippelskirch — *Geschichte des Zweiten Weltkriegs*. Bonn (1954).
- G. L. Verney — *The Desert Rats. The history of the 7th Armoured Division 1938-1945*. Londen (1954).
- R. F. Weighley — *Eisenhower's lieutenants*. Londen (1981).
- C. Wilmot — *The struggle for Europe*. Londen (1959).

VOORTS:

- P. Allen — *One more river. The Rhine crossings of 1945*. Londen (1980).
- C. N. Barclay — *The history of 53rd (Welsh) Division in the Second World War*. Londen (1956).
- L. F. Ellis — *Victory in the West, II. The defeat of Germany*. Londen (1968).
- H. Essame — *The battle for Germany*. Londen (1969).
- P. Forbes — *The Grenadier Guards in the war of 1939-1945*. Aldershot (1949).
- P. Forbes — *6th Guards Tank Brigade*. Londen (z.j.).
- W. Haupt — *Rückzug im Westen 1944*. Stuttgart (1978).
- R. L. Hewitt — *The story of the 30th Infantry Division*. Washington (1946).
- E. R. Hill — *The story of the Guards Armoured Division*. Londen (1956).
- D. A. van Hilten — *Van capitulatie tot capitulatie*. Leiden (1949).
- B. Horrocks — *Corps Commander*. Londen (1977).

T. W. A. Damen en A. H. F. M. Beekwilder

resp. kolonel en majoor der artillerie

Vuursteun aan het verdedigend gevecht volgens Gevechtshandleiding 80/90

Het aangeven van de wijze van inzet van de grondgebonden vuursteun, teneinde de manoeuvre te steunen bij de uitvoering van het verdedigend gevecht volgens de Gevechtshandleiding 80/90 is gebaseerd op de volgende *uitgangspunten*.

- De taak van het Eerste Legerkorps in het kader van „NATO Forward Defense” zal in algemene zin onveranderd blijven.
- Het gevecht zal conventioneel worden gevoerd onder nucleaire dreiging.
- De huidige middelen en die welke binnen enkele jaren zijn voorzien, inbegrepen munitie, zijn beschikbaar.

In deze bijdrage zullen achtereenvolgens worden behandeld:

- de factoren van invloed, waaronder te verstaan: de te verwachten dreiging, het eigen optreden, en het weer en het terrein in het toekomstige operatiegebied;
- de taken van de vuursteuneenheden;
- vuursteunverlening aan het verdedigend gevecht.

De factoren van invloed

De te verwachten dreiging

Vanwege de bekend zijnde aspecten van de dreiging wordt slechts kort stilgestaan bij de belangrijkste voor de *eigen* vuursteunverlening van belang zijnde *kenmerken* van de potentiële tegenstander.

Op divisieniveau bestaat 10 à 20% van de aanvallende eenheden van de Warschau-Pactstrijdkrachten uit harde doelen, tanks, en ca. 25% uit semiharde doelen zoals pantservoertuigen en geschut. Van de voorste aanvallende manoeuvre-eenheden, dat wil zeggen van het bataljon, de compagnie, is ca. 70% van de doelen hard of semihard.

Voorafgaande aan de aanval op de voorste rand van het weerstandsgebied vindt een voorbereidende beschieting plaats met een tijdsduur van 30 tot 60 minuten. Deze beschieting heeft tot doel het toebrengen van aanzienlijke verliezen — 30 tot 40% — in de steunpunten. Met name is de beschieting gericht op het vernietigen van zoveel mogelijk antitankwapensystemen.

Een deel van de vijandelijke vuursteun zal worden ingezet tegen onze artillerie-eenheden. Gedurende de laatste fase van de voorbereidende beschieting (10 tot 20 minuten) zal de gehele vijandelijke vuursteun echter zijn geconcentreerd op de steunpunten.

Hoewel het accent bij de vuursteunverlening tijdens de aanval ligt op de verdedigende eenheden in de voorste rand van het weerstandsgebied, worden ook meer in de diepte gelegen artillerie- en andere eenheden onder vuur genomen. Voor de steun aan de aanval van de eerste-echelonsregimenten van het eerste tactische echelon worden naar verwachting initieel 25 tot 30 mortiercompagnieën en 120 à 150 artilleriebatterijen ingezet. Deze initiële vuursteundreiging bevindt zich nagenoeg geheel in het gebied van 2 tot 15 km voorbij de vrw.

Gezien de waarde die door de WP-strijdkrachten aan artilleriebestrijding wordt gehecht, mag worden aangenomen dat vooral het storen van vuursteun- en vuurregelingsnetten met prioriteit zal worden nagestreefd.

De invloed van deze dreiging op ons eigen optreden is in grote lijnen als volgt.

— Het vijandelijk optreden in „golven” (afb. 1) dwingt de eigen vuursteuneenheden ertoe behalve de bestrijding van de vijandelijke grondwapensystemen, gelijktijdig zowel WP-eenheden in voorste lijn als in de diepte van het gevechtveld te bestrijden. Hierdoor wordt voorkomen, dat de verdedi-

ger gelijktijdig of kort na elkaar met de gevechtskracht van verschillende aanvalscholons wordt geconfronteerd.

— Gezien de grote hoeveelheid doelen dient door ons te worden beschikt over een flexibel vuursteunstelsel met een korte reactietijd.

— Toenemend gebruik door de tegenstander van verbeterde gepantserde middelen noopt hierbij aangepaste eisen te stellen aan de munitie van de eigen vuursteuneenheden; een en ander is afhankelijk van de opgedragen vuursteuntaak.

— De zeer grote vijandelijke vuursteundreiging dwingt ons tot een onmiddellijke en intensieve bestrijding van de vijandelijke grondwapensystemen met een zeer hoge prioriteit en met voldoende eigen vuursteuneenheden. Slechts hierdoor kunnen aan de eigen manoeuvre-eenheden kansen worden geboden om het gevecht met succes te voeren.

— Voor het bestrijden van vijandelijke grondwapensystemen zijn nodig: speciale artillerie-opsporingsradars; artillerie met een dracht tot 15 km voorbij de voorste rand weerstandsgebied en moderne munitie met voldoende uitwerking tegen gepantserd geschut.

— Eigen, in de diepte opgestelde eenheden, met name artillerie-eenheden, zullen onder vuur worden genomen, reden waarom hiertegen beschermende maatregelen dienen te worden getroffen.

— Ten gevolge van de EOV-capaciteit van de WP-strijdkrachten moeten ook de verbindingen ten behoeve van de vuursteun worden beveiligd.

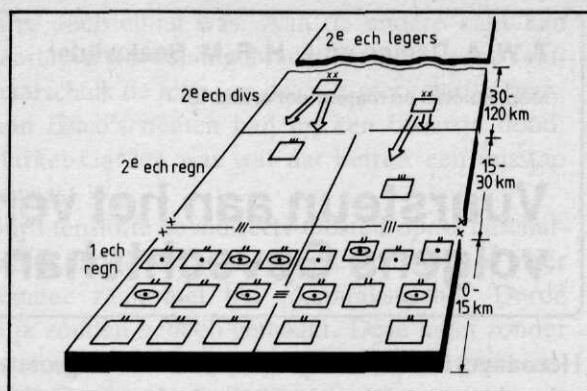
Het eigen optreden

Het moderne verdedigende gevecht zoals weergegeven in het Raamwerk Verdedigend Gevecht, is thans, naar mag worden aangenomen, voldoende bekend. Derhalve willen wij volstaan met de belangrijkste invloeden van dit eigen optreden op het verlenen van vuursteun.

Het optreden volgens het raamwerk kenmerkt zich wel zeer in het bijzonder door:

- een zeer beweeglijk gevoerde verdediging met op lager niveau een optreden in stroken en op hoger niveau diepte in het gevecht;
- een offensief optreden;
- gevechtsacties die agressief en in een hoog tempo worden uitgevoerd.

Voor de Veldartillerie houdt dat het volgende in.

Afb. 1 Het optreden in „golven”

— De grote eenheden dienen van huis uit over voldoende eigen vuursteunmiddelen te beschikken om het gevecht te kunnen voeren. Hiermee wordt bereikt dat tijdens het uiterst beweeglijke en gevarieerde verdedigende gevecht in beginsel geen wijziging in de samenstelling van die eenheden behoeft te worden aangebracht.

— Het beweeglijk, offensief en agressief optreden zal een aangepaste, dat wil zeggen zeer flexibele vuursteunverlening vergen. Hiertoe moet het vuursteunstelsel met een korte reactietijd kunnen optreden.

— Vuursteun zal moeten kunnen worden verleend op de flanken van de manoeuvre-eenheden en in het achtergebied waarvoor in voorkomend geval artillerie beschikbaar dient te zijn.

— Vanwege een aanzienlijke toeneming van terreindelen die door manoeuvre-eenheden zijn of zullen worden bezet, ontstaan problemen bij de ruimtelijke ordening.

— De belangrijkheid van een goede coördinatie tussen manoeuvre en vuursteun en tussen de vuursteuneenheden onderling is nog verder toegenomen.

Het weer en het terrein in het toekomstige operatiegebied

Voor het verlenen van vuursteun zijn de volgende weersomstandigheden en terreinkenmerken van belang.

— Gedurende ca. 75% van de tijd wordt het zicht van voorwaartse waarnemers in meer of mindere mate beperkt door duisternis, schemering, mist, nevel, laaghangende bewolking en/of neerslag.

— De terreinkenmerken zullen in het algemeen weinig beperkingen opleggen aan het optreden

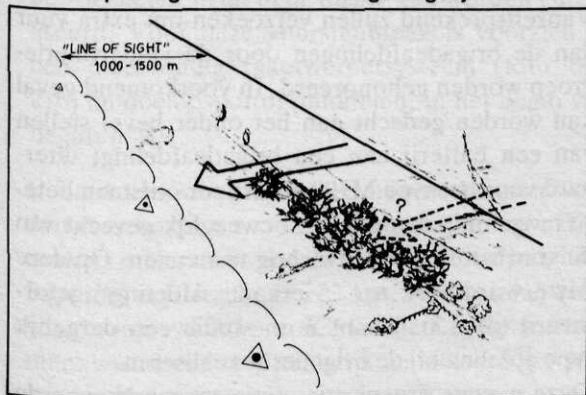
van de vuursteuneenheden. Wel kunnen de grondgebonden doelopsporingsorganen plaatselijk nadelig worden beïnvloed door de vele natuurlijke en kunstmatige schermen. Hierdoor wordt de „Line-of-Sight” voor visuele waarneming en elektronische detectie beperkt. Ingevolge de toename van bebouwing en bebouwing zal deze beperking in de toekomst nog groter worden. Uit studies blijkt dat de voorwaartse waarnemers in het te verwachten weerstandsgebied zullen worden geconfronteerd met een gemiddelde „Line-of-Sight” van tussen de 1000 en 1500 m.

— Als gevolg van deze beperkte waarnemingsmogelijkheden en anderzijds de betere mogelijkheden van de huidige directe-richtingwapens, zullen de met artillerie, mortieren en directe-richtingwapens te bestrijden doelen zich nagenoeg alle bevinden in een zelfde, smalle strook vóór de zich verdedigende eenheden. Hierdoor ontstaat nu het gevaar dat de nevenvuuruitwerkingsverschijnselen van artillerie en mortieren, zoals stof, rook en luchtdruk, een nadelige invloed hebben op de inzet van wapens met directe richting (afb. 2).

Door het verschieten van de huidige munitie met tijdbuizen of nabijheidsbuizen kan dit nadeel grotendeels worden weggenomen.

— Vanwege de beperkte waarnemingsmogelijkheden en de als gevolg hiervan slechts geringe beschikbare bestrijdingstijd dient de reactietijd van de beschikbare vuursteunmiddelen voor de nabijsteun zeer kort te zijn. Door vuursteuneenheden in staat te stellen door geschoten mijnhindernissen de tegenstander in zijn aanvalssnelheid te vertragen kan de beschikbare bestrijdingstijd worden verlengd. Hiertoe worden in de komende jaren verschietbare mijnen ingevoerd. Studies over de-

Afb. 2 Beperking van de waarnemingsmogelijkheden

ze materie, waarin o.a. de coördinatie tussen artillerie en genie en het niveau van inzet van deze middelen aan de orde komen, zijn nog niet afgerond maar naderen hun voltooiing.

— Het wegstelsel in het operatiegebied biedt aan de vuursteunmiddelen in toenemende mate alternatieve verplaatsings- en ontplooiingsmogelijkheden.

De taken van de vuursteuneenheden

Uit de factoren van invloed, in het bijzonder de dreiging en het eigen optreden, blijkt de noodzaak tot het verlenen van vuursteun aan de manoeuvre-eenheden van 1 Lk, onder andere van artillerie en mortieren. Aangezien nog geen diepgaande beschouwing is gewijd aan de inzet van de mortieren zal dit aspect slechts beperkt ter sprake worden gebracht.

Wat is nu het doel van het verlenen van vuursteun?

De vuursteun heeft tot doel de gevechtskracht van de manoeuvre — binnen het totaal van de gevechtskrachtverhoudingen — te versterken, door de vijand te vernietigen, verliezen toe te brengen en/of door hem het gebruik van bepaalde systemen, middelen en/of terrein te ontzeggen of te beperken.

Door het grote bereik in diepte en breedte, in combinatie met de doelopsporingscapaciteit, zijn de grondgebonden vuursteuneenheden in staat vijandelijk materieel en personeel te bestrijden op relatief snelle wijze, op grote afstand en over grote breedte. De vuursteun kan daardoor inhoud geven aan de uit de dreiging gebleken essentiële voorwaarden om het verdedigend gevecht met succes te kunnen voeren, met name door:

- ervoor te zorgen dat de vijand niet erin slaagt met de hem ter beschikking staande vuursteunmiddelen onze pantserbestrijdings- en vuursteunmiddelen uit te schakelen of hun effectieve vermogen aanzienlijk te beperken;
- te voorkomen dat de vijand erin slaagt de opeenvolgende aanvalschelons in het door hem gewenste tijd-ruimteschema in te zetten;
- het bestrijden van vijandelijke manoeuvre-eenheden die in direct vuurcontact zijn met de eigen manoeuvre-eenheden. ▷

Uit het voorafgaande zijn de *hoofdtaken* van de vuursteeneenheden af te leiden, en wel:

- grondwapensysteembestrijding;
- steun in de diepte;
- het verlenen van onmiddellijke vuursteun aan de in gevecht zijnde eigen manoeuvre-eenheden, de zg. nabijsteun.

Behalve deze drie hoofdtaken hebben de vuursteeneenheden neventaken zoals:

- het geven van rookvuren en het verlichten van het gevechtveld;
- het verstrekken van gegevens over de vijand en eigen troepen;
- het verstrekken van weergegevens.

Het afgeven van vuursteun aan manoeuvre-eenheden en het afgeven van rook- en gevechtveldverlichtingsvuur kunnen zowel door veldartillerie als mortieren worden uitgevoerd.

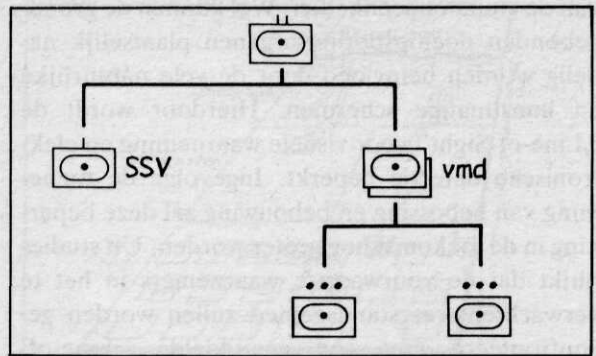
Voor het opsporen van vijandelijke grondwapensystemen beschikt de veldartillerie thans over zes mortieropsporingsradars en drie geluidmeetpelotons. Met deze pelotons kunnen in totaal drie geluidmeetbases worden ingericht en bemand. Met de mortieropsporingsradars kunnen de vijandelijke mortieren en een deel van de vijandelijke artillerie worden opgespoord.

Er is voorzien in de aanschaf van artillerieopsporingsradars tegen het einde van de jaren '80.

De inzet van vuursteeneenheden

De legerkorpscommandant zal op grond van de overwegingen in het besluitvormingsproces de divisies en/of eventueel zelfstandig optredende brigades, de benodigde vuursteun, bestaande uit één of meer veldartilleriegroepen, toewijzen. De afdelingen veldartillerie van eenheden in reserve zullen bij deze toewijzing mede in beschouwing worden genomen; dat wil zeggen dat artillerie-eenheden van brigades of een divisie in reserve tijdelijk aan deze eenheden *kunnen* worden onttrokken en onder operationeel bevel van een veldartilleriegroep kunnen worden gesteld. Hierbij dient evenwel rekening ermee te worden gehouden dat eenheden, die aan het gevecht vóór de vrw hebben deelgenomen eerst na recuperatie ter beschikking kunnen komen.

Door de veldartilleriegroepen dient met hun vuursteunmiddelen inhoud te worden gegeven aan:

Afb. 3 De „vierkante“ afdeling

- de grondwapensysteembestrijding;
- de steun in de diepte;
- het op verzoek van de brigadeafdelingen afgeven van extra vuren ten behoeve van de nabijsteun.

De afdelingen van de voorbrigades verlenen, samen met de mortierpelotons, uitsluitend nabijsteun.

Uit de beoordeling van de toestand kan komen vast te staan dat het voor het versterken van de vuursteun van de voorbrigades noodzakelijk is een extra veldartillerie-eenheid ten behoeve van de nabijsteun ter beschikking te stellen.

De beschikbaarheid van de middelen en het grote belang van een goede grondwapensysteembestrijding (gwsb) maken het evenwel niet mogelijk om, zoals in het verleden gebruikelijk, de voorbrigades min of meer in beginsel een afdeling in vuurversterking te geven. De brigade dient derhalve, zo enigszins mogelijk, zelf, met de organiek ingedeelde afdeling veldartillerie, te voorzien in de vuursteunbehoefte van haar manoeuvre-eenheden. Het is goed in dit verband te stellen dat gwsb moet worden gezien als een „voorheffing“ op de nabijsteun.

Vanzelfsprekend zullen verzoeken om extra vuur van de brigadeafdelingen door de veldartilleriegroep worden gehonoreerd. In voorkomend geval kan worden gedacht aan het onder bevel stellen van een batterij aan een brigadeafdeling; uiteraard voor het type M109. Hierdoor ontstaan betere mogelijkheden om het beweeglijk gevecht van de voorbataljons evenwichtig te steunen. Op deze wijze wordt een zg. „vierkante afdeling“ geformeerd (afb. 3). Thans is in studie een dergelijk type afdeling bij de brigades te realiseren.

Deze nieuwe organisatie, gepaard gaande aan de

invoer van VERDAC/VUIST, aanvangende in 1986, en het beschikbaar komen van 155 mm ICM (Improved Conventional Munitions), over enkele jaren, staan garant voor het kunnen verlenen van voldoende nabijsteun ten behoeve van de voorbataljons. Tot die tijd kan het echter noodzakelijk zijn incidenteel een extra afdeling veldartillerie aan een brigade ter beschikking te stellen, bv. indien per bataljon de vuursteun van één afdeling dringend vereist is.

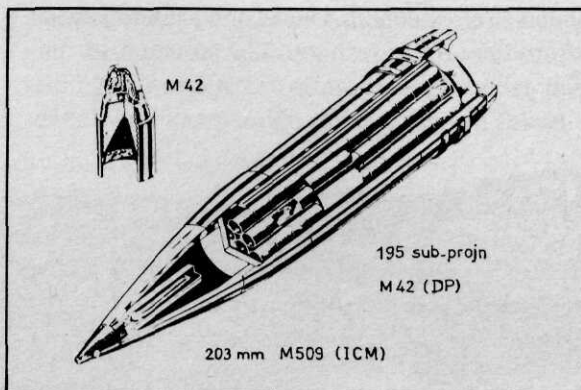
Met de in afb. 4 getoonde Improved Conventional Munitions (ICM) wordt een veel betere uitwerking verkregen, doordat zg. vrachtprojectielen worden verschoten waarin zich subprojectielen AP/AT bevinden die op een bepaalde hoogte worden uitgestoten. Hiermee kunnen o.a. gepantserde gevechtsvoertuigen en gepantserd geschut met succes worden bestreden. Ook AP/AT-mijnen kunnen op deze wijze worden verschoten.

De grondwapensysteembestrijding (gwsb)

Grondwapensysteembestrijding omvat het opsporen en onder vuur nemen van vijandelijke grondwapensystemen. Onder een grondwapensysteem worden in dit verband verstaan de wapens waarmee vanaf de grond conventionele en/of kernwapenvuursteun kunnen worden verleend, alsmede de essentiële elementen van een vuursteuneenheid zoals een commandopost, een vuurregelingscentrum, een mobiele aanvullingsplaats raketten, enz.

Aangenomen wordt dat met de middelen, bestemd voor gwsb, in voorkomend geval ook de zg. „follow-on forces” en andere in de diepte gelegen doelen kunnen worden bestreden, dat wil zeggen de zogeheten *steun in de diepte* kan worden gerealiseerd. Voor deze vuursteuntaak is voorzien in een meervoudig raketwerpersysteem (foto blz. 216) en doelopsporingsmiddelen, in het begin van de jaren '90.

In het kader van gwsb moet munitie kunnen worden verschoten tot ca. 15 km voorbij de vrw. Binnenkort is hiervoor voor de M110-munitie beschikbaar met een dracht van 23 km. Nog aan het eind van dit jaar zal 203 mm ICM in de KL binnenstromen, waarmee het vijandelijk gepantserd geschut kan worden bestreden.

Afb. 4 Het ICM-projectiel

Voor de reeds ingevoerde en eventueel nog in te voeren opsporingsradars zullen een zeer grote hoeveelheid doelinformatie verschaffen, die in de sectie S2/3 van de veldartilleriegroepstaf zal moeten worden verwerkt. In de huidige samenstelling is deze sectie daartoe niet in staat, zodat de veldartilleriegroepstaf zal moeten worden uitgebreid.

Voorstellen hiertoe zijn reeds geformuleerd.

De nabijsteun

De bestrijdingscapaciteit van de zich verdedigende manoeuvre-eenheden wordt beperkt door:

- de in „golven” uitgevoerde snelle beweeglijke aanvallen door grote aantallen gepantserde gevechtsvoertuigen en tanks;
- de beperkte afstand waarop onder gemiddelde omstandigheden de doelen kunnen worden waargenomen;
- de invloed van het vijandelijke vuur op de eigen manoeuvre-eenheden.

Deze beperkingen dwingen tot het verlenen van nabijsteun door artillerie en mortieren aan de in gevecht zijnde manoeuvre-eenheden. Nabijsteun houdt in: het bestrijden van doelen die een onmiddellijke bedreiging vormen voor de uitvoering van de opdracht van de manoeuvre-eenheden. De doelen die zich hierbij voordoen zijn veelal binnen zichtafstand van de in gevecht zijnde eigen eenheden gelegen.

Met welk oogmerk worden nu vuren afgegeven in het kader van de nabijsteun? Die vuren hebben tot doel:

- het met massaal vuur van artillerie en mortieren buiten gevecht stellen van vijandelijke gepant-

Het eerste prototype van de gemodificeerde vuurmond M 114

Het nieuw in te voeren meervoudig raketwerpersysteem (MLRS)

serde eenheden, die zijn gestopt door de hindernissen, in het bijzonder wanneer de tegenstander hierbij gebruik maakt van rook;

— het onderdrukken en zo mogelijk buiten gevecht stellen van met directe richting vurende wapensystemen in voorste lijn;

— het buiten gevecht stellen van al of niet uitgestegen eenheden, die de eigen opstellingen trachten binnen te dringen en/of trachten de hindernissen te ruimen;

— het verhogen van het effect van hindernissen, met name het verlengen van de bestrijdingstijd, door het afgeven van onderdrukkingsvuur op gepantserde personeelsvoertuigen en tanks, kort voordat deze de hindernis(sen) bereiken;

— het door schieten van at-mijnhindernissen voorkomen of afgrendelen van dreigende doorbraken;

— het verhinderen of belemmeren van het gebruik van overgangsmiddelen alsmede van het op andere wijze overschrijden van waterhindernissen;

— het verlichten van het gevechtveld, in het bijzonder ten behoeve van de inzet van eigen pantserbestrijdingsmiddelen;

— het afgeven van rookvuren, bv. om eigen eenheden die in te nauw gevechtscontact dreigen te geraken, in staat te stellen zich los te maken van de vijand;

— het afgeven van vuren ter ondersteuning van offensieve acties.

Uit de factoren van invloed is de noodzaak gebleken van een goed georganiseerde *vuursteuncoördinatie* op alle niveaus. Dit geldt in het bijzonder voor de nabijsteun. Als gevolg van deze coördinatie is het o.a. mogelijk de juiste prioriteiten te stellen, veiligheidsaspecten in te voeren en de geschiktste vuureenheden aan te wijzen voor vuurafgifte. Vooral voor het verlenen van voortdurende vuursteun is vuursteuncoördinatie van het grootste belang. Vanzelfsprekend zal dit zich vooral op brigade- en divisieniveau doen gelden.

De voorwaartse waarnemer

De voorwaartse waarnemers dienen voor de uitvoering van hun taak te beschikken over middelen waarmee onder pantser afstanden en richtingen naar de doelen kunnen worden gemeten. Met de huidige laserafstandmeter, de zg. LAM, is het

werken onder pantser niet mogelijk. Wel kunnen met dit apparaat alle noodzakelijke vuurvoorbereidingen worden getroffen, waarna onder pantser het vuur kan worden aangevraagd en geleid.

Munitie

Op grond van studieresultaten zal de oorlogsmunitie-uitrusting (omu) van de afdelingen worden aangepast; niet meer zoals vroeger afgestemd op het kaliber, maar op de taak nabijsteun of gwsb en steun in de diepte.

Mortieren

Aangezien artillerievuur niet onder alle omstandigheden kan worden gegarandeerd tot op bataljonsniveau, dient een bataljon naar onze mening te blijven beschikken over een eigen vuursteunmiddel waarmee te allen tijde nabijsteun aan de subeenheden kan worden verleend.

Vanwege de aard van de doelen dienen de mortieren over een omu te beschikken naar analogie van de omu van een brigadeafdeling.

Over de wijze waarop de mortieren in het geautomatiseerde vuursteunstelsel binnen de brigade zullen worden opgenomen, wordt thans in het kader van *VUIST* studie verricht. Daarbij gaan de gedachten uit naar dezelfde apparatuur als in gebruik bij de veldartillerie. Op bataljonsniveau zullen dan de doelbestrijdingscapaciteit en de vuursteuncoördinatie een belangrijke verbetering ondergaan.

Vuursteunverlening aan het verdedigend gevecht

Getracht zal worden, in dit hoofdstuk voldoende „handvatten” aan te reiken om met de huidige en de binnenkort beschikbare middelen het beweeglijke moderne gevecht te kunnen steunen.

Bij elk gevecht is het de taak van de artillerieofficier te adviseren omtrent de wijze van inzet van de ter beschikking gestelde vuursteunmiddelen. Dit advies zal eerst op grond van een gehouden bvt-proces kunnen ontstaan.

Standaard-vuursteunoplossingen zullen derhalve, óók voor het verdedigend gevecht, moeilijk kunnen worden gegeven. Wel kunnen ten aanzien van de manoeuvrevormen beginselen worden onder-

kend, die bij het verlenen van vuursteun dienen te worden nagestreefd.

Met de beschikbare munitiesoorten kunnen de volgende drachten worden gerealiseerd:

M109 A2/A3:	14,6 (lad 8; ca. 18) km
M110 A2:	17,2 (lad 9: ca. 23) km
M114 ongemodificeerd:	14,6 km
Mortieren 120 mm:	ca. 8 km

Na een eventuele modificatie wordt de dracht van de M114 circa 30 km (foto blz. 216). Overigens wordt gewezen op het geringe percentage lange-drachtmunitie.

De nabijsteun

Door de onderlinge afstand van de verdedigingsstroken zullen de mortierpelotons (kleine sector in afb. 5) meestal niet in staat zijn twee stroken vanuit één stellinggebied te steunen. Zij zullen dan ook doorgaans voor de voortzetting van het gevecht in de volgende strook van stelling moeten veranderen (in de afbeelding aangegeven door de gestippelde opstellingen).

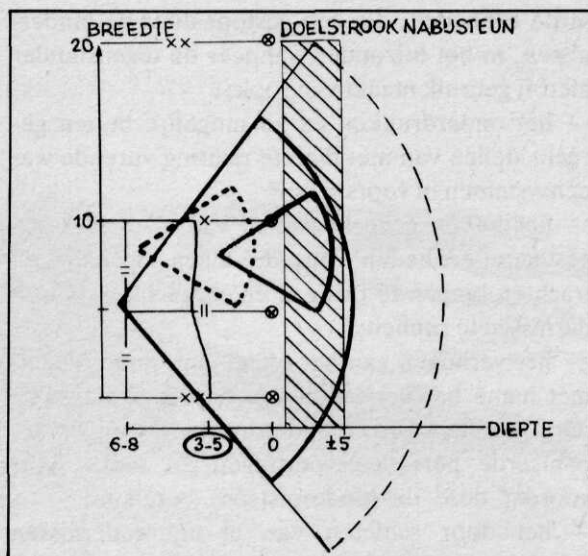
Mede om deze reden dient de brigadeafdeling, zo mogelijk vanuit een zelfde afdelingsstellinggebied, de vóórbataljons te steunen gedurende de gevechten tot en met de volgende strook. Wanneer de afstand tussen de stroken niet meer dan 6 km bedraagt, zal deze afdeling hiertoe doorgaans in staat zijn. Indien de stroken echter méér dan 6 km van elkaar zijn verwijderd, zal ook de brigadeafdeling vanwege de maximale dracht van het gros van haar munitie gedwongen zijn van stelling te veranderen (afb. 6). Deze stellingverandering zal veelal gefaseerd — artilleristisch „echelonsgewijs” genoemd — worden uitgevoerd. Hierdoor wordt over voortdurende vuursteun beschikt. Vanzelfsprekend dient deze verplaatsing te worden gecoördineerd met de verplaatsingen van de mortierpelotons.

Verder kunnen eventueel optredende tekorten aan eigen vuursteuncapaciteit worden opgevangen door afdelingen van de veldartilleriegroep die zich qua locatie daartoe lenen (in afb. 7 is zo'n situatie weergegeven).

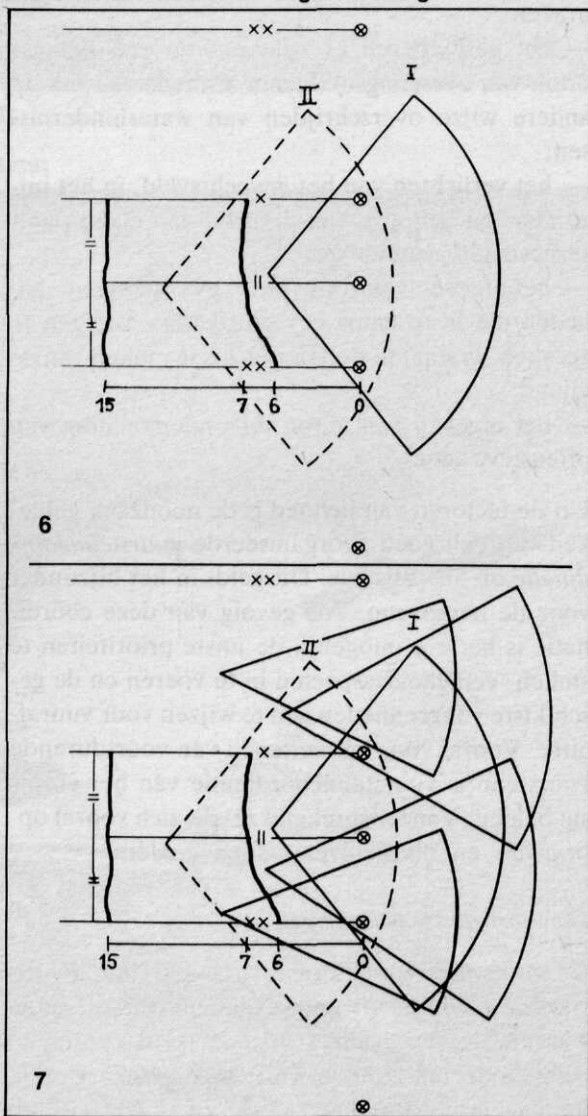
Wanneer het gevecht, gedurende de gebiedsverdediging, verder in de diepte wordt voortgezet, zal

Afb. 6 Stellingverandering van de M109-afdeling

Afb. 7 Extra steunmogelijkheden van de veldartilleriegroep

Afb. 5 Relatie mortieren—brigadeafdeling

6

7

van verscheidene stellinggebieden moeten worden gebruik gemaakt. Ook daarbij zal voortdurende vuursteun mogelijk dienen te zijn. Deze stellingveranderingen dienen derhalve eveneens echelonsgewijs te worden uitgevoerd.

Door de bestaande systematiek in de vuursteunverlening zal, ook in deze fase van het gevecht, voor tijdelijk optredende tekorten aan vuursteuncapaciteit binnen de brigade, door afdelingen van de veldartilleriegroep extra vuursteun worden verleend. Op deze wijze is de continuïteit in de nabijsteun te allen tijde verzekerd, inbegrepen de kritieke fasen van doorschrijding.

Ten behoeve van de gevechten in de laatste strook dient de vuursteun maximaal te zijn.

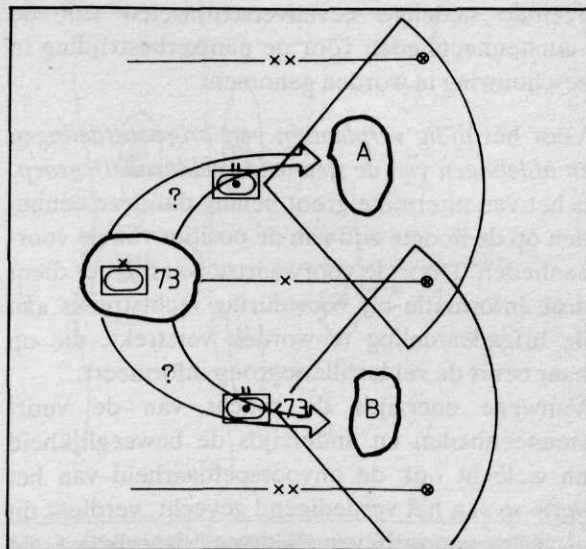
Offensieve acties

Bij offensieve acties zal vrijwel altijd sprake zijn van het verlenen van nabijsteun, al of niet voorafgegaan door een voorbereidende beschieting. Hieraan zal, zowel door de brigadeafdelingen als door de veldartilleriegroep, de nodige prioriteit dienen te worden verleend.

Steun aan offensieve acties op lager niveau kan vanwege de dracht en de vuursector van de brigadeafdeling veelal door deze afdeling zelf worden gerealiseerd.

Tegenaanvallen uitgevoerd door brigades, al of niet in divisieverband, zullen meer vuursteun vereisen. Dit impliceert dat de veldartilleriegroep hieraan extra steun zal moeten verlenen.

Vorbereidende beschietingen zullen veelal door de veldartilleriegroep moeten worden uitgevoerd. Gezien de veelheid van mogelijkheden ten aanzien van plaats, tijd en de beschikbare middelen voor het uitvoeren van tegenaanvallen, zal de vuurplanning voor de voorbereidende beschieting uiterst moeilijk zijn. Het kan vrijwel uitgesloten worden geacht, dat artilleriepersoneel van de betrokken brigade(s) dit tijdig kan realiseren. Dit houdt in dat de veldartilleriegroep ook met deze taak dient te worden belast. De benodigde doelgegevens dienen de veldartilleriegroep ter beschikking te worden gesteld door enerzijds de voorwaartse waarnemers en artillerie-lso'n van de in gevecht zijnde manoeuvre-eenheden ter plaatse en anderzijds de inlichtingenfunctionarissen van het voor de tegenaanval verantwoordelijke niveau.

Afb. 8 Voorbereide brigadetegenaanvallen

Vanzelfsprekend zal de nabijsteun tijdens de tegenaanval door de organieke brigadeafdeling worden verleend. Wanneer echter tijdens het verloop van de verdedigende gevechten een te grote dislocatie tussen deze organieke afdeling en haar brigade is ontstaan, zal door de zorg van de veldartilleriegroep een andere afdeling tijdelijk in rechtstreekse steun kunnen worden gegeven, die zich o.a. qua locatie daartoe het beste leent. Op deze wijze kan de steun aan tegenaanvallen snel en doeltreffend worden gerealiseerd.

In afb. 8 is de situatie weergegeven waarbij een brigade rekening dient te houden met de uitvoering van een tegenaanval op een van beide gebieden. Door de dislocatie kan de vuursteun in deze gebieden in het zuiden slechts door de organieke afdeling en in het noorden door een afdeling van de veldartilleriegroep worden verleend. Indien de noordelijke aanval moet worden uitgevoerd, zal een tijdelijke rechtstreekse-steunrelatie tussen de brigade en de ter plaatse aanwezig zijnde afdeling de voorkeur verdienen. Op deze wijze kan de nabijsteun zonder tijdverlies, extra verplaatsingen en daardoor verlies aan totale vuursteuncapaciteit, worden gerealiseerd.

De vuursteuncoördinatie

Op compagnies- en eskadrons-niveau dienen zeer goede afspraken te worden gemaakt over de vuurafgifte door nabijsteun verlenende eenheden in relatie met het vuur van de pantserbestrijdingsmiddelen. Hierbij dienen vooral de al eerder ge-

noemde nadelige nevenverschijnselen van de vuursteeneenheden voor de pantserbestrijding in beschouwing te worden genomen.

Voor het *tijdig verplaatsen van brigadeafdelingen en afdelingen van de steunende veldartilleriegroep*, is het van uitermate groot belang dat deze eenheden op de hoogte zijn van de posities van de voor-eenheden. Door de voorwaartse waarnemer dient deze informatie bij voortduring rechtstreeks aan de brigadeafdeling te worden verstrekt, die op haar beurt de veldartilleriegroep informeert.

Vanwege enerzijds de dracht van de vuursteeneenheden en anderzijds de beweeglijkheid en wellicht ook de onvoorspelbaarheid van het verloop van het verdedigend gevecht, verdient dit aspect de aandacht van elk niveau dat is belast met het verlenen van vuursteun, alsmede het niveau dat deze vuursteun verkrijgt.

Op het niveau van bataljon en brigade is het de taak van het vuursteuncoördinatiecentrum de ter beschikking staande vuursteun voortdurend te coördineren met, en af te stemmen op, het optreden van de manoeuvre-eenheden. Hierbij zijn vooral van belang:

- het stellen van prioriteiten bij de vuursteunbehoefte;
- de onderlinge relatie die bestaat tussen de verplaatsingen van de mortierpelotons en de batterijen van de brigadeafdeling.

Grondwapensysteembestrijding; steun in de diepte

De veldartilleriegroepen hebben, zoals eerder vermeld, behalve de steun aan de brigadeafdelingen als hoofdtak de gwsb en de steun in de diepte. Aangezien de vijandelijke grondwapensystemen zich zullen bevinden in een strook van 2 tot 15 km voorbij de vrw zal dit de voornaamste factor van invloed zijn die bepalend is voor de stellingkeuze voor de afdelingen van de veldartilleriegroepen. Voor grondwapensysteembestrijding en steun in de diepte zullen ter beschikking zijn:

- afdelingen M109 A2/A3, met uitzondering van de afdelingen van de ingezette brigades;
- de afdelingen M114;
- de afdelingen M110.

Enkele afdelingen M109 zullen echter pas na recuperatie beschikbaar kunnen zijn.

De bij de veldartilleriegroepen ingedeelde inzet-

middelen dienen, indien mogelijk, zodanig te worden opgesteld dat vanuit een zelfde stellinggebied steun kan worden gegeven aan de gevechten in en tussen twee stroken.

Ten einde ook de verder weg gelegen vijandelijke grondwapensystemen met voldoende middelen te bestrijden, kan het noodzakelijk zijn een deel van de eigen vuursteeneenheden in eerste instantie meer naar voren gelegen stellinggebieden te laten betrekken. Vooral indien het hierbij noodzakelijk is stellingen te betrekken achter de voorste strook, komen hiervoor in feite slechts afdelingen M109 in aanmerking vanwege hun pantsering, het vermogen snel in en uit stelling te gaan en de mogelijkheid munitie in de stukken te vervoeren. Hiertoe kunnen de legerkorpsafdeling M109 en de afdelingen van de brigades in reserve worden benut.

Ook voor de doelopsporingsmiddelen geldt dat zij in principe uit één stellinggebied de gwsb-doelen voor het gevecht in beide stroken moeten kunnen opsporen.

Bij de uitvoering van de *gebiedsverdediging* zullen de afstanden tussen de stroken veelal groter zijn dan ingeval van de positieverdediging. Hierdoor zal het gros van de afdelingen van de veldartilleriegroepen, bij deze manoeuvrevorm, stellingen moeten betrekken vóór de volgende strook.

Gelet op de geringe mobiliteit van de ongemodificeerde M114, prevaleert voor deze afdelingen, daar waar mogelijk, het stelling nemen achter de tweede respectievelijk derde strook. Met nadruk wordt erop gewezen dat in dat geval met deze eenheden veelal slechts een klein deel van de vijandelijke grondwapensystemen onder vuur kan worden genomen.

Indien de voorste strook dient te worden losgelaten zullen de vuursteeneenheden en de doelopsporingsmiddelen tijdig volgende stellinggebieden moeten betrekken ten behoeve van het gevecht in de volgende strook. De grondwapensysteembestrijding moet ten behoeve van de gevechten in de eerste strook maximaal worden uitgevoerd. Indien het gevecht in diepte van het eigen vak moet worden voortgezet, dient ook tussen de stroken over voortdurende vuursteun en doelopsporing te worden beschikt. Ten slotte dient, met alle ter beschikking staande vuureenheden en doelopsporingsmiddelen, op maximale wijze inhoud te worden gegeven aan de grondwapensysteembe-

strijding en steun in de diepte ten behoeve van de gevechten in de laatste strook.

Hoe kan nu het gemis aan artillerieopsporingsradars worden gecompenseerd vooral voor wat betreft de meer naar achteren opgestelde vijandelijke artillerie?

Een mogelijkheid is een hoeveelheid vuren af te geven op *veronderstelde* vijandelijke stellinggebieden, op basis van een grondige kaartstudie, (lucht)verkenningen en kennis van de Warschau-Pactvuursteun. Dit heeft bovendien als voordeel dat de tegenstander reeds verliezen zullen worden opgelegd nog voor hij zijn eerste vuren heeft afgegeven.

Vanzelfsprekend zal deze vorm van gwsb aan de commandant van de te steunen eenheid ter goedkeuring moeten worden voorgelegd. Hoewel wat minder kosteneffectief biedt deze werkwijze zeker een oplossing om met de beschikbare middelen in de eerstvolgende jaren inhoud te geven aan de gwsb.

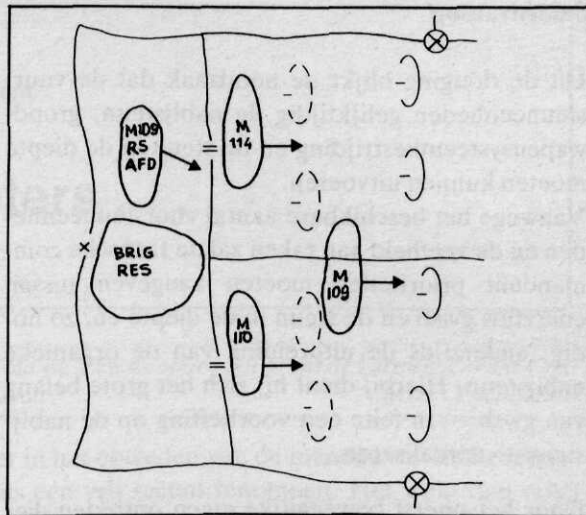
De ruimtelijke ordening

Door de grote diepte van de bataljonsvakken en de afstand waarop de doelen zich, zowel in het kader van de nabijsteun als van de grondwapensysteembestrijding en steun in de diepte, zullen voordoen, zal het gros van de artilleriestellinggebieden zijn gelegen in de bataljonsvakken (afb. 9).

Het is duidelijk dat voorafgaande coördinatie over de gewenste respectievelijk noodzakelijke afdelingsstellinggebieden tussen het voor de stellingkeuze verantwoordelijke niveau en de gebiedscommandant dient plaats te vinden. Tijdsge reservering van de metterdaad te betrekken batterijstellinggebieden binnen het in de planningsfase geclaimde afdelingsstellinggebied zal noodzakelijk zijn (afb. 10).

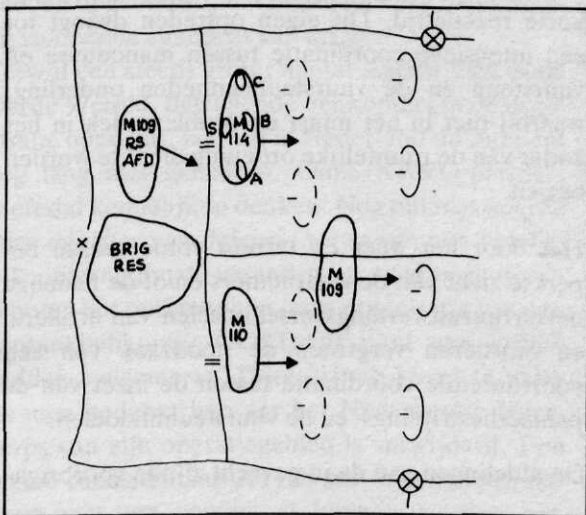
Door de zorg van de voor deze keuze verantwoordelijke commandant, te weten de afdelingscommandant, dient de desbetreffende bataljonscommandant hieromtrent te worden geïnformeerd, zodat deze o.a. de beveiliging van zijn gebied daarop kan afstemmen.

Indien een batterijstellinggebied of een deel daarvan buiten het in de voorbereidingsfase gekozen afdelingsgebied noodzakelijk is, dient hiervoor toestemming te worden verkregen van de gebiedscommandant (afb. 11). ▽

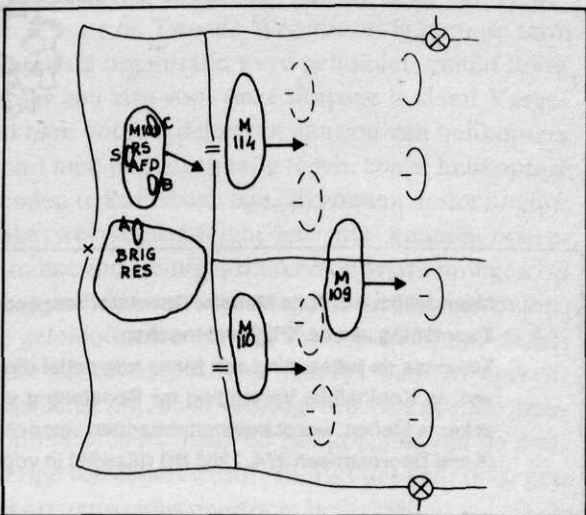

Afb. 9 Artilleriestellinggebieden in de bataljonsvakken

Afb. 10 Te reserveren batterijstellinggebieden

Afb. 11 Een buiten het afdelingsstellinggebied gelegen batterijstellinggebied

Samenvatting

Uit de dreiging blijkt de noodzaak dat de vuursteeneenheden gelijktijdig de nabijsteun, grondwapensysteembestrijding en de steun in de diepte moeten kunnen uitvoeren.

Vanwege het beschikbare aantal vuursteeneenheden en de veelheid aan taken zal de tactische commandant prioriteiten moeten aangeven tussen enerzijds gwsb en de steun in de diepte en, zo nodig, anderzijds de uitbreiding van de organieke nabijsteun. Hierbij dient hij zich het grote belang van gwsb — in feite een voorheffing op de nabijsteun — te realiseren.

Door het uiterst beweeglijke eigen optreden dienen de manoeuvre-eenheden van huis uit te beschikken over eigen vuursteunmiddelen met een korte reactietijd. Dit eigen optreden dwingt tot een intensieve coördinatie tussen manoeuvre en vuursteun en de vuursteeneenheden onderling, waarbij niet in het minst de problematiek in het kader van de ruimtelijke ordening dient te worden gezien.

Het door het weer en terrein veroorzaakte beperkte zicht van de waarnemers en/of de nadelige nevenvuuruitwerkingsverschijnselen van artillerie en mortieren vergroten de noodzaak van een voortdurende coördinatie tussen de inzet van de pantserbestrijdings- en de vuursteunmiddelen.

De afdelingen van de in gevecht zijnde voorbriga-

des zijn belast met de nabijsteuntaak. De overige conventionele afdelingen zullen met prioriteit de grondwapensysteembestrijding dienen uit te voeren. Voorts kunnen deze afdelingen worden benut voor de steun in de diepte en het voldoen aan verzoeken om extra vuur door de brigadeafdelingen.

Offensieve acties dienen altijd met prioriteit te worden gesteund. De veldartilleriegroep dient behalve met vuurafgifte ook te worden belast met de vuurplanning voor de voorbereidende beschieting. In het verloop van het gevecht kan het nodig zijn reservebrigades bij hun inzet een andere dan de organieke afdeling in rechtstreekse steun te geven.

Ten behoeve van de vuursteun aan het moderne verdedigende gevecht zullen de afdelingen meer, eventueel véél meer, stellinggebieden moeten betrekken van waaruit de hen toegewezen taak optimaal kan worden uitgevoerd. Bij de keuze van die stellinggebieden zullen enerzijds de afstand waarop zich de doelen zullen voordoen en anderzijds de specifieke mogelijkheden en beperkingen van de vuureenheden de beslissende factoren zijn.

Vanwege hun uitstekende eigenschappen kunnen M109-afdelingen van reservebrigades worden ingezet voor aanvullende gwsb.

Door deze eenheden stellingen te laten betrekken vrij dicht achter de voorste strook kunnen ook de verder gelegen vijandelijke grondwapensystemen worden bestreden.

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap.

Teneinde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de ledenadministratie van de Koninklijke Vereniging (Karel Doormanlaan 274, 2283 BB Rijswijk) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

H. H. Heidema en A. C. Tjepkema

resp. eerste luitenant en majoor van de Koninklijke luchtmacht

Verdedigen met helikopters . . . hoe moet dat?

Wie in de Militaire Spectator (153(1984)558) leest: (. . .) *de tank blijft voorshands de drager van het offensieve gevecht; zij het dat gaandeweg ook aan de gevechtshelikopter een steeds belangrijkere rol wordt toebedacht* (. . .) en vervolgens zoekt naar een onderbouwing van die stelling, wordt teleurgesteld. Dat laat de waarde van het voortreffelijke artikel, waaruit hier wordt geciteerd, overigens onverlet.

In de Nederlandse militaire vakpers is tot dusver weinig aandacht besteed aan de rol van de helikopter op het gevechtsveld. In de buitenlandse vakpers daarentegen treft men talrijke beschouwingen aan over dit onderwerp. Er bestaat zelfs al enige tijd een tweemaandelijks verschijnend tijdschrift, genaamd „Defence Helicopter World”.

De redenen voor deze gang van zaken zijn niet moeilijk te vinden. De helikopters van de Koninklijke landmacht maken, althans in vreedstijd, deel uit van de Koninklijke luchtmacht. Bijgevolg treft men in de KL weinig expertise aan op dit terrein, terwijl het personeel van de KLu, dat de helikopters in bedrijf houdt, nagenoeg buiten de tactische doctrinevorming staat. Daarbij komt dat met name de tactische inzet van helikopters eerst de laatste jaren vorm heeft gekregen, nadat hiertoe — nota bene! — in de KLu een initiatief was genomen. De geloofwaardige inpassing van de helikop-

Tout ça, c'est du sport! Au profit de l'armée, l'avion c'est zéro!
gen F. FOCH, 1910

ter in het optreden van de manoeuvre-eenheden is dus een vrij recent fenomeen. Het wekt dan ook weinig verwondering dat slechts weinig officieren in de KL uit de praktijk een zodanig vertrouwen hebben opgebouwd, dat dit onderwerp beleidsmatig voldoende aandacht kan krijgen.

Terwijl een steeds groter aantal landen, ook in de Derde Wereld, bewapende helikopters in de organisatie opneemt, zijn wij in Nederland dit moment nog lang niet genaderd. Onze NAVO-partners geeft dat kennelijk te denken. Nog onlangs keerde onze minister van defensie terug van een belangrijke internationale vergadering, waar onze bondgenoten het ontbreken in onze organisatie van een antitankhelikopter (ATH) als punt van kritiek hadden aangemerkt. Deze kritiek klemt te meer als men bedenkt hoe ver het Nederlandse legerkorps van zijn operatiegebied is verwijderd. Een zekere capaciteit aan ATH's zou in een vroeg stadium van een conflict al kunnen worden ontplooid.

Onwillekeurig denkt men hierbij terug aan de periode voor de Tweede Wereldoorlog toen de tank buiten de organisatie werd gehouden omdat hij te zwaar zou zijn voor onze drassige bodem! Vergelijkbare vooroordelen ten aanzien van helikopters komt men nog regelmatig tegen, zoals: helikopters zouden te kwetsbaar zijn, zij zouden onder ongunstige weersomstandigheden niet kunnen opereren, het zou weinig uitmaken of waarnemingen op de grond dan wel van enige hoogte plaatsvinden, de geleidedraden van de Tows zouden met de talrijke elektriciteitskabels contact kunnen maken, enz. Kortom, de invoering van bewapende helikopters of zelfs maar de bewapening van de aanwezige toestellen wordt, zo lijkt het wel, door een tekort aan kennis en inzicht beïnvloed. ▷

MBB Bo-105 met Tow; ontbreken ATH punt van kritiek

Om hieraan enigszins tegemoet te komen stellen wij ons voor het mogelijke optreden van helikopters in het verdedigend gevecht in de toekomst te beschrijven. Het eerder genoemde artikel van de majoors Egter van Wissekerke en Engelen zal daarbij voor een deel als leidraad dienen.

De Groep lichte vliegtuigen

De Groep lichte vliegtuigen (GPLV) is in vredes-tijd een onderdeel van het Commando Tactische Luchtstrijdkrachten. De GPLV, althans delen ervan, ondersteunt de oefeningen van de KL in vrede-stijd en maakt in oorlogstijd deel uit van het eerste Nederlandse legerkorps. Thans opereert de groep met twee types helikopters, de Alouette III en de Bölkow Bo-105. Beide types, die qua grootte niet veel van elkaar verschillen, worden gebruikt voor transport (inclusief gewondenafvoer), liaison, bevelvoering, verbindingen en verkennin-gen. In het kader van dit artikel zullen wij die ta-ken, met uitzondering van (tactische) verkennin-gen, samenvatten onder de term liaison. Voor der-gelijke taken is de civiele afkomst van beide types nauwelijks bezwaarlijk.

Dat geldt echter wel voor het uitvoeren van tacti-sche verkenningen, waaronder eveneens vuurlei-dingstaken als artilleriewaarneming en forward air control (FAC) worden begrepen. De gedachte dat in de toekomst in te voeren types aan zekere mili-taire eisen dienen te voldoen, wint dan ook ter-rein. In de toekomst zullen naar verwachting de volgende types deel uitmaken van de GPLV:

- de observatiehelikopter achter (OHA), voor welke taak de Bo-105 is bestemd;
- de observatiehelikopter voor (OHV), die de Alouette III zal opvolgen;
- de transportheleikopter;
- de antitankhelikopter (ATH).

Aan de hand van de dreiging en het eigen optre-den zullen hieronder de rollen van de OHA, de OHV en de ATH worden besproken. Daarbij zal ook het gebruik van de terminologie aandacht krijgen. Wat dit laatste betreft vragen wij ons af of de benaming Groep lichte vliegtuigen nog wel voor de hand ligt. Een meer adequate benaming achten wij „Legerluchtgroep”. Deze term sluit bovendien aan bij wat internationaal gebruikelijk is.

De dreiging tegen helikopters

De vijandelijke luchtverdediging

Tijdens de oorlog in Vietnam had de Amerikaanse luchtmacht het absolute luchtoverwicht. Om niet meteen ten prooi te vallen aan het vuur van grond-wapens vlogen de helikopters op hoogten van mi-nimaal 1500 voet. In de laatste stadia van die oor-log kreeg de Nationale Volksarmee de beschik-king over een uitgebreid arsenaal aan luchtverde-digingsmiddelen, hetgeen de US Army Aviation noopte tot het zg. terreinvliegen. Hierdoor kon vrijwel steeds buiten het bereik van de vijandelij-ke radar worden gevlogen.

Terreinvliegen wordt thans nagenoeg in alle lan-den toegepast en vaak in meer verfijnde vormen, zoals contourvliegen en sluipvliegen. Proefnemin-gen, ook in Nederland, tonen aan dat van moder-ne met radar geleide luchtverdedigingssystemen weinig valt te duchten, mits uiteraard consequent onder dekking van het terrein wordt gevlogen. Hieruit volgt dat de ZSU-23/4, de S-60 de SA-6 Gainful en de SA-8 Gecko slechts een beperkte dreiging opleveren. Kanonsystemen, bediend in de optische *mode* kunnen hierop een uitzondering vormen. Primair opereren deze systemen echter met radargeleiding.

Hittezoekende systemen tegen luchtdoelen zoals de SA-7 Grail, de SA-9 Gainful en de SA-13 Gopher, zijn bestemd tegen laagvliegende vliegtuigen en helikopters. Om voor deze systemen de noodzake-lijk „lock-on” te bewerkstelligen moet het doel zich op enkele tientallen meters hoogte bevinden, en gedurende een zekere tijd op een vaste koers.

Al met al kan worden gezegd dat sluipvliegen-de helikopters, in tegenstelling tot laagvliegende vastvleugelige vliegtuigen, weinig hinder van de vijandelijke luchtverdediging zullen ondervinden.

De vijandelijke vliegtuigen

Alhoewel de Warschau-Pact-luchtstrijdkrachten plaatselijk het luchtoverwicht kunnen bevechten, zal de dreiging van vijandelijke vastvleugelige vliegtuigen gering zijn. Dat komt doordat (onze) terreinvliegende helikopters niet gemakkelijk zul-len worden opgemerkt. Als de vijandelijke jacht-vlieger op geringe hoogte aanvalt is bovendien de kans groot dat hij zich begeeft binnen het bereik van onze luchtverdedigingsmiddelen.

Anders ligt dat op het eerste gezicht met het optreden van de vijandelijke helikopters. De Hind en Hip vormen een mogelijke dreiging, zowel door aantallen als door de kwaliteiten van bewapening en snelheid. Primair zullen deze helikopters — die overigens deel uitmaken van de luchtstrijdkrachten — echter in het kader van de close air support worden ingezet. Worden doelen op grotere afstand, bijvoorbeeld in de divisieachtergebieden of in het legerkorpsachtergebied, aangevallen dan zullen deze helikopters in grote aantallen in formatie optreden, waarbij een gedeelte voor troepenvervoer wordt gebruikt. Contourvlucht is dan uitgesloten, zodat de formaties van kilometers afstand zichtbaar zullen zijn. Enkele verspreid opererende toestellen aan onze zijde zullen die formaties eerder waarnemen dan zij zelf worden opgemerkt, zodat tijdig dekking kan worden gezocht. Voor de WP-helikopters is het waarschijnlijk onaanvaardbaar de formatie te verlaten om die toestellen aan te vallen, zo die al zichtbaar zouden zijn. Men mag niet verwachten dat zij zich sluipvliegend door het terrein bewegen, zoals onze helikopters. Beide types zijn daarvoor te zwaar en te log. Met een zware wapenlast kan de Hind slechts moeizaam hoveren, d.w.z. stilhangen, omdat de korte vleugels — die als ophangpunten van de bewapening dienen — de luchtstroom door de rotor beperken.

De dreiging die uitgaat van bewapende vliegtuigen en helikopters is dus niet sterk helikoptergericht. De ontwikkeling van kleinere helikopters met een smal profiel, bestemd voor de antihelikopterrol, kan dit beeld echter binnen enkele jaren drastisch veranderen.

De vijandelijke boordwapens

Tijdens het sluipvliegen manifesteren helikopters zich op dezelfde wijze in het terrein als grondgebonden voertuigen. Voor de laatste categorie vormt de boordbewapening van vijandelijke pantservoertuigen de grootste dreiging. Deze dreiging is voor sluipvliegende helikopters vrijwel gelijk en derhalve valt het meeste te duchten van de boordwapens van de pantservoertuigen, zoals het 30 mm snelvuurkanon van de BMP. Ook per computer gestuurde tankkanonsystemen met laserafstandsmeting kunnen, zo is in het voorjaar van 1982 in de strijd in de Bekaa-vallei (Libanon) gebleken, effec-

Mil Mi-24 Hind D; close air support

tief zijn tegen helikopters. Aangezien tanks en pantservoertuigen in grote aantallen op het gevechtsveld aanwezig zijn, gaat hiervan een grote dreiging uit.

Ontwikkelingen in het Warschau-Pactoptreden

De toeneming in kwaliteit van de afzonderlijke wapensystemen en ander materieel maakt het de Russen mogelijk op conventionele wijze een conflict in hun voordeel te beslissen. Hierbij wordt gedacht aan de sterk verbeterde inzet van luchtmobile en luchtlandingseenheden alsmede aan de — tegenwoordig in de belangstelling staande — Operationele manoeevregroepen (OMG). Egter van Wissekerke en Engelen onderkennen het gevaar dat vooral de OMG'n in staat zullen zijn (. . .) *de reserves te binden en de inzet daarvan vóór in het weerstandsgebied te voorkomen of tenminste te vertragen*. In het algemeen kan worden gesteld dat de dreiging in het weerstandsgebied niet is afgenomen, terwijl de dreiging in het achtergebied aanmerkelijk is toegenomen. Dit betekent dus enerzijds dat onze reserves mobiel moeten zijn teneinde in het weerstandsgebied te kunnen optreden.

Anderzijds impliceert het dat het mogelijk moet zijn in een zeer vroeg stadium de dreiging in het achtergebied te onderkennen en deze aan te vallen.

De tactische inzet van thans aanwezige types helikopters

Aan het einde van de jaren '70 werd ook in de GPLV — in navolging van in het buitenland levende inzichten — een tactische opleiding ontwik-

keld, waardoor voortaan verkenningen sluipvliegend in patrouilleverband (twee of meer helikopters) konden worden uitgevoerd. Zoals reeds opgemerkt is het uitvoeren van verkenningen met „niet-militaire” toestellen maar tot op zekere hoogte aanvaardbaar. Belangrijk is tijdens waarnemingen steeds een zekere afstand tot de vijand te handhaven. Daarvoor zijn goede optische middelen essentieel. Uit het oogpunt van zelfbescherming en om eventueel te kunnen verkennen met vuur is het bovendien van groot belang over een wapen te beschikken, waarvan het gewicht echter niet te zeer ten koste gaat van het hefvermogen en daardoor van de voor het sluipvliegen nodige wendbaarheid.

Men treft echter op genoemde types noch goede optische middelen noch enige vorm van bewapening aan. De vraag is dan ook onontkoombaar welke filosofie tot dusverre bij de inzet een rol heeft gespeeld. Indien de helikopters alleen zouden zijn bestemd voor liaisontaken — men zou dat kunnen menen op grond van de toegenomen dreiging — dan lijkt het handhaven van de huidige aantallen niet langer opportuun. Indien de helikopters ook verkenningstaken moeten kunnen uitvoeren — waarvan in feite altijd is uitgegaan — dan rijst de vraag waarom genoemde middelen ontbreken en waarom de training in samenwerking met de manoeuvre-eenheden niet structureel is vastgelegd. Een hiermee samenhangend verschijnsel is het volstrekt ontbreken van operationele controle en evaluatie.

De observatiehelikopter achter

In het legerkorpsachtergebied bestaat een grote behoefte, zeker zolang de transporthelikopter niet is ingevoerd, aan helikopters voor liaisontaken. De Bo-105 is een doordacht ontwerp dat, ondanks geringe buitenmaten, een goede toegankelijkheid en een relatief groot hefvermogen biedt.

In het achtergebied moeten echter ook verkenningen en bewakingsvluchten kunnen worden uitgevoerd. Hoewel de dreiging aldoor is toegenomen zal deze, zeker in de tijd gezien, minder zijn dan in het weerstandsgebied. Is daar — met name op den duur — behoefte aan een van meet af aan militair ontwerp, in het achtergebied zou voorlopig kunnen worden volstaan met een aantal militair-technische aanpassingen van de Bo-105. Daaronder

Bell OH-58D Aeroscout (AHIP); goede optische middelen essentieel

moeten worden gerekend optische middelen en een zelfverdedigingswapen, bv. van het kaliber .50 inch.

Merkwaardig genoeg heeft deze uitrusting tot dusver weinig aandacht gekregen. Wel zal de Bo-105 op korte termijn worden geïnstrumenteerd en worden voorzien van nachtzichtapparatuur. Dat is een grote stap vooruit, aangezien dan ook onder ongunstige weersomstandigheden en bij nacht op geringe hoogte kan worden geopereerd. Een wezenlijke vooruitgang in tactische zin is het echter niet. Toch moet de OHA ook inzetbaar zijn voor het uitvoeren van verkenningstaken in patrouilleverband, bv. in het kader van de beveiliging van het achtergebied. Voorts zijn artilleriewaarneming en FAC te meer van belang omdat in het achtergebied de voorwaartse waarnemers schaars zijn en alleen helikoptervliegers als FAC kunnen optreden. Installatie van een laserafstandsmeter zou dus voor de hand liggen.

Wij kunnen dus stellen dat in het legerkorpsachtergebied behoefte bestaat aan helikopters, geschikt voor verkenningen en liaisontaken. De vraag rijst dan waarom dat type niet „verkennings- en liaisonhelikopter (VLH)” wordt genoemd. In plaats van „observeren” gebruiken wij in Nederland altijd „waarnemen”. Dat houdt in dat het doel bij voortdurend in het oog wordt gehouden. Verkennen is een veel dynamischer functie: in het kader daarvan kunnen waarnemingen worden gedaan. Tijdens verkenningen moeten gegevens worden verzameld over vijand, eigen troepen enz. Deze functie is de helikopter als het ware op het lijf geschreven. In plaats van deze verouderde anglo-amerikaanse term kunnen wij dus voortaan beter spreken over VLH.

De observatiehelikopter voor

Het onderscheid tussen OHA en OHV is meer gebaseerd op overwegingen van feitelijke aard (zoals de aanwezigheid van de Bo-105 in de organisatie) dan op de aard van de dreiging. Met de OHV zullen o.m. verkenningen vóór en in het weerstandsgebied moeten kunnen worden uitgevoerd. Dat betekent dat de OHV dient te voldoen aan een groot aantal militaire eisen. De voorkeur gaat uit naar een van meet af aan militair ontwerp, zeker met het oog op de toenemende dreiging waar tegenover wij doorgaans alleen een verbetering in flexibiliteit kunnen stellen en zelden een toename van het aantal wapensystemen. Bij de introductie van meer militaire specificaties worden de mogelijkheden om liaisons taken uit te voeren minder groot; met name ten aanzien van de lichte transporttaken. We zullen dit type — analoog aan het gestelde in het vorige punt — dan ook verkenningshelikopter (VH) noemen.

De VH moet in staat zijn zelfstandig doelen op te sporen en dient behalve voor de reeds besproken taken ook inzetbaar te zijn voor antihelikopteroperaties en escorte (bv. van transporthelikopters) alsmede voor verkenningen voorafgaande aan en tijdens het optreden van antitankhelikopters.

Wordt thans in de opleiding en in de training er

Bell AH-1 Cobra; verscheidenheid aan wapens

Hughes AH-64 Apache, effectief tegen alle doelen

MBB Bo-105 met houders voor 2.75'' FFAR-projectielen

van uitgegaan dat de Alouette III en de Bo-105 niet in staat zijn zich te begeven boven het gebied dat in bezit is van de vijand — het incasseringsvermogen is gering, afweermiddelen ontbreken — de moderne helikopter moet in staat worden geacht onder dergelijke omstandigheden wél naar voren te gaan. De bewapening zou dan de volgende kunnen zijn:

- een wapen ter zelfbescherming;
- òf 2.75'' Fin folding aerial rocket (FFAR)-projectielen, waarmee met name gebiedsdoelen kunnen worden bestreken;
- èn een lucht-luchtwapen, bij voorkeur van het type Stinger (logistieke voordelen).

Een type dat aldus inzetbaar is kan met weinig extra moeite geschikt worden gemaakt voor de pantserbestrijdingsrol.

De antitankhelikopter

De historische achtergrond van de ATH is geweest de behoefte aan een snelle verdichting van de grondgebonden pantserbestrijdingsmiddelen in het zwaartepunt. De combinatie van terreinafhankelijkheid, waardoor het aantal goede vuurposities aanmerkelijk toeneemt, en de introductie van draadgeleide antitankwapens met een bereik tot 4 km is een groot succes gebleken. „Niet-militaire” ATH's zoals de Bo-105/PAH-1, de Westland Lynx, de Bell UH-1 en de Agusta A-109, zullen zich echter moeten beperken tot een vrij statisch optreden en de vijand als het ware moeten laten oprijden in de verwachte naderingen.

„Militaire” ATH's kunnen zich een meer dynamisch optreden permitteren en zijn ook in staat offensief op te treden, mits de bewapening is aangepast. Pantserbestrijding vormt dan een — zij het

belangrijk — deel van de taak. In het Amerikaanse leger zijn de AH-1 Cobra en de AH-64 Apache voorbeelden van zulke ontwerpen. In Italië is de Agusta A-129 ontwikkeld. Op de tekentafels in Frankrijk en Duitsland vindt men een gezamenlijk ontwerp dat in drie versies zal worden geproduceerd, nl. de Panzerabwehrhubschrauber 2 (PAH-2), de HAC (Helicoptère anti-char) en de HAP (Helicoptère d'appui/protection).

Deze types zijn militaire ontwerpen die gemeen hebben dat zij met een zekere verscheidenheid aan wapens kunnen vliegen en over een aantal voorzieningen beschikken die de overlevingskansen bij het uitvoeren van offensieve taken drastisch vergroten. De Amerikanen duiden hun types aan met Attack helicopter (AH), wat het beste kan worden vertaald met „gevechtshelikopter” (GH) (zie ook *Mil. Spect.* 153(1984)(12)565, pt. 5.1). GH's hebben de volgende voordelen boven ATH's:

- een hogere mate van overleving is mogelijk;
- ze kunnen effectief tegen alle doelen optreden;
- verweer tegen WP-helikopters kan beslissend zijn voor de operatie;
- GH's kunnen de vijandelijke luchtverdediging uitschakelen, waardoor de close air support betere kansen krijgt;
- GH's kunnen beter voor de voorste lijn eigen troepen optreden, waardoor bv. tijdens het afbreken van het gevecht en de overneming door het volgende echelon kansen kunnen worden uitgebuit.

Na het voorgaande zal het duidelijk zijn dat grote operationele en logistieke voordelen kunnen worden behaald als de rollen van de VH en van de GH door één type kunnen worden vervuld. Daarbij komt dat GH's niet zonder VH's kunnen opereren.

Het optreden van de bestaande types en de voor de toekomst geplande ATH was gebaseerd op een verdedigend gevecht dat tamelijk star in het weerstandsgebied wordt gevoerd, waarbij tegenaanvallen op alle niveaus mogelijk moeten zijn. Het „Raamwerk verdedigend gevecht, Gevechtshandleiding 80/90” voorziet in een meer beweeglijk optreden, waarin de diepte van het toegewezen vak wordt uitgebuit en het verdedigen van tactisch belangrijke gebieden wordt afgewisseld en ondersteund door offensieve acties. Hierin past bij

uitstek het optreden van GH's. Hun wapenlast zal minimaal moeten bestaan uit draadgeleide anti-tankwapens alsmede uit een snelvuurkanon en/of FFAR-projectielen.

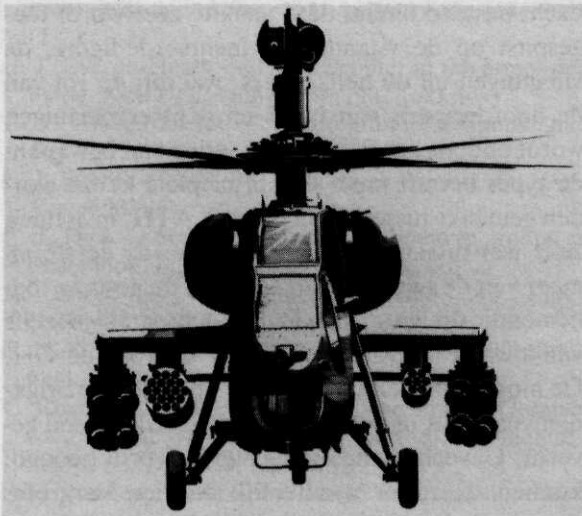
Inzet gevechtshelikopters in het verdedigend gevecht

Positieverdediging/gebiedsverdediging

Wanneer een eenheid de positieverdediging voert moeten de vooreenheden van een zodanige sterkte zijn dat met succes voorin kan worden opgetreden. De reserve in deze manoeuvrevorm is tijdens het gevecht van relatief geringe sterkte. De gevechtskracht ervan dient echter zodanig te zijn dat tijdens het gevecht in de voorste lijn offensieve acties mogelijk zijn. Bij de gebiedsverdediging kan zo nodig meer in de diepte van het toegewezen vak worden verdedigd, waarbij de reserve het gevechtscontact in de diepte kan overnemen.

In beide verdedigingsvormen kunnen GH's een substantiële bijdrage leveren als deel van de reserve op brigadeniveau. Moeten de vooreenheden worden versterkt, dan kunnen GH's de aanwezige pantserbestrijdingsmiddelen aanvullen, met name in de gebieden waar de vijand het zwaartepunt heeft gelegd of waar een doorbraak wordt verwacht of plaatsvindt. Het helikopteroptreden zal zich kenmerken door het onder vuur nemen van de vijand uit voorbereide en tevoren verkende posities, op de gunstigste afstand van de vijand. Mede door het complementaire optreden van de voorin aanwezig wapensystemen zal de inzet van de GH's zich beperken tot de draadgeleide anti-tankwapens.

Bij het overnemen van het gevecht door de reserve in een volgende strook kunnen GH's vertragend en kanaliserend optreden. Ook kunnen GH's de vijand dwingen zoveel mogelijk ontplooid op te treden. In dat geval is het gebruik van waarnemings- en vuurposities afhankelijk van het vijandelijke optreden. Daardoor kunnen de in het terrein aanwezige dekkingsmogelijkheden niet optimaal worden verkend en uitgebuit. Men zal dan ook niet altijd gebruik kunnen maken van de wenselijke vuurafstanden. Daarom bestaat behalve aan een draadgeleid antitankwapen behoefte aan een wapensysteem met een korte reactietijd en een korte vluchtduur, zoals FFAR-projectie-

Agusta A-129 Mongoose, eerste Europese gevechtshelikopter

len. Na het overnemen van het gevecht in de volgende strook kunnen de GH's weer worden ingezet als deel van de dan te vormen reserve.

Offensief optreden

Indien tactisch essentieel gebied dreigt verloren te gaan of indien tactisch belangrijk gebied moet worden hernomen kan de commandant in zijn vak besluiten tot het uitvoeren van (een) tegenaanval(len). Doorgaans zal de tegenaanvalsmacht uit de eigen, vrij beschikbare reserve komen. Aangezien met het inzetten van een tegenaanval een relatief lange reactietijd is gemoeid is offensief optreden met een wat beperkter en tijdelijker doel nader gedefinieerd.

Bij de *tegenstoot* is het de bedoeling de vijand zoveel mogelijk verliezen toe te brengen teneinde de gevechtskrachtverhoudingen in het eigen voordeel te wijzigen. De herovering van verloren gegaan gebied is daarbij van ondergeschikt belang. Tegenstoten vereisen relatief veel improvisatie en snel reageren zal daarom slechts mogelijk zijn met relatief kleine eenheden. Welnu, GH's kunnen door hun grote mobiliteit en flexibiliteit snelle reacties mogelijk maken. De inzet zal zich kenmerken door verrassing, variatie en beweeglijk optreden. Aanvankelijk zullen de gunstigste afstanden worden gekozen voor de inzet van draadgeleide antitankwapens, maar omdat er — in tegenstelling tot het optreden in de verdediging — geen sprake is van voorbereide opstellingen en de vijand het gebruik van de in het terrein aanwezige

vuurposities deels kan ontzeggen, kan het noodzakelijk zijn de vijand op kortere afstand verrassend aan te vallen. Daarvoor is het gebruik van FFAR-projectielen een vereiste.

Ook bij de *vuuroverval* kunnen GH's een belangrijke rol spelen. Het gaat erom verrassend, kort en intensief vuur uit te brengen om de vijand buiten gevecht te stellen of te vertragen. Gezien het kenmerk van verrassing kunnen voorafgaande grondverplaatsingen slechts beperkt van omvang zijn. GH's zijn door hun mobiliteit en vuurkracht bij uitstek geschikt voor een snelle reactie. Het wapenpakket dient dan wel voldoende gevarieerd te zijn. Met name is een direct antwoord op luchtmobiele operaties mogelijk.

De *tegenvoorbereidingsaanval* vindt op legerkorpsniveau plaats en heeft tot doel vijandelijke aanvalsvoorbereidingen te doorkruisen. Uitvoering vindt plaats zodra vaststaat dat de vijand zich daarvoor gereedstelt. Wanneer de GH's van de brigades op het legerkorpsniveau worden geconcentreerd (tijdelijk) ontstaat een gevechtskracht die voor wat betreft het luchtmobiele gedeelte zo'n tegenvoorbereidingsaanval lucratief kan maken (zie ook *Mil. Spect.* 153(1984)(12)567, pt. 5.3).

Inpassing in het legerkorpsoptreden

VH's en GH's moeten complementair optreden om zelfstandige opdrachten mogelijk te maken.

De eerste vraag is nu wat een optimale mix zou zijn. VH's moeten in patrouilleverband, dus minimaal twee toestellen, kunnen werken. Men denke daarbij hetzij aan verkenningstaken die onder (operationeel) bevel van manoeuvre-eenheden kunnen worden verricht, hetzij aan zelfstandige opdrachten, samen met GH's. In beide gevallen is het in hoge mate gewenst dat er een vaste bevelsverhouding bestaat met het opdracht gevende niveau. Dat niveau is vrijwel altijd de brigade. Alleen bij het optreden in divisie- en legerkorpsachtergebied is er sprake van een ander niveau. In vele gevallen zullen daar, althans in eerste instantie, VLH's worden ingezet. Gecentraliseerd optreden op het legerkorpsniveau — zo blijkt thans in de praktijk — ontnemt helikopteroperaties de flexibiliteit die nu juist het kenmerk is van dit middel.

De volgende vraag is in welke aantallen GH's

moeten opereren en op welk niveau. Uit studies is gebleken dat bij het gebruik van draadgeleide antitankwapens een minimum van zes helikopters is vereist om de kans zo klein mogelijk te houden dat de toestellen tijdens de vlucht van het wapen onder vuur worden genomen. Ook is gebleken dat in de meeste gebieden slechts zes à zeven goede vuurposities beschikbaar zijn. In vele landen, waaronder in de Bondsrepubliek, wordt dan ook met dergelijke aantallen als kleinste eenheid geopereerd.

De optimale mix zou onzes inziens dus dienen te bestaan uit de combinatie van twee VH's en zes GH's op brigadeniveau, waarbij de VH's de doelen opsporen en voor escorte zorgen en de GH's de vuursteun leveren. Zoals gezegd dient op het brigadeniveau een vaste bevelsverhouding te bestaan met de bemanningen van de VH's. Dat geldt in mindere mate voor de GH's. Deze moeten gemakkelijk van de ene brigade aan de andere kunnen worden overgedragen als het vijandelijke optreden dat vereist. De daar aanwezige VH's kunnen zonder moeite met dubbele aantallen GH's opereren. Wat de logistiek betreft zouden de drie brigadevluchten kunnen terugvallen op een op divisieniveau in te delen squadron. Dit squadron zou moeten bestaan uit drie vrijwel onafhankelijke vluchten, aangevuld met een logistiek element. Een groot voordeel zou kunnen worden bereikt als VH's en GH's uitwisselbaar zouden zijn en de rol de bewapening zou bepalen.

Samenvatting

In de nabije toekomst zullen belangrijke belissingen worden genomen over soorten en aantallen helikopters in de KL. Het is daarom dringend gewenst dat de kennis omtrent de mogelijkheden van helikopters in het verdedigend gevecht toeneemt. Betere inzichten kunnen zelfs op de korte termijn al leiden tot een verbeterde inzet van de thans aanwezige types bij oefeningen. Voorwaarde daartoe is dat die inzet niet vrijblijvend is maar dat in opleidingen, voorschriften en orders nu al plaats wordt ingeruimd voor verkenningen met helikopters. Dat is echter niet voldoende; van groot belang is ook dat optische middelen worden verbeterd en dat de helikopters worden bewa-

pend. Aan de dreiging tegen helikopters is enige aan-

dacht besteed omdat deze vaak te zeer wordt toegespitst op de vijandelijke luchtverdediging, de vliegtuigen en de helikopters, waarbij de rol van de boordwapens van tanks en pantservoertuigen wordt onderschat. Wat de invoering van bewapende types betreft moet een principiële keuze worden gemaakt tussen de GH en de ATH, misschien zelfs wel tussen relatief weinig van de eerste en meer van de tweede soort. Gezien de gestaag toenemende dreiging, die in het achtergebied zelfs van kwalitatieve aard is, kiezen wij voor de GH. De mogelijkheden tot offensief optreden op brigadeniveau, dat in het „Raamwerk verdedigend gevecht, Gevechtshandleiding 80/90" wordt beoogd, kunnen daardoor aanzienlijk worden vergroot. De vorming van een luchtmobiele antitankcapaciteit op legerkorpsniveau moet sterk worden ontraden. Ten hoogstens kan daar een zekere transportcapaciteit worden gecreëerd.

Verder hebben wij aandacht willen vragen voor FFAR-projectielen als aanvulling op een draadgeleid systeem. Moderne ontwikkelingen maken dit wapen een betaalbaar „fire-and-forget"-systeem, waarmee ook pantservoertuigen op de kortere afstanden kunnen worden uitgeschakeld.

Over de betaalbaarheid van de invoering van GH's ten opzichte van ATH's kunnen wij niet veel vermelden. Wellicht kan enige rationalisatie worden bereikt door tpestandaardisatie met de VH's. Het te kiezen type mag dan echter niet te zwaar en te log zijn.

In dit artikel hebben wij niet gepoogd een panacee te leveren. Met opzet is de samenwerking tussen KL en KLu op dit gebied buiten beschouwing gebleven. Wij volstaan met op te merken dat verdere integratie een *conditio sine qua non* is, alleen al omdat in de huidige structuur de verantwoordelijkheden voor de tactische opleidingen en de tactische inzet niet bij hetzelfde krijgsmachtdeel berusten.

Wij hopen dat dit artikel zal leiden tot een intensivering van de discussie op dit terrein en zal bijdragen de onzekerheden over terminologie en inzetmogelijkheden te verminderen.

Literatuur

F. J. D. C. Egter van Wissekerke en J. H. M. Engelen — Gevechtshandleiding 80/90. Verdedigen? Nou zo bij-

- voorbeeld! *Mil. Spect.* **153**(1984)(12)555; **154**(1985)(1)23.
- E. J. Everett-Heath — The helicopter in the armoured battle. *Nato's Fifteen Nations* (1982)(okt/nov).
- E. J. Everett-Heath — Air-to-ground weapons. *Int. Def. Rev.* (1983)(3).
- E. J. Everett-Heath — Helicopter air combat. *Int. Def. Rev.* (1983)(5).
- C. J. Dick — Soviet operational manoeuvre groups, a closer look. *Int. Def. Rev.* (1983)(6).
- R. Elwell — The vulnerable Hind. *Air Clues* (1983)(dec).
- C. N. Donnelly — The Soviet helicopter on the battlefield. *Int. Def. Rev.* (1984)(5).
- C. Chambost en K. G. Benz — The Franco-German combat helicopter, reconciling contradictory requirements. *Int. Def. Rev.* (1984)(5).
- F. M. von Senger und Etterlin en K. Williamson — New operational dimensions. *Rusi J.* (1983)(6).
- R. S. Fairweather jr. — Arming the aeroscout. *US Army Aviation Dig.* (1982)(2).
- S. O'Dwyer-Russell — Helicopters over the Lebanon. *Def. Helicopter World* (1984)(6), (8).
- D. W. A. Swan — British light helicopter operations during the Falklands campaign. *US Army Aviation Dig.* (1983)(10), (11).
- W. N. J. Whithall — The aim is to survive. *Def. Helicopter World* (1983)(12), (1984)(2).
- N. Cherikov — The Soviet Mi28 combat helicopter, a new dimension to the threat. *Int. Def. Rev.* (1984)(10).
- B. Nesterov — Auf der Suche nach neuen Verfahren (oorspr. titel V poiske novich priemov). *Aviacija i Kosmonavtika* (1983)(6). (Vert. Bundessprachenamt, nr. 68229)

DOCUMENTEN

Raamwerk verdedigend gevecht. Gevechtshandleiding 80/90.

Ontwerp VS 2-1211, Inzet van helikopters van de Groep lichte vliegtuigen.

J. Brittingham — Attack helicopter employment options (KS 66/27). Fort Leavenworth (1980).

Voorstudie inzake het bewapenen van de Bo-105C-helikopter met 2.75" FFAR-projectielen.

D. H. Edwards, R. D. Hunter en T. M. Deane — A field study on the effectiveness of anti-tankhelicopters (rep. on DOAE study 244) (1976).

MAAK U NIET BEZORGD

dat u na dienstverlating de

MILITAIRE SPECTATOR

niet meer zult ontvangen:

als lid van de Koninklijke Vereniging ter Beoefening van de Krijgswetenschap vindt u hem maandelijks in uw bus!

Bovendien driemaandelijks Mars in Cathedra. Voor f 30,- per jaar!

(Buitenland f 40,-)

Snel een briefkaart aan de secretaris

DENIJSSTRAAT 135, 2251 HJ DEN HAAG

en uw bezorgdheid is over!

H. Toorenvliet

publicist

Sir Basil Zaharoff

Militair-industrieel complex ten voeten uit

Op 6 oktober 1849 werd in Moegla, een in zuidwestelijk Anatolië gelegen Turkse plaats, een kind van Griekse afkomst geboren. Het zou later door het leven gaan als een man die meestal was gehuld in een luguber waas van geheimzinnigheid en weer veel later wereldbekendheid zou verwerven als Sir Basil Zaharoff.

In Konstantinopel begon deze voortvarende en kleurrijke figuur zijn loopbaan als brandweerman en vreemdelingendids. De jonge Zaharoff, wiens talenkennis aanvankelijk was beperkt tot Grieks en Turks, had slechts enkele jaren nodig om deze te kunnen aanvullen met een perfecte kennis van het Engels, Frans, Russisch en Spaans in woord en geschrift. Als vertegenwoordiger van de door de Zweedse ingenieur Nordenfeldt geleide firma werd Zaharoff in 1877 bij de wapenhandel betrokken. Op het Balkanschiereiland, dat in deze branche als zijn eerste arbeidsterrein fungeerde, wist hij zeer snel zijn eerste successen te boeken. Nordenfeldt was expert op het gebied van geschut, terwijl hij tevens in de periode 1875-1880 een voor die tijd bruikbare onderzeeboot ontwikkelde en deed vervaardigen. Hoewel dat vaartuig ontegenzeggelijk de voorloper is geweest van het in de twintigste eeuw zo geduchte onderzeebootwapen, kreeg deze boot nauwelijks aandacht van de admiraliteitsleden der grote mogendheden. Zaharoff echter bewees zijn verkooptalent, want hij slaagde erin de onderzeeboot aan de Griekse marine te verkopen. Die Griekse aankoop wekte ook bij de Turken de nodige belangstelling voor het nieuwe scheepstype, waarna op hun beurt de Russen eveneens interesse toonden. Reeds toen kwam aan het licht dat vooral de activiteiten van de wapenindustrie in de Verenigde Staten tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog (1861-1865) voor Zaharoff model hadden gestaan. Die burgeroorlog, die als de eerste moderne oorlog te boek staat, had

immers de Amerikaanse wapenindustrie ongeken- de winsten opgeleverd.

Het systeem van de bilaterale verkoop bestond reeds heel lang en kon dus niet door Zaharoff zijn uitgevonden, maar hij wist het wel te vervolmaken.

Samenwerking met Maxim

In 1884 slaagde de Amerikaanse ingenieur Hiram Maxim in zijn pogingen een doelmatig machinege- weer met een vuurcapaciteit van ongeveer 600 schoten per minuut te vervaardigen. Zaharoff en zijn vakgenoten begrepen vrijwel onmiddellijk dat Maxims uitvinding op de slagvelden van de toe- komst een dominerende rol zou gaan vervullen. Dank zij zijn befaamde verkoopsuccessen ver- kreeg Zaharoff ook van Maxim een agentschap, hoewel de uitvinder zelf veel aandacht aan de ver- koop bleef besteden. Op advies van leden van de Britse generale staf bood Londen Maxim talrijke faciliteiten aan indien hij de Britse nationaliteit wilde aanvaarden, een voorstel dat door de uitvin- der in dank werd aanvaard.

Zaharoffs activiteiten waren nu aanzienlijk uit- gebreed en spoedig bleek dat het behartigen van Nordenfeldts en Maxims belangen goed kon sa- mengaan; in korte tijd werd hij voor zijn beide broodheren *de* dominerende figuur. In Engeland resulteerde dat in de oprichting in 1888 van de „Maxim-Nordenfeldt Guns and Ammunition Company”. Zakelijk bleek de oriëntering van Za- haroff op de Engelse industrie een uiterst goede greep te zijn geweest.

Vickers-Maxim . . .

De ontwikkelingen zouden in 1897 ertoe leiden dat Maxim-Nordenfeldt werd overgenomen door de befaamde, in 1828 opgerichte en sinds 1869 ka-

nonnen fabricerende, firma Vickers. Voor die transactie betaalde Vickers de voor die tijd aanzienlijke som van £ 1,3 miljoen. En Zaharoff zette de kroon op zijn werk, want voor zichzelf verwierf hij een zetel in de hoofddirectie van de nieuwe gigant. Voortaan prijkte op zijn kaartjes als functievermelding „Administrateur délégué de la Société Vickers-Maxim”. Behalve wapenleverancier was hij nu tevens financier geworden. Indien een regering met een serieuze belangstelling voor wapenaankoop niet bij machte was contant te betalen, zorgde Zaharoff voor een lening bij derden. Uiteraard werden bij dergelijke zaken de belangen van zijn firma en die van hem zelf ruimschoots gediend. Verder maakte Zaharoff dankbaar gebruik van de mogelijkheden van zijn nieuw verworven topositie en zo ontwikkelde hij zich ongestoord tot een zakenman van wereldformaat. Behalve in zijn eigen branche, de wapenindustrie benevens de aanverwante scheepsbouw, wist hij bij het internationale bankwezen en bij de olieondernemingen eveneens een vinger in de pap te krijgen.

Bovendien onderhield hij goede relaties met de concurrentie zoals onder meer de Franse firma Schneider in Le Creusot en de Russische Poetilovfabrieken. Ook naar de grote — in 1846 opgericht en sinds 1855 gesloten producerende — Engelse concurrent Armstrong wist hij draden te spinnen, die eerder duiden op samen- dan op tegenwerking. Met talrijke vooraanstaande politici had hij vriendschappelijke betrekkingen weten aan te knopen zoals Briand, Clemenceau, Lloyd George en Venizelos. Het verwonderde dan ook geen van de insiders, toen bleek dat de Eerste Wereldoorlog Zaharoff geen windeieren zou leggen.

Reeds lang voor die oorlog echter had hij de status van veelvoudig miljonair bereikt; de Eerste Wereldoorlog deed zijn rijkdom zozeer toenemen dat zijn privévermogen tot een niet meer te begroten peil steeg. Bovendien werd hij drager van de hoogste Britse en Franse onderscheidingen en werd, als klap op de vuurpijl, in 1919 in Engeland in de adelstand verheven. Het was eigenlijk verwonderlijk dat Zaharoff zelfs in de boulevardbladen vrijwel nooit serieus werd aangevallen; het was vooral zijn berekende filantropie die wél de voorpagina's haalde. Maar ja, ook de legendarische Al Capone zou later in zijn glansperiode de armen van Chicago gratis van spijs en drank voorzien . . .

Zijn grootste blunder

In Athene was men voor en na november 1918 bezig met het cultiveren van de gedachte aan het stichten van een nieuw Groot-Hellas. Pas met ingang van 26 november 1916 nam Griekenland actief deel aan de oorlog aan geallieerde zijde. De Griekse strijdkrachten, die uitsluitend aan het Salonikifront werden ingezet, kwamen betrekkelijk ongeschonden en vrij fris uit de strijd. In de Griekse visie diende nu Turkije, dat als medestander van de Centralen de oorlog had verloren, onder meer ter verwezenlijking der Griekse wensen en eisen grotendeels te worden opgedeeld. Ongetwijfeld maakte Zaharoff een grote denkfout door zich pal achter dat opgeschroefde Griekse streven op te stellen. Uit eigen middelen besteedde Zaharoff £ 4 miljoen aan het verbeteren en moderniseren van de uitrusting van de Griekse strijdkrachten. De regering in Athene, gesteund door de Britse premier Lloyd George en aangevuurd door Zaharoff, stelde vertrouwen in de door het Griekse opperbevel gemaakte plannen voor een veldtocht in Klein-Azië, die immers zou „snijden als een heet mes door de boter”.

Met de landing bij Smyrna (Izmir) van twee complete divisies, die van zee uit door geallieerde oorlogsschepen werden gedekt, begon medio mei 1919 de Griekse militaire inval in Anatolië. Maar in die periode konden de Grieken nog niet vermoeden met welke tegenstanders zij uiteindelijk te doen zouden krijgen; de eerste eenheden van het nieuwe Kemalistische Turkse leger waren immers nog niet eens opgericht.

Op 22 juni 1920 werd het grote Griekse offensief ingezet en wel met een strijdmacht van ongeveer 200.000 man die, mede door toedoen van Zaharoff — te (!) — voortreffelijk was uitgerust. De vrede van Sèvres, op 10 augustus 1920 gesloten door de met de geallieerden collaborerende regering van sultan Mehmed VI en grootvizier Damad Ferid, was op het krijgsgebeuren nauwelijks van invloed.

Overigens kon pas medio augustus 1921 aan de Griekse opmars een halt worden toegeroepen. De weliswaar zeer gemotiveerde en fanatieke, maar slechts 45.000 man tellende Turkse strijdmacht bleek tijdens de uiterst felle veldslag aan de rivier de Sakarya, die van 23 augustus tot 13 september 1921 onafgebroken werd voortgezet, in

staat de Griekse hoofdmacht van bijna 90.000 man een verpletterende nederlaag toe te brengen. Van de ene op de andere dag kwam voor de wensdromen van de regering in Athene, van het Griekse opperbevel te velde en van Zaharoff het plotselinge en tevens definitieve einde. Op 26 augustus 1922 werd door de Turken hun slotoffensief ingezet; de opzet daarvan slaagde geheel, en reeds op 10 september werd de grote overwinnaar Moestafa Kemal Pasja door de geestdriftige bevolking van Izmir een grandioos welkom bereid. Voor de eerstkomende jaren zakte Griekenland als mogendheid weg tot onder het niveau van een gemiddelde Balkanstaat.

De aldus afgelopen Grieks-Turkse Oorlog had politiek een enorme gecompliceerdheid te zien gegeven. Aanvankelijk werden de Kemalisten openlijk door de Sovjet-Unie en daarna — zij het dan meer in het verborgene — eveneens door Italië en Frankrijk gesteund. De Engelsen, die zich achter Athene hadden opgesteld, kozen echter in het najaar van 1922 eieren voor hun geld; bewust vermeden zij het risico van een eventueel uitbrekende Engels-Turkse oorlog.

Verder mag niet onvermeld blijven dat tijdens deze oorlog ook de oliebelangen een grote rol speelden. Zo speelde Shell Oil op de kaart van de combinatie Athene-Londen-Zaharoff, en de combinatie Angora (Ankara)-Parijs stond hoger genoteerd bij de Standard Oil Company.

Zaharoff, die de Griekse militaire catastrofe beleefde als een persoonlijke afgang, besloot het voortaan wat rustiger aan te doen. Wél greep hij in het vorstendom Monaco in 1923 de hem geboden kans, de hand te leggen op meer dan 50% van de aandelen van de „Société de Bains de mer de Monte Carlo”. Ook op die maatschappij — waarvan de activiteiten hoofdzakelijk bestonden, en nog bestaan, uit de exploitatie van de befaamde

speelbank — drukte hij als president-commissaris zijn persoonlijke stempel. Zo werd bijvoorbeeld aan het zogenaamde „springen van de bank” — het opzettelijk maar slechts voor even stopzetten van het spel voor het aan een speler uitbetalen van een (sporadisch voorkomende) enorme winst — een veel meer tot de verbeelding sprekende publiciteit besteed dan voorheen. Een dergelijk geluk viel onder anderen ten deel aan de met veel succes in de speelzalen opererende Dolly Sisters, de destijds internationaal beroemde Amerikaanse danseressen.

Zaharoffs zwakke zijde

De vraag of deze bikkelharde zakenman — behalve zijn neiging tot filantropie — toch ergens een zwakke plek bezat, kan met een volmondig ja worden beantwoord. En dat voert ons terug naar omstreeks de jaarwisseling van 1889/'90. Toen ontmoette Zaharoff tijdens een treinreis door Spanje een aantrekkelijke jonge, pas getrouwde adellijke Spaanse dame. Haar echtgenoot was de hertog van Marchena, een neef van koning Alfonso XII. Deze werd reeds op vrij jonge leeftijd geestesziek en was derhalve gedoemd zijn verdere — nog lange — leven door te brengen in een inrichting. Na zijn dood hertrouwde de hertogin van Villafranca — zoals zij zich bij voorkeur liet noemen — in Monaco op 22 september 1924 met de toen bijna 75 jaar oude Zaharoff. Hun samenzijn was slechts van korte duur, want madame Zaharoff overleed op 26 februari 1926.

Sir Basil was nog actief betrokken bij de fusiebesprekingen, die in 1927 resulteerden in het van de grond komen van de Britse supergigant Vickers-Armstrong Ltd. Daarna trok de oude vos zich uit de internationale wapenhandel terug. Bijna een halve eeuw geleden overleed Zaharoff in Monte Carlo, om precies te zijn op 27 november 1936.

Literatuur

H. Maxim — *My life*. Methuen & Co Ltd, Londen (1915).

R. Lewinsohn — *Les profits de la guerre à travers les siècles*. Ed. Payot, Parijs (1935).

R. Neumann — *Zaharoff, the armaments king*. Readers' Union Ltd/G. Allen & Unwin Ltd, Londen (1938).

Verkenningseenheden

Het artikel van ritmeester Mulder (*Mil. Spect.* 154(1985)(3)118) zal door velen, die geïnteresseerd zijn in enig tactisch artikel over het optreden van de manoeuvre-eenheden, met aandacht zijn gelezen. Werden wij onlangs nog voorzien van een informatief artikel over het „Raamwerk Gevechtshandleiding 80/90 voor het verdedigend gevecht” van de nieuwe gevechtshandleiding, nu na vele jaren eens een artikel over een van de meest tot de verbeelding sprekende manoeuvre-eenheden.

Terwijl bijna alle gevechts- en gevechts(onder)steunende eenheden de laatste decennia zijn gereogarniseerd en gemoderniseerd, bleven de verkenningseenheden tot voor kort buitenspel. Nu vanwege gedeeltelijk financiële en gedeeltelijk operationele redenen ook enkele kleine verkenningseenheden (het „zelfstandige” verkenningsskadron) werden aangepast om twee extra verkenningsebataljons te formeren, doet zich de gelegenheid voor ook de verkenningseenheden wat fundamenteeler te bezien.

Aangezien over enkele jaren het geplande life-of-type (LOT) van de voertuigen van de M113-familie eindigt, zou een duidelijke visie op verkenning en verkenningseenheden nu goed van pas komen. Een groot gedeelte van deze voertuigen is immers ingedeeld bij de verkenningseenheden. De uitvoering van de technische modificaties is, indien het LOT zou worden verlengd, een ideale gelegenheid ook de eventueel noodzakelijke tactische verbeteringen aan te brengen. Ritm Mul-

der wekt in zijn inleiding met de zinsnede „Hebben we ze nog wel nodig, die verkenningseenheden?” en verwijzingen naar „het gevechtveld van de toekomst” de indruk eveneens deze op de toekomst gerichte benadering te kiezen.

In de eerste paragraaf geeft schr. de algehele behoefte aan informatie voor de commandant weer. Bij het beschrijven van een aantal inlichtingenverzamelorganen wordt de toekomstvisie echter al losgelaten. De omschreven beperkingen (blz. 119) zijn of van slechts beperkte duur (de warmtebeeldapparatuur, nachtzicht voor heli's) of niet geheel reëel (elektronisch stille aanvaller). Vervolgens worden de mogelijkheden van de huidige verkenningseenheden opgesomd (of worden hier alleen de verkenningsebataljons bedoeld?) en tegelijkertijd verweven met de taken die momenteel aan deze eenheden zijn toebedeeld. In hoeverre daarbij een object (brug) beter kan worden beveiligd of bewaakt door twee verkenningervoertuigen à drie man dan door twee pantserinfanterievoertuigen à elf man is nog te bezien. Ook is in deze ter discussie te stellen in hoeverre gevechtskracht van een tank- of pantserinfanteriebataljon werkelijk wordt bespaard wanneer voor deze eenheid een verkenningsskadron wordt ingezet onder voorwaarde: èn in een bepaald terrein, èn in een beveiligende rol. Belangrijker is dat door schr. de cirkel weer is gerond. Hij komt dan tot de volgende conclusies: om informatie te krijgen, moet je verkennen; door de beperkingen van onze inlichtingenverzamelorganen zijn gespecialiseerde grondverkenningen voor iedere commandant noodzakelijk; de verkenningseenheden (of verkennings-

bataljons?) hebben hiertoe de juiste middelen, de juiste organisatie; zij zijn voor (al) deze taken speciaal opgeleid en hebben daarmee de juiste mentaliteit (?) ontwikkeld; ze dienen alleen juist en economisch te worden gebruikt.

Deze benadering van het aspect „verkenning” en van de verkenningseenheden heeft reeds jaren opgeld gedaan. Ze leidt dan ook tot een optimalistie van de huidige inzet van de huidige verkenningseenheden. De kans op suboptimalisatie wordt daarmee vergroot en de relatie tussen de informatiebehoefte en de ter beschikking staande middelen op het toekomstig gevechtveld raakt verloren.

Nadat schr. in de eerste paragraaf in feite reeds zijn antwoord heeft gegeven op de vraag „Verkenningseenheden nodig?”, vervolgt hij in het tweede deel van zijn artikel met een verhandeling over het verkenningsspeloton en het brigadeverkenningsspeloton. Hij beperkt zich daarbij tot de taakstelling zoals, al dan niet, omschreven in de tactische voorschriften (hierbij wordt overigens geen gebruik gemaakt van VS 17-140 „Het verkenningsspeloton van het tank- en pantserinfanteriebataljon”). Ook hier blijft het artikel gericht op de huidige situatie waarbij de tekortkomingen, die ze nu eens wel en dan weer niet hebben, zouden kunnen worden overwonnen door „meer” of „beter”. Twee opmerkingen hierbij: in hoeverre het voorbeeld op blz. 121 voldoende zal zijn om de verkenningsspelotons van alle tank- en pantserinfanteriebataljons te voorzien van met boordwapens uitgeruste pantservoertuigen — globale schatting: een investering van meer dan f 200 miljoen — mag toch worden betwijfeld; ook het effect op de beveiligingscapaciteit van het brigadeverkenningsspeloton door indelen van meer verkenningsploegen, radars en sensors zal, meen ik, niet uitzonderlijk hoog zijn. Overigens deel ik de mening van ritm Mulder dat in een tactisch voorschrift duidelijk moet worden aangegeven op welke wijze een commandant de hem ter beschikking staande middelen kan inzetten. Hierbij moeten wensen en

mogelijkheden echter wel gescheiden blijven.

In de volgende paragrafen over het verkenningsbataljon blijkt nu deze eenheid afwisselend goed en dan weer minder goed in staat te zijn de haar toebedeelde taken uit te voeren. Ook hierbij twee opmerkingen: het optreden, zelfs tijdelijk, als pantserinfanterie- en tankbataljon kent voor een verkenningsbataljon dat niet is versterkt zo veel beperkingen, dat dit ter discussie kan worden gesteld, zeker in de huidige opvattingen over het verdedigend gevecht; het inzetten van delen van het verkenningsbataljon als gevechtsbeveiliging onder bevel van de voorbrigades, waarbij het verkenningsbataljon (minus gedurende deze fase van het gevecht met delen van de divisie-/legerkorpsreserve onder bevel in het achtergebied optreedt, wordt door schr. niet als mogelijke optie onderkend.

De paragraaf „Conclusie” beklemtoont in feite de cirkelredenering uit het eerste deel van het artikel. De openingsvraag „Hebben wij verkenningseenheden nodig?” is in feite niet ter discussie gesteld. Een aantal tekortkomingen van de huidige eenheden wordt vermeld met daarbij de gewenste of noodzakelijk geachte uitbreiding. De laatste regels van de paragraaf contrasteren hiermee en kunnen derhalve als „hartekreet” worden beschouwd. Een andere fundamentele benadering is noodzakelijk om antwoord te kunnen geven of verkenningseenheden (en uit het artikel blijkt dat schr. de huidige verkenningseenheden bedoelt) nog wel nodig zijn. Voor deze benadering moeten wij dan ook inderdaad in de toekomst (periode 1990-2000) kijken. Op basis van de dreiging, de mogelijkheden en de verwachte wijze van optreden van de vijand dienen de hoofd- en afgeleide gevechtsvormen te worden gezien. Over het aanvallende en verdedigende gevecht van de tank- en pantserinfanterie-eenheden bestaan reeds duidelijke denkbeelden voor wat betreft middelen en organisatievorm. Over de afgeleide gevechtsvormen en taken als vertraging, beveiliging en bewaking alsmede het voorzien in informatie

(vijandbeeld) ontbreekt nog een eensluitende filosofie.

Een commandant die zijn gevechtskracht in de vorm van tank- en pantserinfanterie-eenheden tot gelding wil brengen, heeft behoefte aan informatie over plaats, sterkte en intentie van de vijand, maar ook wil hij tijd om te kunnen reageren. Hij heeft derhalve middelen/eenheden nodig die hem kunnen waarschuwen en de juiste informatie kunnen verstrekken. Tevens heeft hij behoefte aan middelen/eenheden die de voor zijn optreden nodige reactietijd kunnen creëren. Hiertoe kunnen de eenheden worden ingezet die reeds de waarschuwingfunctie vervullen, dan wel kunnen hiertoe manoeuvre-eenheden (tank-, pantserinfanterie-eenheden) worden ingezet die elders uit een sector, met geringere dreiging, van hun taak zijn vrijgemaakt. Wanneer de aldus gewaarschuwde manoeuvre-eenheden op de juiste locaties zijn gedirigeerd, betekent dit dat andere gebieden, op dat moment van minder belang, zijn ontruimd. Dat wil niet zeggen dat deze sectoren kunnen worden verwaarloosd. Integendeel, ook hier zullen dan eenheden moeten worden gelocceerd om te voorzien in de waarschuwing en de reactietijd van de commandant.

In een kort bestek als van dit commentaar is het uiteraard niet mogelijk een uitgebreide analyse te geven van voornoemde benadering. Een mogelijke aanzet hiertoe zou een benadering zijn uit de volgende invalshoeken: informatie verzamelen over vijand en terrein, optreden tegen de vijand en de organisatie van middelen.

Bij het inventariseren van de totale informatiebehoefte dient deze nader te worden gespecificeerd. Hierbij kan worden gedacht — zij het niet limitatief — aan informatie over objecten, locaties van vijandelijke eenheden en installaties, bewegingen, intenties en samenstelling van vijandelijke eenheden. Na een inventarisatie kan worden gezien welke middelen nu en in de toekomst in hun algemeenheid ter beschikking staan en komen. Enkele voorbeelden zijn: waarnemings- en richtapparatuur van het type warm-

tebeeld, drones, RPV's, onbemande grondsensors, EOY-apparatuur, zeer terreinvaardige wiel(verkenning)voertuigen, bij nacht inzetbare helikopters, enz.

De volgende stap dient zich dan te richten op de wijze waarop een commandant tegen de onderkende vijand wenst op te treden. Dat is bepalend voor het inzetmiddel en het type bewapening. Zo kan op grond van de (hoofd)opdracht, het terrein en het weer worden besloten tot:

- waarnemen, statisch of beweeglijk („volgen van de vijand”);
- belemmeren van de vijandelijke beweging of actie;
- stoppen van de vijandelijke beweging of actie;
- uitschakelen van de vijandelijke eenheid of installatie.

Op basis van de huidige maar vooral de toekomstige technische mogelijkheden van eigen en vijandelijke inzetmiddelen dienen voor de diverse mogelijke wijze van optreden kwalitatieve eisen te worden gesteld aan het in te zetten materieel. Hierbij dient echter niet te worden vergeten dat ook kwantiteit als kwalitatieve eis moet worden overwogen.

Vervolgens komt men op de organisatievorm van de voorengenoemde middelen in relatie tot de onderkende mogelijke wijzen van optreden. Organiseren wij de middelen in eenheden, waarbij een specifieke taak voor ogen staat, zoals vertragend gevecht, gevechtsbeveiliging, beveiliging van objecten, of beveiliging achtergebied, dan kunnen deze eenheden „op maat worden gesneden.” In hoeverre deze optie voor Nederland betaalbaar is blijft twijfelachtig; ook bij het principe „economisch gebruik van middelen” kan in dat geval een vraagteken worden geplaatst. Een tweede organisatievorm is de huidige. Een eenheid wordt uitgerust met een samenstel aan middelen waarmee alle taken afhankelijk van het niveau moeten kunnen worden uitgevoerd. Hierbij moet worden gekozen tussen het kleinste gemene veelvoud of de grootste gemene deler; in het ene geval worden het dan te dure, te zware en niet meer te commanderen eenheden, in het andere geval blij-

ven het toch dure eenheden aangezien zij, zonder versterking, uiteindelijk voor te weinig taken metterdaad kunnen worden ingezet. Ook dient hierbij het aspect „van huis uit indelen van alle middelen tot op het laagste niveau (peloton)” uit het oogpunt van efficiënt gebruik van middelen aan een nader onderzoek te worden onderworpen.

Een derde optie keert terug naar de twee eerstgenoemde invalshoeken: informatie verzamelen en gewent optreden tegen de vijand. Voor de lagere niveaus (bataljon en brigade) kan daarbij naar alle waarschijnlijkheid een vaste organisatievorm, een specifieke eenheid, worden gekozen. Voor de hogere niveaus is te overwegen een aantal gespecialiseerde eenheden, in grootte variërend van peloton tot maximaal compagnie/eskadron/batterij te formeren en tevens een aantal „tactische” bataljons- of mini-brigadestaven.

Aan een hogere eenheid (divisie, legerkorps) kunnen dan, toegesneden op de opdracht van die eenheid, een of meer van deze tactische staven worden toebedeeld met een aantal gespecialiseerde eenheden. Op deze manier is een economisch gebruik van middelen mogelijk.

Deze derde optie maakt uiteraard een grondige en nadere bestudering noodzakelijk. In een kort commentaar is dat ook niet mogelijk. Onder meer de logistieke problematiek en de opleiding vereisen nader onderzoek. Indien een eenheid voor langere tijd voor een specifieke taak wordt geformeerd, zal immers de noodzakelijke logistieke ondersteuning moeten zijn verzekerd. Op het gebied van opleiding zal e.e.a., op zijn minst voor het pelotonsniveau, kunnen worden vereenvoudigd. De huidige taak van COKL en 1 Lk om een (gepantserd) verkenningpeloton met negen voertuigen en vijf verschillende disciplines met voornamelijk dienstplichtig kader in veertien maanden te oefenen in alle taken, waarvoor het nu (denkt te) moeten worden ingezet, is niet benijdenswaard. Voor het bijbrengen van een bepaalde graad van „vakmanschap” bij dienstplichtige wapensysteembedienaars en kaderleden zijn in de derde optie misschien

Verkenningseenheden

Het commentaar van majoor Strik bestaat uit twee delen: eerst geeft hij aan dat mijn artikel niet de toekomstvisie bevat die hij verwachtte; vervolgens geeft hij aan hoe zo'n toekomstvisie zou moeten worden aangepakt en welke opties er zouden kunnen zijn. Het is jammer dat bij maj Strik een bepaalde verwachting is gewekt. Het artikel „Verkenningseenheden” heeft niet de pretentie gehad een fundamentele toekomstvisie te schetsen voor de periode 1990-2000. Het was mij in de afgelopen jaren gebleken (uit eigen ervaring, Lk-FTX Atlantic Lion, de diverse voorschriften) dat de huidige, beschikbare verkenningseenheden vaak niet of onvoldoende werden ingezet voor taken waarvoor ze bij uitstek geschikt zijn. Het doel van het artikel was in te gaan op „het belang van verkenningseenheden (. . .), welke beschikbaar zijn en wat daarmee kan en moet worden gedaan” (laatste alinea inleiding). Met het artikel werd beoogd

meer mogelijkheden te onderkennen.

Samenvattend moet worden gesteld dat de door ritm Mulder aanvankelijk gewekte verwachting dat in zijn artikel een toekomstvisie wordt gepresenteerd over de verkenningseenheden, met tevens een antwoord op de vraag „Verkenningseenheden nodig?” niet geheel is uitgekomen. Die toekomstvisie voor het taakgebied, waarop tot nu toe de verkenningseenheden bijna het alleenrecht hadden, is dringend noodzakelijk. A. J. M. STRIK, maj cav

het lezerspubliek te wijzen op het bestaan en een juist gebruik van de verkenningseenheden, hun organisatie, middelen en inzetmogelijkheden.

Dat de openingsvraag „hebben wij verkenningseenheden nodig?” niet ter discussie is gesteld, wordt door mij bestreden. In de eerste paragraaf zijn inlichtingenverzamelorganen aangegeven, elk met hun huidige beperkingen. Die inlichtingenverzamelorganen voorzien in een deel van de totale inlichtingenbehoefte van een commandant. Ook verkenningseenheden voorzien in een deel van die behoefte. Verkenningseenheden zijn nodig omdat ze in dat deel van de inlichtingenbehoefte voorzien, waartoe andere inlichtingenverzamelorganen, vanwege hun beperkingen, niet in staat zijn.

Het is denkbaar dat de technisch geavanceerde middelen (drones, grondgebonden sensors) in de toekomst (1990-2000) in een veel groter deel van de inlichtingenbehoefte kunnen voorzien dan nu het geval is.

Daarmee zou de rol van grondgebonden verkenningseenheden zoals wij die nu kennen, kunnen wijzigen of worden teruggedrongen. Ik ben het met maj Strik eens dat voor die lange termijn een fundamentele toekomstvisie nodig is, waarbij de door hem aangegeven aanpak (op basis van de dreiging, de mogelijkheden en de verwachte wijze van optreden van de vijand) richtinggevend kan zijn.

Resumerend: maj Strik had een beschrijving verwacht van iets wat men een *soll*-situatie pleegt te noemen, maar het artikel pretendeerde slechts in te gaan op de *ist*-situatie.

J. R. MULDER, ritm cav

Commandogroep Biesbosch

door B. van Driel, 142 blz., geïll.
Uitg.: Brabantia Nostra, Breda,
1983. Prijs: f 22,50.

Bij het lezen en denken over de Tweede Wereldoorlog is de aandacht al snel gericht op gebeurtenissen die door hun aard of uitwerking aandacht verdienen. Wat door individuele personen of door groepen tijdens deze oorlog werd ervaren gaat hierbij veelal „ten onder”. Juist in de „kleinschalige” verhalen speelt de confrontatie tussen mensen onderling en tussen de mensen en de oorlogsomstandigheden. Het verhaal van Bert van Driel valt in de laatste categorie. Het is zijn verhaal, en het verhaal van de verzetsgroep waarvan hij deel uitmaakte. Plaats van actie is de Biesbosch. Toen, in 1944, was het een gebied dat door getij en modderige bodem ontoegankelijk was voor vreemden. In dit gebied ging de Biesbosploeg, totaal 38 man, een eigen oorlog aan met de bezetter. Centraal in het verhaal staan de gevangenschepen. Hierin werden uiteindelijk 75 Duitsers (vooral Nederlandse SS'ers) opgeborgen. Al deze gevangenen werden op 6 november 1944 aan de commandant van het Poolse 10e Regiment Dragonders overgedragen. Van belang is met name de periode die hieraan voorafging. Schr. confronteert de lezer met de diverse keuzen waarvoor hij en anderen werden gesteld. In deze zin komen diverse praktische en ethische problemen aan de orde. Een voorbeeld hiervan is de discussie over de behandeling van de gevangenen (blz.

78/79 en 92/93). De risico's en zorgen die hiermee samenhangen komen goed aan de orde.

Het verhaal werd in 1945 voor de eerste maal gepubliceerd. Het is gelukkig dat men de tekst van toen heeft gehandhaafd. Het geheel is gemakkelijk leesbaar. Het feit dat in de derde persoon is geschreven doet geen afbreuk aan de waarachtigheid. De nieuwe druk is aangevuld met diverse foto's en een lijst

van deelnemers. Sommige foto's zijn jammer genoeg te donker afgedrukt; de foto's van de totale groep gevangenen zijn curieus. De lijst van deelnemers laat zien hoeveel mensen in dit deel van de Biesbosch bij de activiteiten waren betrokken. Een boek over gewone mensen in een ongewone tijd: het lezen waard, zeker voor hen voor wie de Biesbosch meer is dan een vlek op de kaart. J. M. J. BOSCH, maj cav

Stoottroepen 1944-1984

door J. A. M. M. Janssen, P. M. H. Groen en C. M. Schulten (SMG LaS), 160 blz., geïll. Uitg.: De Bataafsche Leeuw, Dieren, 1984. Prijs: f 29,50.

De door de Koninklijke landmacht gehanteerde datum 21 september 1944 geldt als de officiële oprichtingsdatum van het Regiment Stoottroepen. De veertigste verjaardag volgens die — overigens niet door alle betrokkenen akkoord bevonden — tijdrekening was aanleiding voor het doen verschijnen op 1 september jl. van de, door medewerkers van de Sectie Militaire Geschiedenis van de Landmachtstaf geboekstaafde, regimentsgeschiedenis. In dat uitstekend verzorgde boekwerk wordt het boeiende verhaal verteld van de moeizame beginfase van het uit de gelederen van de voormalige verzetsstrijders in Zuid-Nederland gevormde oorlogsregiment. Drs. Janssen heeft daarvoor grondig onderzoek gedaan, en hij is erin geslaagd de sfeer uit die periode, waarin uit de illegaliteit moest worden omgeschakeld naar

een reguliere militaire organisatie, helder te tekenen: de in verschillende verzetsactiviteiten zeer bedreven oud-verzetsmensen moesten in de harde praktijk leren dat een doelmatig functioneren op het gevechtveld toch wel heel andere eisen stelt. De erelijst van gevallen uit die aanvangsfase — toen de Stoters bekend werden als *het leger op klompen* dat werd beschouwd als de „zigeuners der geallieerden” — vermeldt niet minder dan 102 namen van hen die het offer van hun leven brachten in de laatste gevechten aan het Westeuropese front.

De bijdrage van de Stoottroepen aan de taken van de Nederlandse krijgsmacht in het naoorlogse Nederlands-Indië, waar zij aankwamen als eerste contingent uit het moederland, is beschreven door drs. Groen. Ondanks de onvermijdelijke beperkingen die nodig waren om te voorkomen dat het boek al te omvangrijk zou worden, zijn ook in dit gedeelte de accenten precies daar gelegd waar dat gewent was om de jongere generatie in staat te stellen het optreden van hun voorgangers in die turbulente periode naar waarde te schatten. Voor die jongeren zal het stellig interessant zijn, in kort bestek te lezen hoe

de L(ight) I(nfantry) B(attalions) werden gevormd die op zeer korte termijn overzee moesten worden gezonden en die daar, als resultaat van de internationale verwickelingen rond de ophanden zijnde liquidatie van het koloniale bestel, niet dan met grote vertraging op Java werden „toegelaten”. En ook het sobere verslag van het wedervaren van de onderscheidene Stoottroepenbataljons is alleszins de moeite waard: ten bewijze van de bereidheid tot het brengen van de hoogste offers in die strijd vermeldt de bijlage de namen van 258 gevallen uit een totale Stoottroepensterkte van bijna 8000 man.

Dr. Schulten, hoofd van de Sectie Militaire Geschiedenis, nam zelf de geschiedschrijving van de Stoottroepen in de periode na 1950 voor zijn rekening. Hij verhaalt summier van de verschillende reorganisaties waaruit dan ten slotte het huidige 41 Pantserinfanteriebataljon Stoottroepen is overgebleven dat, na een aantal wisselingen van garnizoensplaats, in Ermelo is beland. Vanzelfsprekend wordt uit die periode met lof melding gemaakt van het optreden van het Stoottroepenbatal-

jon in Nieuw-Guinea tussen juni en oktober 1962, alsmede van de uitreiking van het Verzetshedenkingskruis dat door HM de Koningin op 31 augustus 1982 aan het vaandel van het regiment werd gehecht, waarmee de terugkoppeling naar de oorsprong van de Stoottroepen treffend werd gesymboliseerd.

In een laatste bijdrage vestigt ten slotte nog de oud-aalmoezenier dr. Goossens de aandacht op de traditiehandhaving waarin het behouden van de onderlinge vriendschapsbanden een belangrijke rol speelt zoals dat wordt belichaamd in de Bond van Oud-Stoottroepers en in de Stichting Herdenking Gesneuvelde Stoottroepers.

Al met al mag de Sectie Militaire Geschiedenis lof worden toegeswaaid voor deze publikatie; de Stoottroepen mag men gelukwensen met de wijze waarop hun geschiedenis werd te boek gesteld; de uitgeverij verdient een compliment voor de geslaagde vormgeving; en het boek zelf verdient een uitgebreide lezerskring die zeker niet beperkt mag blijven tot alleen de huidige en de oud-Stoottroepers!

W. WALTHUIS, genm inf b.d.

tot een fictie is geworden. Als voor de hand liggende oplossing worden de verschillende vormen van laser- en particle-beams aanbevolen.

Het tweede hoofdstuk signaleert dat het strategische scenario door de nieuwe wapens zal worden veranderd, zodat een einde kan worden gemaakt aan de nucleaire chantage. Uitvoerig wordt vervolgens ingegaan op de principes die voor de research en ontwikkeling van die wapens van belang zijn, alsmede op de technologische aspecten daarvan. Zonder daarbij de lezer nodeloos te overstelpen met details wordt een duidelijk inzicht verschaft in de technische kant van het probleem; de vele illustraties — waarvan enkele in kleur — vergemakkelijken het zelfs de leek het betoog te volgen en te begrijpen. Daarmee wordt de lezer de gelegenheid geboden zich een eigen mening te vormen over een onderwerp dat in onze tijd als bijzonder controversieel geldt terwijl — zoals bijna gebruikelijk mag worden genoemd — het gros van de discussiedeelnemers in feite nauwelijks enige notie heeft van waarover het nu precies gaat. In dat verband is het uitermate nuttig dat in dit hoofdstuk ook een paragraaf is gewijd aan de research die ter zake door Sovjetrussische wetenschappers wordt verricht en waarbij kosten noch moeite worden gespaard bij het zoeken naar „efficiënte verdedigingsmiddelen die in de praktijk onmogelijk kunnen worden geproduceerd”, zoals de 245 Sovjetrussische geleerden in april 1983 verklaarden in hun oproep tot hun collega's in de hele wereld. In samenhang daarmee is het een uitstekende gedachte geweest van de samenstellers van het boek, een *Chronologie* op te nemen die het mogelijk maakt de verschillende hoogtepunten in het onderzoeksprogramma van enerzijds de Sovjet-Unie en anderzijds de Verenigde Staten met elkaar te vergelijken: nog afgezien van de duidelijk aanwijsbare schendingen van de relevante akkoorden door de Sovjet-Unie is het ondoenlijk tot een andere gevolgtrekking te geraken dan dat het Westen zich ook op dit gebied alweer bijna de kaas van het brood had laten eten! ▷

Strahlenwaffen: Militärstrategie im Umbruch

door H. Horeis en M. Liebig (red.),
238 blz., geïll. Uitg.: Verlag Wehr-
wissenschaften, München, 1985.
Prijs: DM 50,-.

In het recente februari-nummer van dit blad werd een samenvattend artikel gepubliceerd over de nieuwe strategische realiteit die zich aandient met de komst van de zogenaamde „beams weapons” (*Mil. Spect.* 154(1985)(2)65). Uit de beknopte tekst van dat artikel zal de lezer zich ongetwijfeld een beter beeld van de onderhavige problematiek hebben kunnen vormen dan uit de veelal verwarrende presentaties van mediazijde, waarin immers nog steeds hardnekkig het Starwars-

etiket wordt gebezigd. Kortelings verscheen nu een aan hetzelfde onderwerp gewijd boek dat de verschillende aspecten en implicaties van het S(trategic) D(efense) I(nitiative) grondiger belicht. De schrijver van voornoemd artikel is een van de samenstellers van dat boekwerk.

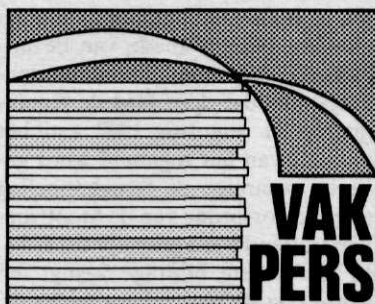
In het eerste hoofdstuk wordt geschetst hoe het Westelijke denken over de strategische verdediging in het nucleaire-raketentijdperk geleidelijk is geëvolueerd tot een gerede twijfel aan de doeltreffendheid van de wederzijdse afschrikking, niet in de laatste plaats doordat de Sovjet-Unie haar ABM-verdediging heeft geperfectioneerd en haar research is gaan richten op de lasertechnologie. Bovendien wordt verduidelijkt dat bij de vigerende krachtsverhoudingen de „flexibility in response”, met de daarin beoogde beheerste escalatiemogelijkheid,

In het derde hoofdstuk wordt uiteengezet waarom een versnelde research en ontwikkeling van beams weapons noodzakelijk moet worden geacht. Begrijpelijkerwijs zullen de onderscheidene regeringen geneigd zijn terug te schrikken voor de geweldige bedragen die voor het onderzoek en de eventuele realisatie zullen moeten worden opgebracht, maar de schrijvers refereren aan een reeds in 1983 gepubliceerde studie over het economische effect dat als „spin-off” mag worden verwacht van een consequent concentreren op deze nieuwe technologieën. Die studie — van de Executive Intelligence Review in Wiesbaden — wordt door de samenstellers van dit nieuwe boek terecht gebezigd om de parallel geloofwaardig te maken die zij zien met de spin-offs die destijds voortkwamen uit de activiteiten van onder meer de NASA op het gebied van de ruimtevaarttechnologie.

De Amerikaanse politicus LaRouche voorzag het boek van een naschrift, waarin hij de politieke en economische implicaties van de ook door hem met kracht bepleite omschakeling op het Strategic Defense Initiative nogmaals met nadruk onderstreept. Dat is echter nauwelijks meer dan een soort dessert. De hoofdschotel is uiteraard de gedegen inhoud van het boek zelf: een gerecht dat mag worden gekwalificeerd als een voedzame voorbereiding voor een ieder die zich zou willen mengen in de strijd over dit onderwerp.

W. WALTHUIS, genm inf b.d.

Economie van de oorlog

In een artikel in het economenvakblad Economisch-Statistische Berichten, geeft prof. dr. J. Tinbergen als zijn mening dat ten gevolge van de toenemende militarisering van het maatschappelijke leven de economische wetenschap niet langer mag voorbijgaan aan de verschijnselen van oorlogsvoorbereiding en van oorlogvoering. De voornaamste motivering hiertoe is zijns inziens de steeds sterkere invloed op het welzijn van de mensheid, het steeds hogere beslag op schaarse middelen en de toenemende invloed op het productieproces. Tot nu toe werden deze verschijnselen in de economische-theorievorming veelal als exogene grootheden „weg-verondersteld” zonder zelf object van studie te vormen.

Het internaliseren van nieuwe aspecten binnen een bestaande wetenschap is niet ongebruikelijk. Binnen de economische wetenschap zijn varianten als de ruimtelijke economie en ontwikkelingseconomie recente voorbeelden van zulke internalisaties. Uiteraard is oorlog al veel langer onderwerp van wetenschappelijk onderzoek met name voor polemologen. Wel nieuw, althans in Nederland, is dat deze behoefte nu ook in de economische wetenschap zelf wordt gevoeld.

Schr. gaat in op het onderscheid tus-

Deze rubriek bevat uittreksels uit binnen- en buitenlandse publicaties. De verantwoordelijkheid van de redactie beperkt zich tot een juiste weergave van de inhoud van de artikelen.

sen positieve en analytische en normatieve of politieke economie. De positieve economie zou moeten verklaren waarom oorlog wordt gevoerd c.q. een bepaalde vorm van oorlogsvoorbereiding plaatsvindt (een voorbeeld van dit laatste kan de ontwikkeling van de Defensiebegroting zijn). Daarentegen zou de normatieve versie antwoord moeten geven op de vraag welke omvang van het oorlogsverschijnsel het welzijn van de beschouwde bevolkingen maximeert, met inachtneming van de natuurlijke restricties die men meent te moeten aanvaarden. Deze laatste benadering zou men ook een vorm van sociale politiek kunnen noemen. Voor beide versies van economisch onderzoek is een nadere precisering van de „bedrijfstak” oorlogvoering nodig. Hierbij zullen de inputs en de outputs alsmede hun onderlinge verband, de produktiefunctie, nader moeten worden aangeduid. Tot de inputs zijn te rekenen: wapens, militair personeel, geldmiddelen, alsmede grote hoeveelheden informatie. De outputs worden gevormd door bezettingen, verwoestingen, aantasting van het milieu e.d. Uiteraard heeft een dergelijke economische theorie van de oorlog een omvangrijke empirische toetsing. Hiertoe is evenwel voldoende materiaal beschikbaar. Bekend is het materiaal dat periodiek wordt gepubliceerd door het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) en het International Institute for Strategic Studies (IISS) te Londen. Het is nog te vroeg om te beoordelen of deze oproep aan de economische professie een deel van haar krachten aan dit nieuwe deelterrein van de economische wetenschap te geven, wordt overgenomen. Dat er waarschijnlijk nogal wat koudwatervrees zal moeten worden weggenomen vooraleer dit het geval is voorziet ook de schr. wanneer hij stelt: *Deze mening zal waarschijnlijk door velen niet worden gedeeld en met de vraag worden beantwoord: moet de economie zich soms met alles gaan bemoeien?*

J. Tinbergen — De economie van de oorlog. *Econ. Stat. Ber.* 70(1985) (3494). drs. A. R. DE JONG, vdg int